

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
SOSYAL BİLGİLER VE TÜRKÇE EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

**ÇOCUK EDEBİYATININ TEMEL İLKELERİ BAKIMINDAN
MEMDUH ŞEVKET ESENDAL'IN ÖYKÜLERİNİN ÖĞRENCİ
GÖRÜŞLERİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BEDİRHAN ARIKAN

GAZİANTEP

MAYIS 2018

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
SOSYAL BİLGİLER VE TÜRKÇE EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

**ÇOCUK EDEBİYATININ TEMEL İLKELERİ BAKIMINDAN
MEMDUH ŞEVKET ESENDAL'IN ÖYKÜLERİNİN ÖĞRENCİ
GÖRÜŞLERİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BEDİRHAN ARIKAN

Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Serdar DERMAN

GAZİANTEP
MAYIS 2018

TEZ ONAY SAYFASI

Öğrencinin Adı ve Soyadı : Bedirhan ARIKAN
Üniversite : Gaziantep Üniversitesi
Enstitü : Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Anabilim Dalı ve Program : Sosyal Bilgiler ve Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı
ve Türkçe Eğitimi Programı
Tezin Başlığı : Çocuk Edebiyatının Temel İlkeleri Bakımından Memduh Şevket
Esandal'ın Öykülerinin Öğrenci Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi
Tezin Savunma Tarihi : 04/05/2018

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak gerekli şartları sağladığını onaylıyorum.

Prof. Dr. Mehmet ÇİÇEK

Enstitü ABD Başkanı

Bu tez tarafımda okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Dr. Öğr. Üyesi Serdar DERMAN
Tez Danışmanı

Bu tez tarafımızca okunmuş, kapsam ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

İmzası

Jüri Üyeleri:

(Unvanı Adı ve SOYADI)

Doç. Dr. Ergün HAMZADAYI (Jüri Başkanı)

Dr. Öğr. Üyesi Serdar DERMAN

Dr. Öğr. Üyesi Nurşat BİÇER

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Onayı

Prof. Dr. Mehmet Fatih ÖZMANTAR
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde, bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

İmza:

Adı ve Soyadı: Bedirhan ARIKAN

Öğrenci Numarası: 201442012

Tezin Savunma Tarihi: 04.05.2018

ÖZET

ÇOCUK EDEBİYATININ TEMEL İLKELERİ BAKIMINDAN MEMDUH ŞEVKET ESENDAL'IN ÖYKÜLERİNİN ÖĞRENCİ GÖRÜŞLERİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ

ARIKAN, Bedirhan

Yüksek Lisans Tezi, Türkçe Eğitimi ABD

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Serdar DERMAN Mayıs 2018, 93 sayfa

Bu araştırma, çocuk edebiyatının temel ilkeleri bakımından Memduh Şevket Esendal'ın öykülerini öğrenci görüşlerinden yola çıkarak değerlendirmek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışmada, ilköğretim ikinci kademedeki 35 öğrenciyle görüşülmüş ve görüşme sonucu elde edilen veriler betimsel analiz yöntemiyle incelenmiştir.

Araştırma, Kahramanmaraş ili Dulkadiroğlu ilçesinde bulunan Yavuz Selim Ortaokulunda 2016-2017 eğitim-öğretim yılında ilköğretim 7. ve 8. sınıfa devam eden öğrencilerle, yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Memduh Şevket Esendal'ın uzman görüşüyle belirlenen 12 öyküsü üzerine sorulan soruları yanıtlamaları için öncelikle öğrencilere öyküler okutturulmuş, ardından öğrencilerle yüz yüze görüşülerek onlara öyküler hakkında, çocuk edebiyatının temel ilkeleri çerçevesinde oluşturulan sorular yöneltilmiş ve öykülerin anılan ilkelere uygun olup olmadığı öğrencilerin bakış açılarından hareketle belirlenmeye çalışılmıştır.

Araştırma sonucunda Memduh Şevket Esendal'ın öykülerinin genel itibarıyla, ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin seviyesine uygun olduğu, çocuk edebiyatının temel ilkelerine dayandığı ve öğrencilere okutulabileceği sonuçlarına ulaşılmıştır.

Anahtar sözcükler: Memduh Şevket Esendal, Öykü, Çocuk Edebiyatı, Çocuk Edebiyatının Temel İlkeleri

ABSTRACT**WITH REGARD TO THE MAIN PRINCIPLES OF CHILDREN'S
LITERATURE EVALUATION OF MEMDUH ŞEVKET ESENDAL'S
STORIES ACCORDING TO THE STUDENTS' VIEW**

ARIKAN, Bedirhan

M. A. Thesis, Department of Turkish Teaching
Supervisor: Assist. Prof. Dr. Serdar DERMAN

May 2018, 93 pages

This research was carried out in order to evaluate the stories of Memduh Şevket Esendal in terms of the basic principles of children's literature from the student's viewpoint. In the study, 35 secondary school second grade students from the second stage were interviewed and the results obtained from the interview were analyzed using descriptive statistics.

The study was carried out with students who were in the 7th and 8th grades of primary education in the 2016-2017 academic year in Yavuz Selim Secondary School, located in the Dulkadiroğlu district of Kahramanmaraş province, using a semi-structured interview form. In order to answer the questions asked about 12 stories by Memduh Şevket Esendal which were determined by expert opinion, the students were asked to read the stories first; then interviewed face to face about the stories; questions about the basic principles of children's literature and it was attempted to determine from the students' viewpoint whether the stories corresponded to the mentioned principles.

As a result of the research, the stories of Memduh Şevket Esendal were generally found to be appropriate to the level of second graders, based on the basic principles of children's literature and can taught to students.

Key words: Memduh Şevket Esendal, Story, Children's Literature, Basic Principles of Children's Literature

ÖN SÖZ

Türkçe öğretiminde metin temelli eğitim esastır. Dil bilgisi, metinlerden ayrı düşünülemez. Bu anlamda ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin dil becerilerini geliştirmede kullanılan ders metinleri öğrencilerin seviyesine ve çocuk edebiyatı ilkelerine uygun olmalıdır.

Bu çalışmada yer alan öykülerin ilköğretim ikinci kademe öğrencileri tarafından okunup ilgili sorulara cevap verilmesinin, ardından da bu görüşlerin çocuk edebiyatı ilkeleri bağlamında yorumlanmaya çalışılmasının alanda bir eksikliği gidereceği düşünülmektedir.

Bu çalışmada, çocuk edebiyatının temel ilkeleri bakımından Memduh Şevket Esendal'ın öyküleri öğrenci görüşlerine göre değerlendirilmiştir. Hikâyeler öğrenciler tarafından okunmuş ve araştırmacının hazırladığı görüşme formundaki sorulara öğrencilerin verdiği cevaplardan hareketle bu öykülerin çocuk edebiyatı ilkeleri bağlamında değerlendirmesi yapılmıştır.

Birinci bölüm giriş bölümüdür. Bu bölümde; araştırmanın problem durumu, alt problemleri, amacı, önemi, sayıtları, sınırlılıkları ve araştırmaya ilişkin tanımlar üzerinde durulmuştur.

İkinci bölümde; araştırma konusunun kuramsal çerçevesini oluşturmak amacıyla Memduh Şevket Esendal'ın hayatı ve sanatı, öykü türü, anlama yöntemi olarak okuma, çocuk edebiyatı ve çocuk edebiyatının temel ilkeleri üzerinde durulmuş ve araştırmayla ilgili çalışmalara yer verilmiştir.

Üçüncü bölümde; araştırmanın yöntemi, veri toplama aracı ve araştırma verilerinin çözümlenmesine ilişkin bilgiler sunulmuştur.

Dördüncü bölümde, araştırmaya ait bulgulara ve yorumlara yer verilmiştir.

Beşinci bölümde ise; araştırmanın bulgularına dayanarak elde edilen sonuçlar değerlendirilmiştir. Ayrıca, araştırmanın amaç ve sonuçları doğrultusunda birtakım önerilerde bulunulmuştur.

Bu çalışmanın tamamlanmasında benden desteklerini esirgemeyen danışmanım Sayın Dr. Öğr. Üyesi Serdar DERMAN hocama ve Sayın Doç. Dr. Ergün HAMZADAYI hocama teşekkür ederim.

Gaziantep
Mayıs, 2018
Bedirhan ARIKAN

İÇİNDEKİLER

| | |
|---|-----|
| ÖZET..... | i |
| ABSTRACT..... | ii |
| ÖNSÖZ..... | iii |
| İÇİNDEKİLER..... | iv |
| TABLolar VE ŞEKİLLER LİSTESİ..... | vi |
| KISALTMALAR..... | ix |
| GİRİŞ | |
| 1.1. PROBLEM DURUMU..... | 1 |
| 1.2. PROBLEM CÜMLESİ..... | 2 |
| 1.3. ARAŞTIRMANIN AMACI..... | 2 |
| 1.4. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ..... | 2 |
| 1.5. SAYILTILAR..... | 4 |
| 1.6. SINIRLILIKLAR..... | 5 |
| 1.7. TANIMLAR..... | 5 |
| KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR | |
| 2.1. MEMDUH ŞEVKET ESENDAL'IN HAYATI VE SANATI..... | 6 |
| 2.1.1. Hayatı..... | 6 |
| 2.1.2. Sanatı..... | 8 |
| 2.1.3. Eserleri..... | 11 |
| 2.2. ÇOCUK EDEBİYATININ TEMEL İLKELERİ..... | 12 |
| 2.2.1. Çocuk Kavramı..... | 12 |
| 2.2.2. Çocuk Edebiyatının Tanımı..... | 12 |
| 2.2.3. Çocuk Edebiyatının İlkeleri..... | 14 |
| 2.2.3.1. Çocuk Gerçekliği..... | 15 |
| 2.2.3.2. Çocuğa Görelilik..... | 16 |
| 2.2.3.3. Özdeşim Kurma..... | 17 |

| | |
|---|----|
| 2.2.3.4. Dil ve Anlatım..... | 17 |
| 2.2.3.5. Millî ve Evrensel Değerler..... | 19 |
| 2.3. ÇOCUK EDEBİYATINDA ÖYKÜ TÜRÜ..... | 20 |
| 2.3.1. Tanımı ve İlkeleri..... | 20 |
| 2.4. BİR ANLAMA BECERİSİ OLARAK OKUMA..... | 23 |
| 2.5. İLGİLİ YAYIN VE ARAŞTIRMALAR..... | 26 |
| MATERİYAL ve YÖNTEM | |
| 3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ..... | 31 |
| 3.2. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI..... | 32 |
| 3.3. VERİ TOPLAMA ARACI ve YÖNTEMİ..... | 32 |
| 3.4. VERİLERİN TOPLANMASI..... | 33 |
| 3.5. VERİLERİN ÇÖZÜMLENMESİ..... | 34 |
| BULGULAR ve YORUM | |
| 4.1. I. ALT PROBLEME YÖNELİK BULGULAR..... | 35 |
| 4.1.1. Memduh Şevket Esendal’ın Öykülerinin Çocuk Edebiyatının Temel İlkelerinden Olan “Çocuk Gerçekliği” İlkesine Uygunluğu..... | 35 |
| 4.2. II. ALT PROBLEME YÖNELİK BULGULAR..... | 45 |
| 4.2.1. Memduh Şevket Esendal’ın Öykülerinin Çocuk Edebiyatının Temel İlkelerinden Olan “Çocuğa Görelik” İlkesine Uygunluğu..... | 45 |
| 4.3. III. ALT PROBLEME YÖNELİK BULGULAR..... | 69 |
| 4.3.1. Memduh Şevket Esendal’ın Öykülerinin Çocuk Edebiyatının “Değerler Eğitimi” İlkesine Uygunluğu..... | 69 |
| 4.4. IV. ALT PROBLEME YÖNELİK BULGULAR..... | 71 |
| 4.4.1. Çocuklar Memduh Şevket Esendal’ın Öykülerindeki Kahramanlarla Özdeşim Kurabiliyor mu?..... | 71 |
| SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER | |
| 5.1. SONUÇLAR VE TARTIŞMA..... | 75 |
| 5.2. ÖNERİLER..... | 80 |
| KAYNAKÇA..... | 82 |
| EKLER..... | 86 |
| EK 1. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu..... | 86 |
| EK 2. Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda (2015) Yer Alan Temalar..... | 89 |
| EK 3. Hikâyelerin 2015 TDÖP’deki Temalara Göre Sınıflandırılması..... | 90 |
| ÖZGEÇMİŞ..... | 93 |
| VITAE..... | 93 |

TABLOLAR VE ŞEKİLLER LİSTESİ

| TABLOLAR LİSTESİ | <u>Sayfa No</u> |
|--|-----------------|
| Tablo 3.1. Öğrencilerin Sınıflara ve Cinsiyetlere Göre Dağılımı | 32 |
| Tablo 4.1. Öğrencilerin “Ev Ona Yakıştı” öyküsünün kahramanının (Silgioğlu Hâtil) içinde bulunduğu toplumun (aile, iş, arkadaş ortamı) etkisiyle hareket ettiğini söyleyebilir miyiz?” Sorusuna Verdiği Cevaplar | 35 |
| Tablo 4.2. Öğrencilerin, “Celile Öyküsünde Yazarın Eczacıya Karşı Çıkmasını Hangi Duyguya Bağlıyorsunuz?” Sorusuna Verdiği Yanıtlar | 36 |
| Tablo 4.3. Öğrencilerin, “Mendil Altında Öyküsünde Ana Kahraman (Cavit Bey) Nasıl Bir Ruh Hâli İçindedir?” Sorusuna Verdiği Yanıtlar | 37 |
| Tablo 4.4. Öğrencilerin “Sizce ‘Rüya Nasıl Çıktı?’” öyküsündeki olaylar gerçekten yaşanmış olabilir mi? Neden?” Sorusuna Verdiği Cevaplar | 38 |
| Tablo 4.5. Öğrencilerin “Ev Ona Yakıştı” öyküsünde günlük hayata bakışınızı değiştiren bir olay/durum oldu mu?” Sorusuna Verdiği Cevaplar | 40 |
| Tablo 4.6. Öğrencilerin “Sizce bu öyküler gerçekten yaşanmış olabilir mi?” Sorusuna Verdiği Cevaplar | 41 |
| Tablo 4.7 Öğrencilerin, Genelini İnanırcı Bulmakla Birlikte İnanırcılığını Zayıf Buldukları Öyküler | 41 |
| Tablo 4.8. Öğrencilerin, “Okuduğunuz öykülerde günlük hayata bakışınızı değiştiren bir olay/durum oldu mu?” Sorusuna Verdiği Cevaplar | 42 |
| Tablo 4.9 . “Okuduğunuz öykülerde günlük hayata bakışınızı değiştiren bir olay/durum oldu mu?” Sorusuna “Evet” Cevabını Veren Öğrencilerin Öykülere Göre Dağılımı. | 42 |
| Tablo 4.10. Öğrencilerin, “Okuduğunuz öykülerde, içinde bulunduğu ortamın (aile, iş, arkadaş ortamı) etkisiyle hareket eden kahraman var mıdır?” Sorusuna Verdiği Cevaplar | 43 |
| Tablo 4.11. “Okuduğunuz öykülerde, içinde bulunduğu ortamın (aile, iş, arkadaş ortamı) etkisiyle hareket eden kahraman var mıdır?” Sorusuna “Evet” Cevabını Veren Öğrencilerin Öykülere Göre Dağılımı | 43 |
| Tablo 4.12. Öğrencilerin “Bu öykülerle, sizde çağrıştırdıkları duyguları eşleştiriniz.” Sorusuna Verdikleri Cevapların Öykülere Göre Dağılımı | 44 |
| Tablo 4.13. “Gül Hanım’ın Annesi” öyküsünde en beğendiğiniz bölümü nedenleriyle birlikte yazınız.” Sorusundaki Öykünün Beğenilen Kısımlarının Beğenilme Nedenleri | 45 |
| Tablo 4.14. Öğrencilerin, “‘Pazarlık’ öyküsü, okudukça merakınızı uyandırdı/artırdı mı?” Sorusuna Verdiği Cevaplar | 46 |
| Tablo 4.15. Öğrencilerin, “Hasta” öyküsü, sizde yazarın diğer eserlerini okuma isteği uyandırdı mı?” Sorusuna Verdiği Cevaplar | 47 |
| Tablo 4.16. Öğrencilerin, “İşin Bitti” öyküsünün sonunu değiştirmek isteseyiz nasıl değiştirirsiniz?” Sorusuna Verdiği Cevaplar | 48 |

| | |
|--|----|
| Tablo 4.17. Öğrencilerin, “ ‘İki Ana İki Kız’ ” öyküsünde sizi etkileyen cümle hangisidir?” Sorusuna Verdiği Cevaplar_____ | 49 |
| Tablo 4.18. Öğrencilerin, “ ‘Ana Baba’ öyküsünün size hangi mesajları verdiğini düşünüyorsunuz?” Sorusuna Verdiği Cevaplar_____ | 50 |
| Tablo 4.19. Öğrencilerin, “ ‘İhtiyar Çilingir’ öyküsünde yazarın olayın içinde olmasını samimi bulup benimsediniz mi, yoksa sadece anlatmasını mı tercih ederdiniz?” Sorusuna Verdiği Cevaplar_____ | 52 |
| Tablo 4.20. Öğrencilerin, “Öykü bu hâliyle kolay anlaşılabilir mi; mecazlı, sanatlı söyleyişlerle öykünün anlaşılması zorlaşıyor mu?” Sorusuna Verdiği Cevaplar_____ | 52 |
| Tablo 4.21. Öğrencilerin, “ ‘Türbe’ öyküsü söz varlığınıza (kelime dağarcığı, söz kalıpları vs.) katkıda bulundu mu?” Sorusuna Verdiği Cevaplar_____ | 53 |
| Tablo 4.22. Öğrencilerin, “Beğenip arkadaşlarınıza tavsiye edeceğiniz öyküleri çoktan aza doğru sebepleriyle birlikte sıralayınız.” Sorusuna Verdiği Cevaplara Göre Öykülerin Beğenilme ve Tavsiye Edilme Sıklığı_____ | 55 |
| Tablo 4.23. Öğrencilerin, “Okuduğunuz öykülerden beğenmediğiniz ve tavsiye etmediğiniz öykü var mı?” Sorusuna Verdiği Cevapların Öykülere Dağılımı_____ | 56 |
| Tablo 4.24. Öğrencilerin, “Okudukça merakınızı uyandıran/artıran öykü oldu mu?” Sorusuna Verdiği Cevaplar_____ | 57 |
| Tablo 4.25. Öğrencilerin, “Okudukça merakınızı uyandıran/artıran öykü oldu mu?” Sorusuna Verdiği “Evet” Cevaplarının Öykülere Dağılımı_____ | 58 |
| Tablo 4.26. Öğrencilerin, “Okuduğunuz bu öyküler, sizde yazarın diğer eserlerini okuma isteği uyandırdı mı?” Sorusuna Verdiği Cevaplar_____ | 59 |
| Tablo 4.27. Öğrencilerin, “Sonunu değiştirmek istediğiniz bir öykü oldu mu?” Sorusuna Verdiği Cevaplar_____ | 60 |
| Tablo 4.28. Öğrencilerin Sonunu Değiştirmek İstedikleri Öykülere Göre Dağılımı_____ | 61 |
| Tablo 4.29. “Okuduğunuz öykülerde sizi etkileyen cümle hangisidir?” Sorusundaki Öykünün Beğenilen Kısımlarının Beğenilme Nedenleri._____ | 62 |
| Tablo 4.30. Öğrencilerin, “Yazarın bu öyküleri anlatmasını mı yoksa olaylara dahil olmasını mı samimi bulup benimsediniz? Sorusuna Verdiği Cevaplar_____ | 64 |
| Tablo 4.31. Öğrencilerin, “Öyküler bu hâliyle kolay anlaşılabilir mi; mecazlı, sanatlı söyleyişlerle öykülerin anlaşılması zorlaşıyor mu?” Sorusuna Verdiği Cevaplar_____ | 65 |
| Tablo 4.32. Öğrencilerin “Okuduğunuz öykülerin söz varlığınıza (kelime dağarcığı, söz kalıpları vs.) belirgin katkıları oldu mu?” Sorusuna Verdiği Cevaplar_____ | 65 |
| Tablo 4.33. Öğrencilerin “Okuduğunuz öykülerin dilini nasıl buldunuz? (akıcı, ağır, anlaşılır, sade, doğal, sanatlı vs.)” Sorusuna Verdiği Cevaplar_____ | 67 |
| Tablo 4.34. Öğrencilerin “Okuduğunuz öykülerin olay örgüsü hakkında ne düşünüyorsunuz? (karmaşık, sürükleyici vs.) Sorusuna Verdiği Cevaplar_____ | 67 |
| Tablo 4.35. Öğrencilerin “Okuduğunuz öykülerin konuları ilgi alanınıza giriyor mu?” Sorusuna Verdiği Cevaplar_____ | 68 |
| Tablo 4.36. Öğrencilerin, “Okuduğunuz ‘Celile’ öyküsü; sizce, hangi erdemli davranışa örnek oluşturur?” Sorusuna Verdiği Cevaplar_____ | 69 |
| Tablo 4.37. “Size göre hangi öykü, hangi erdemli davranışa örnek oluşturur?” Sorusuna Cevap Veren 23 Öğrencinin Cevaplarının Öykülere Dağılımı_____ | 70 |
| Tablo 4.38. Öğrencilerin “ ‘Ana Baba’ öyküsünde ana kahraman olan yazarla kendinizi özdeşleştirdiniz mi?” Sorusuna Verdiği Cevaplar_____ | 71 |
| Tablo 4.39. Öğrencilerin “Okuduğunuz öyküleri genel olarak değerlendirecek olursanız kahramanlar inandırıcı ve gerçekçi mi, kendinizi hangi kahramana yakın hissettiniz?” Sorusuna Verdiği Cevaplar_____ | 72 |

Tablo 4.40. “Okuduğunuz öyküleri genel olarak değerlendirecek olursanız kahramanlar inandırıcı ve gerçekçi mi, kendinizi hangi kahramana yakın hissettiniz?” Sorusuna ‘İnandırıcı/gerçekçi’ Cevabını Veren Öğrencilerin, Kendilerine Yakın Hissettiklerini Söyledikleri Kahramanların Öykülere Göre Dağılımı _____ 73



KISALTMALAR**Akt.:** Aktaran**MEB:** Millî Eğitim Bakanlığı**TDK:** Türk Dil Kurumu**TDÖP:** Türkçe Dersi Öğretim Programı**S/ss:** sayfa/sayfa sayısı**Vd.:** ve diğerleri**Vb.:** ve benzeri

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Bu bölümde; araştırmanın problem durumu, problem cümlesi, alt problemleri, amacı, önemi, sayıtları, sınırlılıkları ve araştırmaya ilişkin tanımlar üzerinde durulmuştur.

1. 1. PROBLEM DURUMU

Türkçe öğretiminin öğrenme alanlarını oluşturan konuşma, dinleme, okuma, yazma ve dil bilgisi becerilerinin öğrencilere kazandırılmasında metinlerin şüphesiz önemli bir payı mevcuttur. Metinlerin, bu becerileri öğrencilere kazandırmada sahip olduğu rol dikkate alındığında söz konusu metinlerin niteliğinin de önemi artmaktadır. Türkçe öğretiminde işe koşulan edebî ve öğretici karakterli; Türkçenin zenginliğini, özlü anlatımını, söz kalıplarının gücünü yansıtan metinler öğrencilere yaşantı zenginliği kazandırır. (Sever, 2004: 8-9)

Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (MEB, 2015: 5) da işaret edildiği üzere dersin temel amaçları öğrencilere sözlü ve yazılı anlatım becerilerinin yanında manevi değerleri de kazandırmak, onların millî ve ahlaki değerleri tanınmasını ve buna göre yetişmesini sağlamaktır. O hâlde eğitsel değerlerin de metinlerin sahip olması gereken bir diğer nitelik olduğu görülmektedir. Çocuk ailesinin yanında tanıştığı, edindiği bu değerleri; okul hayatıyla beraber pekiştirir, oluşturur ve aktarım sürecine girer. Kendisi için ortaya konan üründen edebî bir zevk alabilen çocuk, bu metinlerle söz varlığını zenginleştirerek ufkunu ve düşünme gücünü de derinleştirecektir.

Öyküleri Millî Eğitim Bakanlığı tarafından öğrencilere sıklıkla önerilen ve ders kitaplarında da kendisine yer bulan Memduh Şevket Esendal'ın öykülerinin çocukların bakış açılarına göre onlar için uygun olup olmadığı veya ne ölçüde uygun olduğu araştırmalarla ortaya konmamıştır. Bu çalışmanın, alandaki bu eksikliği gidereceği düşünülmektedir.

1.2 PROBLEM CÜMLESİ

Çocuk edebiyatının temel ilkeleri bakımından Memduh Şevket Esendal'ın öykülerini çocukların bakış açısıyla değerlendirip onların, anılan ilkelere ne derece uygun olduğunu tespit etmeye dönük olan bu çalışmanın ana problem cümlesi:

Memduh Şevket Esendal'ın öyküleri, çocuk edebiyatının temel ilkelerine ne ölçüde uygundur?

Araştırmaya ilişkin alt problemler ise şunlardır:

1. Çocuk okurların görüşlerinden hareketle, Memduh Şevket Esendal'ın öykülerinin çocuk edebiyatının temel ilkelerinden “çocuk gerçekliği” ilkesine uygunluk durumu nedir?
2. Çocuk okurların görüşlerinden hareketle, Memduh Şevket Esendal'ın öykülerinin çocuk edebiyatının temel ilkelerinden “çocuğa görelilik” ilkesine uygunluk durumu nedir?
3. Çocuk okurların görüşlerinden hareketle, Memduh Şevket Esendal'ın öykülerinin çocuk edebiyatında değerler eğitimi ilkesine uygunluk durumu nedir?
4. Çocuk okurlar, Memduh Şevket Esendal'ın öykülerindeki kahramanlarla özdeşleşebiliyor mu?

1.3. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırmanın amacı; Türk hikâyeciliğinin en önde gelen yazarlarından Memduh Şevket Esendal'ın öykülerinin çocuk edebiyatının temel ilkelerine uygunluk düzeyini, ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin öyküler hakkındaki değerlendirmelerinden hareketle belirlemektir.

1.4. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Anlama tekniklerinden biri olan okuma; insanın hayatı boyunca devam ettirdiği, onun duygu ve düşünce dünyasına mana ve derinlik katan bir faaliyettir. Yalnızca bilgi edinme boyutu olarak değil, aynı zamanda kişinin farklı tecrübeler edinmesine olanak vermesi, hayatını manevi anlamda zenginleştirilmesi ve bir karakter oluşturup geliştirmesi hususunda da okuma eylemi son derece önemli bir konumdadır.

Günümüzde gerek sanat ve düşünce alanındaki ürünler gerek teknolojik alandaki gelişmeler, beraberinde yeni terim ve kavramları hayatımızın bir parçası hâline getirmiştir. Bu yenilik ve değişimleri takip etmek için de okumak gerekmektedir.

Kelime dağarcığını okuma yoluyla zenginleştiren birey, bu eylemi sürekli hâle getirdiğinde düşünme biçimini, zihinsel süreçlerini de geliştirir ve olayları, durumları daha geniş bir bakış açısıyla görme yeteneğine sahip olur. Bir milletin gelişmesi bireylerin gelişmesiyle doğru orantılıdır. İçinde bulunduğumuz çağda okuma eylemi ve okuyan birey sayısı, bir milletin gelişmişliğinin temel göstergelerinden sayılmaktadır. Çağa ayak uydurmak için de okumak, sorumlu her insanın sahip olması gereken faydalı bir etkinlik olarak kabul edilmektedir.

Okuma alışkanlığı insana birçok fayda sağlar. Konuşma ve yazma da bu faydalardan bazılarıdır ki bunlar da etkili iletişimin temellerindedir. O hâlde bu alışkanlığı erken yaşlarda edinmek son derece önemlidir. Bu süreçte ailenin ve okulda okutulan kitapların rolü büyüktür. Okumaya nitelikli ürünlerle başlayan birey, bu eylemini sürdürmede istekli olur. Bir eğitim kurumu olarak okullar da çocukların seviyesine ve çocuk edebiyatının temel ilkelerine uygun ürünlerle bu istek ve gereksinimlerin karşılandığı/karşılanması gerektiği yerlerdir.

Edebiyatımızda hikâyeciliği ile bilinen Esendal, bu alanda üç yüzün üzerinde eser vermiştir. Hikâyelerinde sıradan ve bizden insanların yaşamını hiçbir müdahalede bulunmadan anlatan yazar, toplumun memur, esnaf, emekli, işçi, köylü gibi farklı kesimlerinden insan manzaraları sunmuş, toplumun tümüne hitap edebilmiştir (Çiftçi, 2006). Hikâyelerini bilhassa çocuklar okusun, zevk alsın, eğlensin diye yazdığını belirterek onlara ayrı bir vurgu yapmıştır (Özçelik, 1951: 10). Öykülerinde son derece sade, gerçekçi ve yaşayan bir dil kullanmış; her türlü yapaylıktan, süsten ve gösteriştenden uzak durmuştur. Durum hikâyeciliğinin Türk edebiyatındaki öncüsü kabul edilen ve hayatın herhangi bir kesitini dahi anlatabildiği hikâyelerinde Esendal, Türkçenin en temiz ve duru örneklerini sunmuştur (Torusdağ, 2015). Bu hususlar birlikte düşünüldüğünde durum öyküsünü Türk okuruna tanıtan ve öykücülüğümüze yeni bir ufuk açan Esendal'ın öykücülüğünün, öykülerinin ilköğretim ders kitaplarında kendine yer bulması gereği ortaya çıkmaktadır. Öğrencilerin; Türkçenin böyle yalın ama güçlü, bireylerin ve içinde buldukları toplumun yaşamının, kültürünün tüm gerçekliğiyle gözler önüne serildiği öykülerden

faaydalanmasının son derece önemli olduğu düşünölmektedir. Bu bağlamda çocuk edebiyatı ilkelerine göre yazarın öykülerinin çocuk okurların bakış açısıyla değerlendirilmesinin hem yazarın öykücölüğü hakkında fikir vermesi hem de öykülerinin çocuk edebiyatındaki yerinin belirlenmesi bakımlarından önemli olacağı düşünölmektedir.

Türkçe eğitiminde temel dil becerilerinin ve eğitim programında yer alan içeriklerin öğretiminde “metne dayalı öğretim” ilkesi esastır. Seçilecek metinler İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda belirtilen ilkelere ve amaçlara uygun olmalı, çocuk edebiyatının temel ilkelerini öncelemeli ve “çocuklara göre” olmalıdır. Bu noktadan hareketle, araştırmanın konusu olan metinlerin; çocuğa görelilik ve çocuk gerçekliğı prensiplerine uyumu, çocuğun duyuşsal özelliklerine hitap etme düzeyi temelinde öğrenen açısından ne ifade ettiğı, yine onların bakış açısıyla belirlenmeye çalışılmıştır. Literatürde çocuk edebiyatı ilkelerinin ele alındığı çalışmalar yer almakla birlikte bu ölçütler temelinde metinlerin bizzat çocukların görüşlerine göre değerlendirildiğı çalışmalar yer almamaktadır. Bu araştırma, Esendal’ın öykülerini bu çerçevede ele almasıyla alanda bir ilk olması bakımından önem taşımaktadır. Aynı zamanda bu çalışmanın; ilköğretim Türkçe ders kitaplarında kullanılacak metinlerin belirlenmesinde bir eksikliğı giderebilecek olması ve/veya çocuk edebiyatı dalında meydana getirilecek eserlerde çocuk okurların bakış açısıyla kriter ortaya koyması bakımlarından da alana katkı sağlayacağı düşünölmektedir.

1.5. SAYILTILAR

- Örnekleme oluşturan katılımcıların, veri toplama aracındaki sorulara dürüstçe ve içtenlikle cevap verdikleri kabul edilmiştir.
- Örnekleme oluşturan öykülerin, yazarının öykü anlayışını temsil ettiğı kabul edilmiştir.
- Veri toplama aracının, ölçölmek istenen özellikleri ölçmede yeterli olduğı kabul edilmiştir.

1.6. SINIRLILIKLAR

Bu araştırma,

- 2016-2017 eğitim öğretim yılında Kahramanmaraş ili, Dulkadiroğlu ilçesi Yavuz Selim Ortaokulu 8-A ve 7-B şubelerinden seçilen 35 öğrenciyle,
- Memduh Şevket Esendal'ın öykülerinden uzman görüşüyle seçilen 12 öyküyle,
- Öğrencilerin, yarı yapılandırılmış görüşme formundaki sorularına verdikleri cevaplarla,
- Kullanılan veri toplama aracıyla elde edilen veriler ile

sınırlıdır.

1.7. TANIMLAR

Öykü: Yaşanmış ya da yaşanması mümkün olan olayların kişi, yer ve zaman unsurlarıyla kurgulanıp anlatıldığı nispeten kısa olan edebî türdür (Aktaş ve Gündüz, 2014: 339).

Çocuk: İki yaşından ergenlik dönemine kadarki büyüme ve gelişme dönemi içinde bulunan insan (Yalçın ve Aytaş, 2014: 13).

Çocuk edebiyatı: Çocukların duygu, düşünce, ihtiyaç, zevk ve kabiliyetlerine hitap eden; bir yanıyla eğlendirici ayrıca eğitici nitelik taşıyan her türlü yazılı ve sözlü ürünlerdir (Oğuzkan, 2000: 2-3, Akt. Sever, 2015: 16).

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde; araştırmanın kuramsal çerçevesini oluşturmak amacıyla, öyküleri öğrenciler tarafından değerlendirilen Memduh Şevket Esendal'ın hayatı, sanatı, eserleri, çocuk edebiyatının tanımı ve temel ilkeleri, anlama yöntemi olarak okuma ve öykü türü üzerinde durulmuştur.

2.1. MEMDUH ŞEVKET ESENDAL'IN HAYATI VE SANATI

2.1.1. Hayatı

Memduh Şevket Esendal, Çorlu'da 29 Mart 1883 yılında dünyaya gelir (Alangu, 1968: 123). Babası Şevket Bey, annesi Emine Şadiye Hanım'dır. Ailenin üç erkek çocuğundan biridir. Asıl adı Mustafa Memduh'tur. Annesi ilk çocuğunu kaybedince hamileliği sırasında yeni doğacak çocuğuna Peygamber'in isimlerinden birini vereceğini vaat etmesiyle Mustafa ismini ve dedesinin ismi olan Memduh'u almıştır. On sekiz yaşına doğru Mustafa ismini bırakıp babasının ismi olan Şevket'i kullanmaya başlamıştır. Yazara soyadını İsmet İnönü vermiştir (Çetişli, 2011: 15-16).

Çorlu'da yerleşen ve Rumeli göçmenlerinden olan Mehmet Şevket Bey'in oğlu Esendal'ın düzenli bir eğitim hayatı olmaz (Alangu, 1968: 123). Esendal'ın nerede ve hangi okullarda ne kadar süre okuduğuyla ilgili kesin bir bilgi edinebilmek güçtür (Çetişli, 2011: 18). "...Ben ilkmektep de dâhil olmak üzere hiçbir mektepten mezun olmadım. Alaylı'yım!" (Arısoy, 1952: 7). Yazar bu sözyle tam bir tahsil hayatının olmadığını belirtir.

Mülkiye Mektebinde bir süre eğitim almış fakat hiçbir okuldan mezun olamamıştır (Çetişli, 2011: 18). Düzenli bir öğrenim hayatı olmamasına, okul zamanında yabancı dil öğrenememenin pişmanlığını yaşamış olmasına, tahsil hayatındaki düzensizlik ve süreksizliklere ilave olarak dil bilmemekten de yakınmasına rağmen kendisini yine kendisi yetiştirmiştir. Rusça, Fransızca, Farsçayı kendi kendine çalışarak öğrenmiştir (Esendal, 2001: 198).

Memduh Şevket Esendal, hekim olmak istemiş; fakat kendi kendini yetiştirmenin de ender rastlanan örneklerinden olmuş ve bundan da büyük zevk duymuştur. Yazar; Fransızca, Rusça gibi dilleri öğrenmiş, resim sanatını ustalıkla icra etmiş, dışişleri bakanlığı görevinde bulunmuş, tarih ve kültür alanında bilgi birikimi sahibi olmuştur. Bunlar zaman içinde ve yazarın kendini yetiştirmesinin sonuçlarıdır (Çetişli, 2011: 20-21).

Esendal'ın sanat hayatının yanısıra, gençlik dönemlerinde bazı gizli saklı siyasi faaliyet ve kurumlarla münasebette bulunmasıyla başlayan, ilerleyen yıllarda da İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne dâhil olmasıyla şekillenen politik yaşamı, ömrünün sonuna kadar devam etmiş ve bazı görüşlere göre de onun sanatçı kimliği siyasi hayatının gerisinde kalmıştır (Esendal, 1988: 9).

Yazarın Bakü görevi ona türlü katkılar sağlamıştır. Rusçayı öğrenen ve Rus edebiyatını yakından tanıma fırsatı bulan Esendal, öykülerinin kaynağı sayılabilecek olan Anton Çehov'u tanımış ve onun öykücülüğünden çok etkilenmiştir. Bu da onun sanat hayatında bir dönüm noktası olmuştur (Çetişli, 2011: 26).

Siyasete giren ve hayatının sonuna kadar da bu ortamdaki tamamen uzaklaşamayacak olan Memduh Şevket Esendal'ın politika hayatı, amaçlarını gerçekleştirebileceği şekil ve düzeyde ilerlememiştir. Kendisine siyaset arenasında şüpheyle yaklaşmış, bu nedenle de merkezden uzakta tutulmuş, arzu etmediği ve zoraki sürdürdüğü diplomatlık gibi dış görevlerde bulunmuştur (Çetişli, 2011: 22).

Dış işleri görevlerinin yazarın hayatına bazı olumlu ve olumsuz yansımaları olmuştur. Olumsuz yanı, sanatçının bir durgunluk dönemine girmesi olarak ifade edilebilir. Olumlu etkileri ise sanatçı bu dönemde yeni eserleri için zaman bulabilmiş, beraberinde de lisan öğrenmeye muvaffak olmuştur (Çetişli, 2011: 29).

1945 yılına gelindiğinde ise Toprak Reformu Kanunu ile beraber ortaya çıkan anlaşmazlıklar üzerine Esendal, sağlığını mazeret göstererek istifasını İnönü'ye sunar ve parti genel sekreterliği görevinden ayrılır. 1950 seçimleriyle birlikte meclisteki mebusluk görevini tamamlayan yazar, son yıllarını evinde eş dostuyla, misafirleriyle huzur ve mutluluk içinde geçirir. 17 Mayıs 1952 gecesi sabaha karşı hayata gözlerini yuman Esendal'ın naaşı Asri Mezarlık'a defnedilmiştir (Çetişli, 2011: 33-35).

2.1.2. Sanatı

Memduh Şevket Esendal, çağdaş Türk hikâyeciliğinde son derece önemli bir yere sahip yazardır. Fakat onun özel ve siyasi hayatı gibi sanatkâr yönü de tam anlamıyla aydınlatılamamıştır. Bunun nedenlerinden bazıları; yazarın kimi eserlerini imzasız yayımlaması, eserlerinin çok azının sağlığında yayımlanabilmesi ve hakkında yapılan araştırmaların yetersiz kalması olarak sıralanabilir (Çetişli, 2011: 36).

Esendal'ın edebiyata olan alakasının nasıl ve ne zaman başladığı da belirsizdir. Kendisi, bununla ilgili bir soruya yazına karşı bir ilgi ve alakasının uyanmadığını, çünkü edebiyatın başlı başına bir uğraş olduğunu ve bunun kurallarını bilmediğini söyleyerek cevap vermiştir (Varlık, 1952: 5-15). Onun bu cevabını alçakgönüllülüğünün bir göstergesi olarak düşünmek gerekir. Çünkü çocukluğuyla ilgili diğer bir görüşmede yazarlık ile alakalı fikrini, babasıyla ileride ne olacağıyla ilgili sohbetinde “yazıcılık” yapacağını söyleyerek açıklamış ve babası da bu isteğini doğal karşılamış ve onu mülkiye mektebine göndermeye karar vermiştir (Uyguner, 1991: 24).

Memduh Şevket Esendal'ı yazmaya iten nedenler tespit edilmek istendiğinde belirli bir tesire ulaşmak neredeyse imkânsızdır. Çünkü yazarın, her ne kadar babası Şevket Bey bir ölçüde şiirle uğraşsa da ondan veya ailesinden yazma konusunda ilham aldığı ya da etkilendiği şeklinde bir ip ucuna varmak zordur. Öğrenim hayatı ve arkadaş çevresi için de bu şekilde düşünülür, bir etki unsuru olduklarına dair bir sonuca ulaşamaz. “Ben de hocalık hakkı yoktur.” diyerek de bu görüşü destekler. Şu hâlde varacağımız sonuç daha önce de bahsedildiği gibi otodidaktizmden başka bir şey değildir. Yazar kendisindeki bu isteği, istidatı birçok alanda olduğu gibi yine kendisi keşfetmiş ve kendisini geliştirmiştir. Sonradan geldiği İstanbul'da bu kabiliyet, yazarın kendi çabalarıyla biçimlenmiştir (Çetişli, 2011: 36-37).

Yazarın bilinen ilk hikâyesi 1908 yılında Tanin gazetesinde yayımlanmış olan “Veysel Çavuş”tur. “M. Ş.” imzasıyla yayımlanan öykünün özellikleri düşünüldüğünde yazarın, İstanbul'un edebî ve sanatsal ortamından faydalandığı değerlendirilmektedir. İlk ortaya koyduğu öykülerin nitelikleri, onun Servet-i Fünûn ve Millî Edebiyat akımları hakkında bilgisi ve fikri olduğunu göstermektedir. Esendal, sanat hayatının ilk yıllarında, bir yandan edebî akımların izinden diğer yandan da bireysel arayışının izinden gider (Çetişli, 2011: 38-39).

Memduh Şevket Esendal, sanatın ve edebiyatın toplumsal bir misyonu olduğunu düşünmekle beraber, sanatçının bireysel üretme arzusunun doyurulması amacına da hizmet ettiğine inanır ve ülkemizdeki okuyucuları düşünmediğini ifade eder (Türk Dili, 1974: 76). Diğer yandan yazarın kendi milletine en büyük hizmetini, üstlendiği idari görevler değil de kaleme aldığı yazılarıyla yerine getirdiğini belirtmesi, Esendal'ın sanatının içtimaî yönünü gözler önüne sermesi bakımından dikkate değerdir (Uyguner, 1991: 26).

Memduh Şevket, edebiyatımızda öykücülüğü ile bilinen, edebiyata ve yazmaya öykü ile başlayan hayatının sonuna kadar bu türe sadık kalan bir yazar olmuştur. Yaşamı boyunca üç yüze yakın öykü kaleme almıştır. Bu çalışmanın konusunu da, yazarın edebî hayatında büyük yer tutan ve Türk edebiyatında kendine has bir yer edinmesine vesile olan öyküleri oluşturmaktadır.

Esendal'ın hikâyelerinde şahıslar canlı, gerçek ve hayatın içindedir. Gerçeküstü veya yaşanması imkânsız vak'alar konu dışıdır. Çoğunlukla vak'ayı karşılıklı konuşmalar üzerine oturttuğu hikâyelerinde olaydan çok durum ön plandadır. Bu yönüyle Çehov tarzı hikâyeye yakın dursa da öykülerinde seçtiği kişiler, konular ve çevreler hep yerlidir, bizdendir (Kabaklı, 1985: 338). Ayrıca Esendal'ın öykücülüğünde Çehov gibi karamsar ve bezgin bir hâl görülmez; mizah ve umut kendine çokça yer bulur (Tecer, 1952: 21-25).

Cevdet Kudret Aksal, Memduh Şevket Esendal'ın ilk öyküsünden son öyküsüne kadar, kendi döneminin öykücülüğünden tamamen farklı bir yol tuttuğunu belirterek, öykülerini günlük hayatın en doğal, gösterişsiz tarafları üzerine kurguladığı ve kişilerini de etrafımızda görebildiğimiz yalın ve küçük insanlardan seçtiğini ifade eder (Çetişli, 2011: 85). Memduh Şevket, sade insanları, basit yaşamları ele alırken umudu, yaşamın güzel yanlarını ortaya koymayı tercih eder. Özçelik'e (1951: 11) göre onun hikâyeleri neşe veren, ışık veren hikâyelerdir.

Çetişli (2011: 86-87), Esendal'ın öykücülüğünü, sanatındaki önemli değişiklikler nedeniyle iki döneme (1908-1920 ve 1921-1952) ayırmanın zorunlu olduğunu belirtir. Zira ilk dönem hikâyelerinde yazar, Servet-i Fünun geleneğini devam ettirmiş, “olay”ı ön planda tutmuş ve bu olaylar karşısında tarafını belli etmiştir. Tavrını da öykülerinde ele aldığı olumsuzlukların karşısında net biçimde ortaya koymuştur. Metinlerdeki karakterler arasındaki zıtlıklar, vak'aların çatışma zemini oluşturmuştur. Olay örgülerinin özünü oluşturan bu zıtlık durumu da, bu çatışma zemininde ilk dönem hikâyelerinde devam etmiştir. Yine bu ilk dönem

hikâyelerinde konuları, dağınık olmakla birlikte; evlilik, karı-koca tipleri, fert ve toplumdaki yozlaşma, fakirlik-zenginlik, köylü-şehirli gibi zıtlıklar oluşturur. Esendal'ın tabiatına aykırı şekilde karamsarlığın hâkim olduğu ilk dönem öykülerindeki bu hava, devrin şartları ve yazarın takındığı “tenkitçi sosyal gerçekçilik” tutumu gereğidir (Çetişli, 2011: 87-91).

1920 sonrası sanatında büyük değişimlerin gözlendiğine inanılan Esendal'ın ikinci dönem öykücülüğü, “Bir Mübahese” hikâyesiyle başlar. Bu dönemde de ilk dönemde olduğu gibi sanatında “gerçekçi” anlayış hakimdir. Yazar, tasvirde ziyade anlatımı benimsemiş, lüzumsuz betimlemelerden kaçınmış, bunları yer yer tamamen bir kenara bırakmış, sadece nakledici görevini üstlenmiştir. İlk dönemki hakim bakış açısı tarzını terk eden yazar, kişilerinin ruh hâlini, küçük insanların küçük dünyasını, hayatın doğal akışı içinde karşılıklı konuşmalar yoluyla ortaya koyar. Yine ilk dönemin aksine, öykülerdeki karamsarlık ve tenkitçilik, yerini iyimser bir havaya bırakır. Yazar, mesaj kaygısı gütmeyen, bunu metne gizlemeye çalışır. Ayrıca bu dönem öyküleri vak'a öyküsü kimliğinden sıyrılmış, hayatın herhan bir an'ı, küçük olaylar, öykünün vak'a unsuru için yeterli olmuştur. Hatta bütün vak'anın sadece konuşmalardan ibaret olduğu “Otlakçı” ve “Hayat Ne Tatlı” gibi öyküler de vardır (Çetişli, 2011: 96-99).

Bunlar birlikte düşünüldüğünde yazarın ikinci dönem hikâyeciliğinde, birinci dönemin aksine Maupassant tarzı hikâye geleneğinden uzaklaşarak, Çehov tarzı hikâyeye yöneldiği görülür. Bu yönelme yazarın Bakü mümessilliği göreviyle ilişkilidir. Çünkü yazar bu dönemde, Rus edebiyatını yakından tanımış ve Rusça öğrenmiştir. Bu sayede Çehov'u, öykücülüğünde kendine öncü ve kılavuz edineceği sanatçıyı, tanıma olanağı bulmuştur (Çetişli, 2011: 129). Bunlarla birlikte Esendal'ın kendine has bir hikâye anlayışı olduğunu söylemek mümkündür. Tanpınar (1977: 123), yazarın Gorki, Çehov ve Maupassant'dan etkilendiğini fakat hepsinden de ayrı bir yerde durduğunu ifade etmiştir.

Memduh Şevket Esendal, eserlerinde sade, anlaşılır bir dil kullanmış, her türlü “edebiyat”tan kaçınmıştır. “Memduh Şevket, hikâye etme sanatında başarılı bir yazarımızdır. Konuşma dilini yazı dili hâline getirmeyi başarmıştır. Anı ve gözlemlerini hikâyelerine sokar. Hayattan aldığı konuları konuşur gibi, temiz bir dille, sadelik ve içtenlikle, edebiyat yapmadan doğal biçimde anlatır” (Çiftçi, 2006: 23). Enginün (2006: 296-297), Esendal'ın asıl ününü küçük hikâyeleriyle yaptığını belirterek, onun öykülerinde sıradan insanların basit ve gösterişsiz yaşamının gözler

önüne serildiğini, çoğu zaman bir konunun bile bulunmadığını bununla birlikte hikâye sonlarının tahmin edilemediğini ve merakın uyanık kaldığını, böylece okuyucunun öykü içine çekildiğini ifade eder.

Esental, sanat hayatı süresince (1908-1952), on iki ayrı gazete ve dergide toplam 89 öyküsünü yayınlama olanağı bulabilmiştir. İki öykü kitabında yer alan ve ilk kez yayınlanmakta olan 20 öykü de eklendiğinde, yayınlanan öykü sayısı 109’u bulur. Romanlarından “Miras” ve “Ayaşlı ile Kiracıları”nın ise basımı yapılmıştır. Bu durum, yazarın kırk dört yılı bulan sanat hayatındaki eserlerin tümü dikkate alındığında yeterli değildir (Çetişli, 2011: 43).

Memduh Şevket Esental, Türk edebiyatında öykü alanında bir çığır açmış ve kendine has bir yer edinmiştir. Sayısı üç yüzü aşan öyküler, Esental’ın bütün ilgi ve dikkatini bu türe yöneltmiş bir öykücü olduğu gerçeğini ortaya koyarak onun Türk edebiyatındaki yeri ve önemini de tespit eder (Çetişli, 2011: 45).

2.1.3. Eserleri:

Hikâyeleri:

- Hikâyeler Birinci Kitap: Ulus Basımevi, Ank. ,1946, 1. Baskı
- Hikâyeler İkinci Kitap: Ulus Basımevi, Ank. ,1946, 1. Baskı
- Otlakçı: Dost Yayınları, Ank. ,1958, 2. Baskı ; Bilgi Yayınevi,Ank., 1983,3. Baskı
- Mendil Altında: Dost Yayınları, Ank. , 1958, 2. Baskı; Bilgi Yayınevi,Ank. , 1983, 3. Baskı
- Temiz Sevgiler: Dost Yayınları, Ank. , 1965
- Ev Ona Yakıştı: Dost Yayınları, Ank. , 1971
- Res Resouilleur, (Çev. Tahsin Saraç), İst. , 1971
- Sahan Külbastısı: Bilgi Yayınevi, Ank., 1983
- Veysel Çavuş: Bilgi Yayınevi, Ank., 1984
- Bir Kucak Çiçek: Bilgi Yayınevi, Ank, 1984
- İhtiyar Çilingir: Bilgi Yayınevi, Ank., 1984
- Hava Parası: Bilgi Yayınevi, Ank., 1984
- Bizim Nesibe: Bilgi Yayınevi, Ank., 1985
- Kelepir: Bilgi Yayınevi, Ank., 1986

- Gödeli Mehmet: Bilgi Yayınevi, Ank., 1988
- Güllüce Bağları Yolunda: Bilgi Yayınevi, Ank., 1992
- Gönül Kaçanı Kovalar: Bilgi Yayınevi, Ank., 1993
- Mutlu Bir Son: Bilgi Yayınevi, Ank., 2005
- Bir Haydut Kuş: Bilgi Yayınevi, Ank., 2005

Romanları:

- Miras: Meslek gazetesinde tefrika (15 Aralık 1924 - 1 Eylül 1925) ; Bilgi Yayınevi, Ank., 1988
- Ayaşlı ile Kiracıları: Vakit gazetesi tefrikası (12 Mart-21 Mayıs 1934); Vakit Matbaası, İst. , 1934, 1. Baskı ; Dost Yayınları, Ank. , 1957,2. Baskı; Bilgi Yayınevi, Ank., 1983, 3. Baskı
- Vassaf Bey: Bilgi Yayınevi, Ank.,1983

Diğer Eserleri:

- Tahran Anıları ve Düşsel Yazılar, Bilgi Yayınevi, Ank., 1999
- Kızıma Mektuplar, Bilgi Yayınevi, Ank., 2001
- Oğullarıma Mektuplar, Bilgi Yayınevi, Ank., 2003

2.2. ÇOCUK EDEBİYATININ TEMEL İLKELERİ

Bu çalışmada çocuk edebiyatının içerik nitelikleri üzerine yoğunlaşıldığından, biçimsel özellikler, çalışmanın kapsamı dışında tutulmuştur. Bu nedenle çocuk edebiyatı ürünlerinin içerik yönünden dayandığı ilkelerin belirlenmesinin yararlı olabileceği düşünülmektedir.

2.2.1. Çocuk Kavramı

Bebeklik çağı ile erginlik çağı arasındaki gelişme döneminde bulunan insan, (Türkçe Sözlük, 1998: 495) çocuk olarak tanımlanmaktadır. Bu da insanın yaklaşık olarak 2-14 yaşları arasındaki dönemini ifade etmektedir. Dilidüzgün'e (2000: 254) göre çocuk, kendisine özgü anlam dünyası olan, dış dünyayı o kendine has algısıyla anlamlandıran, fiziksel ve psiko-sosyal gelişimini henüz tamamlamamış olan veya erişkin bireylerin tabiatına tamamen uyum sağlamamış olan varlıktır.

2.2.2. Çocuk Edebiyatının Tanımı

Çocuk edebiyatı, ilk çocukluk evresinden başlayarak ergenlik dönemini de içine alan bir zaman diliminde, çocukların dilsel gelişimi ve kavrama seviyelerine uygun biçimde kendilerine has dünyalarını, edebî değer taşıyan farklı tema ve içeriklerle geliştiren, zevklerine hitap eden eserler bütünüdür (Sever, 2015: 17). Oğuzkan'a (2000: 3) göre ise çocuk yazını, çocukluk döneminde olan kimselerin hayal, duygu ve düşüncelerine dönük sözlü ve yazılı bütün ürünleri kapsar.

Şirin (1998: 9-10), çocuk edebiyatı kavramının, ortaya çıktığı ilk zamanlardan beri tartışıldığını belirtir. Çocuklara has bir yazın ortaya konulması fikrinin edebiyatın bu alanına eğilmek gerekliliğini hızlandırdığını, çocukların yetişkin bireylerden farklılaşan ilgilerinin, onların hassasiyetlerinin ve psikolojilerinin belirlenmesini kolaylaştırdığını ifade ederek çocukluk dönemlerinin kendine has gelişim süreçlerinin, çocuk yazınına türlü katkılarda bulunduğunu ve sanatçıların bu yazın alanına ilgi ve dikkatlerini yönelttiklerini belirtir.

Yalçın ve Aytaş (2014: 17), çocuk edebiyatını, çocukların büyüme ve gelişmelerine; hayal dünyalarına, duygu ve düşüncelerine, kabiliyetlerine ve zevklerine hitap eden, eğitici ve eğlendirici boyutları bulunan sözlü ve yazılı ürünler bütünü olarak tanımlamıştır.

İlk çocukluk çağından başlayarak ergenlik dönemini de içine alan bir hayat evresinde, çocukların dilsel gelişim ve algılama seviyelerine uygun olarak duygu ve düşünce dünyalarını sanat özelliği taşıyan dilsel ve görsel mesajlarla geliştirip derinleştiren, beğeni düzeylerini yukarı taşıyan eserlerin genel adıdır (Sever, 2006: 9).

Çocuk edebiyatının birçok disiplini bir araya getiren bir saha olduğunu, bunun nedenlerinden bazılarının da toplumun ekonomik düzeyinin yükselmesi ve çocuğa gösterilen ilgi ve dikkatin artması ve eğitime daha çok özen gösterilmesi durumlarının olduğunu belirten Şirin'e (1987:390) göre çocuk edebiyatı, birçok bilim dalını ilgilendiren ve üzerinde hassasiyetle durulması gereken bir alandır.

Çocuk edebiyatı ürünleri, çocukların psikososyal gelişim ve ahlak gelişimi bakımından son derece önemli bir etki ve işleve sahip sanat ürünleridir. Bilim adamları ve edebiyatçıların her ne kadar çocuk edebiyatının, edebiyattan ayrı, müstakil bir tür olup olmadığı konusunda muhtelif görüşleri olsa da bu türün, nihayetinde sorumluluk ve dikkatle üzerinde durularak ürün ortaya konması gereken bir alan olduğu açıktır. Bu anlamda çocuğun nitelikli bir birey olarak yetişmesinde çocuk edebiyatının da kendine düşen sorumlulukları vardır.

Çocuklar, dış dünyayı yetişkinlerden farklı olarak anlamlandırır ve bu kendine has anlamlandırmanın nedeni esasında çocuğun yaşı dolayısıyla içinde bulunduğu algılama/kavrama farklılığıdır (Gövsa, 1949: 38).

Gürel ve diğerlerine (2007: 20) göre çocuk edebiyatı, çocuğun kendine has dünyasını merkeze alan, kaliteli, eğitsel özellikler barındıran, millî ve dünya ölçüsünde değerleri barındıran, gelişim dönemine uygun olacak şekilde hazırlanan; çocuğun duygu, düşünce, hayal dünyasına katkıda bulunabilme kabiliyetine sahip ürünler bütünüdür. Dolayısıyla bir çocuk edebiyatı ürünü ortaya koymak için çocukların o kendine has dünyasını, ilgi, ihtiyaç ve zevklerini doğru bir şekilde gözlemleyip tespit etmek gerekir.

2.2.3. Çocuk Edebiyatının İlkeleri

Oğuzkan (2001: 384), çocuk edebiyatı ürünlerinin şu niteliklere sahip olması gerektiğini belirtmiştir:

“1. Çocuğun gelişme düzeyine uygun konuları işlemeli, dili yalın, kavramlar açık seçik olmalıdır.

2. Konular ilgi çekici biçimde sunulmalı, eğlendirici, öğretici ve düşündürücü olmalıdır.

3. Konunun işlenişi, bilim verilerine ve evrensel ahlak kurallarına uygun olmalıdır. İnsanı ve çevresini gerçekçi açıdan tanıtmalı, yurt sevgisini, insan sevgisini ve yardımlaşma duygusunu güçlendirici olmalıdır.

4. Denemeci, araştırmacı, eleştirici, kısacası özgür düşünceli insan yetiştirme amacı göz önüne alınarak yazılmalıdır.

5. Çocuğun kendini tanımasına, kişiliğini geliştirmesine katkıda bulunmalıdır.

6. Çocuk kitapları her türlü önyargılardan arınmış olmalıdır. Irk üstünlüğü, din ayrılığı ve bağnazlık dolaylı ya da doğrudan aşılammamalıdır.

7. Yurt sevgisi ve Türklük bilinci geliştireceğiz diye evrensel değerler bir kenara itilmemeli, düşmanlık ve öç alma duyguları körüklenmemelidir.

8. Yiğitlik abartılmamalı, çocuklara, yanılmaz insan, her şeyi bilen, her şeyi başaran insan örnekleri sunulmamalıdır. Başka bir deyişle, çocuk kitaplarda etiyle, kemiğiyle, başarı ve başarısızlığıyla insanı tanımalıdır. Çelişkileri ile düşünce ve duyguları ile insan davranışını öğrenmeli, başkalarında kendini görebilmelidir. Katı ahlak kuralları içinde sıkışıp kalmamalı, hoşgörü ve esneklik kazanmalıdır.

9. Kadercilik, alinyazısı gibi insanı köstekleyen inanışlara yer verilmemelidir.

10. Her kitabı bir ahlak yargısıyla sonuçlandırmak, çocuğu aptal yerine koymaktır.”

Bir hususa dikkat etmek gerekir ki, çocuklar sadece kendileri için hazırlanan eserlere yani kendilerini bulacakları, onlara hitap eden kitaplara ilgi duymazlar. Yetişkinler için yazılan kitaplar da kısmen dahi olsa çocukların ilgi alanına girebilir. Bu nedenle çocuk edebiyatı ürünü sadece çocuğun gelişimine koşut olarak düşünülmemelidir. Denebilir ki çocuk edebiyatının sınırlarını keskin bir şekilde çizmek her zaman mümkün değildir. Fakat çocuk edebiyatı metinlerinin edebî metinlerden ayrı düşünülemeyeceği göz önünde bulundurulduğunda, çocuk edebiyatı ürünlerinin dayanması gereken temel ilkelerden biri de şüphesiz çocuğun okuduğundan zevk almasıdır. Oğuzkan'a (2000: 8) göre bir kitabın iyi olmasının, çocuklarca iyi bulunmasının en büyük ölçütü, okunduğunda zevk, keyif alınmasıdır. Bu mümkün olamıyorsa o, iyi bir çocuk kitabı değildir.

İlgisi ve dikkati uyanan çocuk bu sayede hem okuduğundan zevk alabilecek hem de okuduklarını hayatına uyarlayabilecektir. Bunu sağlamak için de eseri ortaya koyacak sanatçının, “çocuk gerçekliği” ve “çocuğa görelilik” ilkelerini göz önünde bulundurması gerekmektedir (Dilidüzgün, 2000: 258).

2.2.3.1. Çocuk Gerçekliği

Dilidüzgün (2004: 41) çocuk gerçekliğini, “çocukların gerçekmiş gibi algıladıkları, fakat hiç de nesnel olmayan alımlama farklarının yakalanmasıdır” şeklinde tanımlamıştır. Bu da çocuğun dünyaya bakış açısını ifade etmektedir. Çocuk gerçekliği, çocukların kendine has algılama biçimini ifade eder. Çocuğun kendine has tabiatının, ilgi ve ihtiyaçlarının, bakış açısının, dil ve anlam dünyasının yaş ve gelişimsel olarak farklılığını ortaya koyar. Bunları bir metinde işe koşmak da çocuk gerçekliği ilkesinin uygulanmasıdır. Çocuk gerçekliğini göz önünde bulundurmeyen eserler, çocuklara anlamsız ve yapay gelecektir.

Çocuk gerçekliğini yansıtan edebî nitelikli bir eserde, çocuğun esrarengiz, farklı, tuhaf, komik, sıradan olmayan olay ve durumlarla karşı karşıya gelmesi hem çocukta sorun çözme becerisini hem de okuduğunu anlama kabiliyetini yükseltir. Böylece çocuk metne dahil olarak merakını gidermek üzere sorular sorar ve bunları anlamlandırma gayretine girişir. Metnin öncesi ve sonrasına dair kurgu tahminlerde

bulunabilir, çeşitli zihinsel süreçleri işe ve bunları farklı yollarla ifade edebilir (Çer, 2016).

Sever'e (2015: 29) göre de bir yazarın, çocukların dünyasına ulaşabilmesi için çocuk gerçekliğini gereği gibi bilmesi ve bazı sorulara cevap vermesi temel şartlardandır: çocukların; nelerden zevk aldığı, neleri kimlerle paylaşmaktan hoşlandıkları, onları üzen veya kabiliyetlerini geliştirmeyen sebeplerin neler olduğu, bildiklerini hangi durumlarda hayata geçirdikleri ve hayattan keyif almalarının nasıl mümkün olabileceği, karşılaştıkları sorunların çözümünde ne gibi payları olabileceği, farklı şartlarda doğup büyüyen çocukları ortak bir paydada bir araya getiren unsurların neler olduğu ve çocukların gerçekliğinin yetişkinlerinkinden farklı olan taraflarının neler olduğu...

Türkçe öğretiminde kullanılacak metinlerin çocuk gerçekliğine uygun olmasının yanında edebî kriterleri de karşılaması gerekir; çünkü eğer bir çocuk, metnin kurgusal ve anlamsal dünyasını kavrayıp anlamlandıramıyorsa, sezmek ve hissetmek yerine metnin buyurgan havasına esir oluyorsa, metnin anlam dünyasına uzak kalıyorsa o metin edebî kriterleri yansıtmadığından çocuğa göre değildir (Çer, 2016).

Gültekin'e (2009: 95) göre sanatçı hassasiyetiyle oluşturulmuş edebî bir eser, çocuğun o eseri ortaya koyan sanatçının bakışından dış dünyayı algılayıp anlamlandırmasına fırsat verebilir.

2.2.3.2. Çocuğa Görelilik

Çocuk edebiyatı ürünlerinde aranacak bir diğer nitelik "çocuğa görelilik" ilkesidir. Yurttaş'a (Akt. Dilidüzgün, 2004: 41) göre çocuğa görelilik, çocuğun hayal etme kabiliyetine hitap eden, rahatlıkla ve keyif duyarak okuyup kavrayabileceği biçimde ele alınmış, ilgisini çekebilecek içeriklere sahip, çocuğun hayal ve fikir dünyasını zenginleştiren, her türlü fazlalıklardan arındırılmış, gösterişten uzak ve bu sayede çocuk okur tarafından anlaşılabilir nitelikte olmasıdır.

Çocuğa görelilik; çocuğun ilgi alanlarını, ihtiyaçlarını, kelime dağarcığı ve anlam dünyasını dikkate alarak, metinlerle bunların buluşmasını zorunlu kılar (Sever, 2015: 17).

Çocuğun okuma zevkine ulaşmasında ilk olarak sözkonusu eseri kavrayabilmesi gerekir. Bu bağlamda ürünün de anlaşılabilir olması, çocuk okur tarafından anlaşılması güç kelime veya söz öbeklerine yer verilmemelidir. Bu türden

sözcük veya söz öbekleri metinde yer alsalar bunların anlamları metinde bulunduğu yerlerden, geçtikleri cümlelerden tahmin yoluyla bulunabilir olmalıdır. Buna ilave olarak da çocuk edebiyatı ürünlerinde içerik alışılğıelenden farklı ve kendine has olmalıdır. Çocukların en çok beğendikleri kitapların, bu sebeplerden unutmadıkları kitaplar olduğu unutulmamalıdır (Huck ve Kiefer, 2003: 16; Akt. Karatay, 2011: 96).

Şüphesiz seçilen konular da çocuğun ilgi, ihtiyaç ve zevkine uygun olmalı; “çocuk gerçekliğı” ilkesi gözetilmeli ve bu da metne, “çocuğa görelik” ilkesi gereğince uygulanmalıdır. Zira bu iki ilke, birbiriyle dinamik bir etkileşim içindedir.

Çocuk kitaplarında işlenen konular; çocukların okul öncesi dönemlerinden itibaren geliştirdikleri kişisel ihtiyaç ve yönelimlerine karşılık vermeli, onların kalplerindeki evrensel kabul edilen çeşitli değerleri geliştirmelerine yardımcı olmalıdır (Sever, 2008: 121; Akt. Karatay, 2011: 97). Onların akıl ve mantığına hitap etmeli, hem önceki bilgilerini güçlendirmeli hem de yeni bilgilere, tecrübelerle kapı aralamalı ve onları şaşırtmalıdır (Tuğrul ve Feyman, 2007: 389; Akt. Karatay, 2011: 97). Buna ilave olarak da konular; çocukların düşünme gücünü artırıcı nitelikte olmalı, millî ve insanlığı ilgilendiren değerleri yansıtmalı, bunu yaparken de buyurgan olmaktan kaçınan bir üslup taşınmalıdır (Karatay, 2011: 96).

2.2.3.3. Özdeşim Kurma

Çocuklar, okudukları yapıtlardaki karakterlerle özdeşleşme eğilimindedir. Bu kahramanlar çocuğa yeni yaşantılar sunar. Bu nedenle oluşturulan karakterler, çocuklara olumsuz örnek oluşturmamalıdır. Karakterler, olumlu ve olumsuz yönleriyle verilmeli, idealize edilmemelidir. Fakat olumsuzluk verilirken ölçüye dikkat edilmeli; çocukta umutsuzluk, karamsarlık duyguları oluşmasına fırsat verilmemelidir. Aksine kahramanlar, yaşama sevinci ve çocukların temel ihtiyacı olan sevgiyle işlenmeli, sorunları çözebilme kabiliyetine sahip karakterler ele alınmalıdır.

Karakterlerin taşınması gereken bazı özellikler vardır:

İşlenen karakterler, millî ve dünya çapındaki değerlere saygılı olmalı, iyi ve doğru olan tarafı temsil etmeli, içinde bulunduğu çevrenin değerlerini savunmalı, dürüstlük, fedakârlık, adaletli olmak gibi erdem sayılan davranışları bünyesinde barındırmalıdır (Karatay, 2011: 100).

2.2.3.4. Dil ve Anlatım

Çocuk kitaplarında kullanılacak kelimelerin kısa, basit, canlı olması ve yaşlarına uygun olacak biçimde seçilmesi gereklidir; cümlelerin de basit ve kısa olması okunabilirliği artırır. Karşılıklı konuşmalar bol ve canlı, paragraflar da kısa olmalıdır. Kısaca metin, hedef kitlesi olan çocukların anlayabileceği biçimde ortaya konmalı; yazıldığı dilin zenginlik ve inceliklerini çocuğa sunabilecek nitelikte olmalıdır.

Çocuk edebiyatında dil ve üslup bakımından birtakım prensipler vardır. Çocuk edebiyatı eserleri ağır bir dil ve anlatıma sahip olmamalı, çocukların tamamen yabancı olduğu sözcüklere yer vermekten kaçınılmalıdır. Metinlerde bunlara yer verilecek olduğu zaman da sınırlı sayıda ve metnin bağlamından hareketle anlamları çıkarılacak şekilde kullanımına özen gösterilmelidir. Buna ek olarak da bu anlamı bilinmeyen sözcüklerle alakalı bir sözlükçe de söz konusu metin çalışmasının arka kısmında bulunmalıdır. Bu sayede çocukların işlenen metinlerle beraber kelime hazinesi zenginleşecektir (Yalçın ve Aytaş, 2002: 33).

Yalçın ve Aytaş'a (2014: 48) göre çocuk edebiyatı metinlerinde birinci kişi (ben) ağzı ile yapılan anlatımın çocuklar tarafından daha samimi bulunduğu, çocuk okur ile karşılıklı yapılan doğal bir sohbet ortamı ve içtenliği oluşturduğu gözlemlenmiştir. Bu şekilde duygu, düşünce ve sırların paylaşıldığı izlenimini veren anlatım yönteminin çocuklar tarafından daha çok beğenildiği ve benimsendiği değerlendirilmektedir. Bu üslupla kaleme alınmış eser çocukların dünyasına seslenebilecektir.

Bir öykünün akışını belirleyen ve olayların ortaya çıkış sebeplerini içeren "kurgu tekniği" de, bir çocuk edebiyatı ürününün çocuklar tarafından sıkılmadan, canlı bir ilgiyle okunması için önem arz eder. Sever (2015: 128), çocuk edebiyatı ürünlerinde, olay dizisi boyunca bir gerilim oluşturan, okurun merak duygusunu canlı tutan dört çeşit çatışma biçiminin görüleceğini belirtir:

- Kişi-kişi çatışması,
- Kişinin kendisiyle olan çatışması,
- Kişi-doğa çatışması,
- Kişi-toplum çatışması.

Bir hikâyede çatışmada kimin galip geleceğini kurgunun başında tahmin edebilmek okuyucunun merakını zayıflatır, okuma arzusunu zayıflatır. Çocuk edebiyatı metninde çocuk okurun özdeşleştiği metin kahramanının olay/çatışma

içindeki rolü çocuk için önemlidir ve kahramanın bu rolünün ve eylemlerinin ne şekilde sonuçlanacağını bilmek, çocuk ile metin arasındaki bağı zayıflatır. Soru ve merak duygusunun kolayca giderildiği bir metin çocuk için gereğinden fazla tahmin edilebilir olduğundan çocuğun okuma eyleminin devamı da gerekli olmaktan çıkar (Sever, 2015: 137).

2.2.3.5. Millî ve Evrensel Değerler

Çocuk edebiyatı ürünlerinin çocuğa vermeyi amaçladığı temel iletiler; çocuğun yaratıcı düşünme ve problem çözme gibi zihinsel becerilerini geliştirmeye yardımcı olmanın yanı sıra, çocuğun ahlâkî ve kişisel gelişimine de katkıda bulunmalıdır.

Çocuklara duyuşsal gelişimine katkıda bulunabilecek çeşitli kavram/erdemleri ve okuma, anlamlandırma, belirli ölçüde yorumlama, sözcük hazinesinin gelişmesi, okuma isteği, bilişsel süreçlerin canlı kılınması gibi pek çok katkıyı sağlama kabiliyetine sahip olan çocuk edebiyatı ürünlerinde hangi iletilere yer verileceği son derece önemlidir (Arpacı, 2006: 52).

Metinlerle çocuğa kazandırılmak istenen davranışlar veya çocuklar tarafından farkında olunması istenen değerler, çocuğa emredici bir yaklaşımla sunulmamalıdır. Çocuk edebiyatı ürünü, onun oluşturucusunun buyurucu tarzından uzaklaşmalı ve okuyucusuna algılaması için alan bırakmalıdır. Yazar, her zaman bilen konumda bulunarak çocuğu küçümsemekten ziyade onun düşünce ve fikretme gücüne saygılı bir tutumla yazmalıdır. Bununla ilişkili olarak da metnin veya kitabın mesajı, yazarın anlatmak istediğini ortaya koymada yeterli olmalıdır. Belirli ideoloji ve düşünce kalıplarını dayatmaktan kaçınılmalı, emredici bir kimliğe bürünmemelidir (Dilidüzgün, 2004: 97).

Sever de (2015: 199); hayata, tabiata, canlılara sevgi ve saygı ile bakan; kendisiyle ve toplumuyla barışık, anlayışlı, bir arada yaşamanın bilincine varmış bireyler yetiştirmede çocuk yazınına önemli görevler düştüğünü belirtmektedir.

Oktay (2000: 176) çocuk edebiyatının ilkelerine değinirken; çocuk edebiyatı ürünlerinin konularının ilgi çekici olması gerektiğini ifade etmiştir. Bunun yanı sıra söz konusu ürünlerin çocuk okurun rahatlıkla kavrayabileceği düzeyde olması gerektiğini, dilin yetkin ve zengin bir örneğini oluşturması gerektiğini belirterek çocuk için hem yazınsal yönü kuvvetli hem de güzel'in bir temsili olmasının gerekli olduğunu değerlendirmiştir.

2.3. ÇOCUK EDEBİYATINDA ÖYKÜ TÜRÜ

2.3.1. Tanımı ve İlkeleri

Şiir, roman, hikâye ve tiyatro oyunu gibi edebî türler, okuruna kendine has bir dünya vaad eder. Söz konusu bu alan, hayatın içinden bir parça olsa da onun farklı ve tekrardan ele alınıp yorumlanmasıyla meydana gelmiştir. Bu anlamda, içinde yaşadığımız dünyadan, tecrübelerimizden farklılık arz eder (Özdemir, 2005: 110). Yazınsal ürünlerin kendilerine has anlam dünyası vardır.

Bir edebî metnin asıl niteliklerden biri, bir anlamda, gerçek dünyayla, yalnız gerçeklerle uyumlu olmak zorunda olmamasıdır (Polat, 2006: 19). Kendine has evrende özgürce salınan imgeler, hayaller, yeniden yapılandırılan gerçekler; okuyana ayrıksı bir eyleme ortak olmayı vaad eder.

Dil; yalnız başına, bir metnin edebî oluşunu tespit eden bir unsur değildir. Zira bazı bilgilendirici boyutu olan metinlerin dilinde de edebî bir yan bulmak mümkündür. Bu nedenle bir metne edebîlik özelliğini kazandıran, esasında, iletişim konumu ve üsluptur. Edebî metinlerin okuyucularına vaad ettiği o kendine has iklimi, bununla ilgili şartlar; içinde yaşanan dünyanın gerçekleriyle, şartları ve durumlarıyla örtüşmez. Edebîliğin temel kriteri budur (Özdemir, 1983: 41).

Edebîliğin diğer bir şartı da yazarın vermeye çalıştığı mesajın doğru veya yanlışlığının ispatlanamayışıdır. Çünkü edebî bir metinde salt bilgi akışı veya bilgilendirmek amaçlanmaz; okuyucunun kendine has bir kurgusal dünyanın içine girmesi amaçlanır. Okuyucudan da bunu hayatına uyarlamasında belirli bir sabır beklenir. Bir başka deyişle; edebî bir metnin değişmez, belirli kurallarla sabitlenmiş bir mesajı yoktur. Bunun yerine okuyucunun aktif bir şekilde metinden kendine göre anlam çıkarması ve metne yedirilmiş bir mesajı bulma ve o mesajı anlamlandırma çabası söz konusudur (Özdemir, 2005: 44).

Edebî türlerden biri olan hikâye, ilköğretim ikinci kademe çocuklarının masaldan sonraki geçiş türü kabul edilmektedir. Masalın olağanüstü dünyasının hayal âlemine dalan çocuğun, gerçeklikle karşılaşmaya başladığı türdür.

Hikâye, bir olayın sözlü veya yazılı olarak anlatılmasıdır (TDK, 2005: 891). Kişilerin başından geçen gerçek ya da gerçeğe yakın, belirli bir zaman ve mekanda vuku bulan olayların veya sadece bir olayın anlatıldığı ve bazı şahısların kişilik özelliklerini gözler önüne seren uzun olmayan yazı türüne hikâye denir. Hikâyeler, tamamiyle bir hayal ürünü olabileceği gibi belirli gözlemi de yansıtabilir (Oğuzkan,

2001: 98).

İnsan gerçekliğinden kopuk olmayan, belki de hayatın bir kesiti olan öykü, Nuhoğlu ve Gökkaya (2006: 77)'ya göre yaşamda olabilen ya da olması mümkün olan dikkat çekici olayları anlatan, okuyucusunda belirli bir keyif ve merak duygusunu harekete geçirebilen yazı türüdür. Öykülerde şahıslar bir ya da birkaç kişidir ve genelde de öykülerde bir olay anlatılır. Dataylı analizlere açık bir tür değildir, ek olarak da birkaç sayfadan ibarettir.

Hikâye yazı türü, işlenen olayların niteliğine göre durum öyküsü ve olay öyküsü olarak iki grupta incelenmiştir:

- a) Olay Öyküsü: Öykünün bu türünde olay ön plandadır. Öykünün başından itibaren okurunun dikkat ve ilgisini canlı tutacak şekilde anlatılan olay, çoğunlukla umulmadık bir sonuca bağlanarak düğüm çözülür.
- b) Durum Öyküsü: Bu tip öykülerde ise belirgin bir olay söz konusu değildir. Hikâyenin odağında bir durum veya bir zaman dilimi vardır. Bu demektir ki bir anda gelişen heyecanlar, fikirler öyküye konu olabilir. Şahıslar da günlük hayatta karşılaşılabilecek türde “bizden” kimselerdir. Hikâye planının çizgileri de bu anlamda net olarak çizilmiş değildir (Kolcu, 2010: 283).

Akbayır ve Şahin (2005: 197), çocuk yazınında hikâye türünün özellikleri ile ilgili olarak sürekli değişen bir “olay”ın öncelikli olduğundan bahsetmişlerdir. Çünkü çocuk edebiyatındaki öykülerin olay odaklı olduğunu, bunun da çocuğun devamlı bir değişiklik isteğiyle ilgili olduğunu belirtmişlerdir. Diğer bir özellik olarak da yalınlık içerisinde olağanüstü durumların bulunması gerektiğini, bu olağanüstülüğün de çocuğun kavrama seviyesine uygun şekilde işlenmesi gerektiğini ifade etmişler, çocuk okurların hikâyeyi algılamasını kolaylaştıracak bir yöntem olarak sözcük ve cümle tekrarlarının yapılması gerektiğinin önemi üzerinde durmuşlardır.

Çocuk edebiyatında öykünün kahramanları, çocuğa ne kadar yakınsa ya da çocuk kendini o kahramana ne kadar yakın görüyorsa, okumaya o kadar ilgili olur ve kahramanla özdeşleşir. Bu özdeşim de çocukta kendine güven duygusu oluşturur ve bunu pekiştirir.

Bir birey olarak çocuk; duygu ve düşüncelerinin, davranışlarının anlaşılmasına gereksinim duyar. Bu anlamda çocuklar, kendi yaşantılarını görebildikleri eserleri ve bunları dile getiren yazarları beğenerek ve ilgiyle okurlar. Çocukların bu şekilde ilgiyle

okuduğu hikâyelerin kahramanları onlara bazı istek ve hayallerini keşfetme imkânı verir, bu durum da çocuktaki yaratıcılığı tetikleyebilir. Kendilerinin yaşadığı birtakım problemlerin kahramanların da başından geçtiğini gören çocuk, sorunların üstesinden gelmede hem dolaylı da olsa bir çıkış yolu bulmuş olur hem de cesaretlenir ve rahatlar. Farklı yaşam deneyimlerine şahit olan çocuk, görgüsünü ve hayatı algılayışını zenginleştirir. İçinde yaşadığı toplumun erdem kabul ettiği davranış kalıplarına aşına olur, saygı duygusu geliştirir (Çılgın, 2007: 131).

Öykünün omurgası olan diğer bir unsur ise olaydır. Olay, çocuğa belirli bir yapı ve kurguda verilmelidir. Öykü, çocuğa okutturulup ona bir anlam vererek özetlemesi istenebilir. Bu sayede çocuğun öyküyü nasıl yapılandığı ve olayı ne derece kavrayabildiği, kronolojik olarak özetleme kabiliyeti izlenebilir. Ayrıca, öykünün sonu verilmeyerek, öykünün gelişimine göre olayın sonunu kurgulama becerisi de kazandırılabilir.

Öyküdeki bir diğer boyut da zamandır. Dellal (2010), hikâyedeki zaman ögesinin, çocuk okura yorum yapma becerisi kazandırabileceğini belirtmiş, bu sayede çocuğun, hikâyenin kaleme alındığı dönemin toplum yapısına, birikimine vakıf olabileceğini ve kendince bazı çıkarımlarda bulunabileceğini ifade etmiştir.

Çocuğun sözcük hazinesine katkı yapma gibi faydası da bulunan hikâye, edebî niteliklerindeki derinlik yönüyle de önem arz eder. İçerdiği vaka veya durumların, kahramanlarındaki karakter özelliklerinin genelde birkaç sayfa içerisinde ortaya konulması hikâyeye türünün dikkate değer, mühim bir boyutudur (Rona ve Dedes, 1999: 69; Akt. Bozkurt, 2005: 20).

Hikâyenin bir gayesi de çocuk okuyucularına mesaj vermektir. Çocuklar okudukları hikâyeden duyumsayarak, keşif ve değerlendirme yaparak farklı ve kendilerine has mesajlar çıkarır. Çocuklar tarafından sınıf ortamında ortaya konulan değerlendirmeler kıyaslanır, tartışmaya açılırsa, birbirlerinin fikirlerinden yararlanma imkânı bulan çocukların ufukları açılacak ve değerlendirme kabiliyetleri gelişecektir. Öğrencilerin fikirlerinin ortaya konulup bir senteze ulaşılması da onların sözlü ve yazılı anlatım faaliyetleri için kullanışlı bir alan oluşturacaktır (Cemiloğlu, 2001: 30, Akt. Dellal, 2010).

Öyküler insan hayatının her döneminde kendine has bir yeri olan edebî türdür. Yaşı gereği devinim, değişim, hareketlilik isteyen çocuklar içinse olmazsa olmaz denebilecek konumdadır. Bu nedenlerden dolayı öyküler aracılığıyla çocukların eğitsel ve ahlaki gelişimine katkıda bulunmak ve onların davranışlarını istendik

yönde geliştirmek, tutulması gereken bir yoldur. Bu bağlamda öykü, her türden eğitim kademesinde kullanılmalı ve planlama buna göre yapılmalıdır (Aytaş, 2006: 270-272).

2.4. BİR ANLAMA BECERİSİ OLARAK OKUMA

Dilsel ve bilişsel kabiliyetlerin geliştirilmesi için insan beyninin nitelikli kullanımına odaklanan yapılandırmacı yaklaşım, bu bağlamda anlama becerilerinin öncelikli rolü üzerinde durmaktadır. Çeşitli süreçlerle edinilen soyut bilgiler, anlama becerilerinin varlığı ve gelişmişlik düzeyi nispetinde anlam kazanır ve temele oturtulur. Bu da bilişsel seviyeyi yukarı taşımada doğrudan etkilidir. Bu nedenle öğrenme eyleminin her dönem ve alanda gerçekleşmesinde anlama becerileri kritik bir öneme sahiptir (Güneş, 2009: 242).

Bir dilin iki esas yönünü oluşturan anlama ve anlatma, çeşitli faaliyetleri kapsar. Okuma da, dilin anlama işlevinin sınırlarında yer almakta ve öğrenmelerin en dinamik olarak gerçekleştiği beceri alanı olarak karşımızda durmaktadır. Örgün eğitim kurumlarında gerçekleşen öğrenmelerin de hatırı sayılır bir bölümü, metinler vasıtasıyla yapılan okuma faaliyetleriyle mümkün olmaktadır (Sallabaş, 2008: 141).

Türkçe Dersi Öğretim Programı (2015: 6)'na göre "Okuma becerisi, öğrencinin farklı kaynaklara ulaşarak yeni bilgi, olay, durum ve deneyimlerle karşılaşmasını sağlar. Dolayısıyla bu beceri; öğrenme, araştırma, yorumlama, tartışma ve eleştirel düşünmeyi sağlayan bir süreci de içine alır. Programda okuma öğrenme alanıyla öğrencilerin yazılı metinleri doğru, akıcı bir biçimde okuyabilmeleri, okuduklarını değerlendirip dönemin zihniyetini, kültürel, ekonomik, sanatsal, siyasi, ahlaki vb. değerleri nasıl yansıttığının farkında olarak okumayı bir alışkanlık hâline getirmeleri amaçlanmıştır."

Kayalan'a (2002: 20-21) göre ise okuma çeşitli kademeleri olan bir eylemdir. Tanıma aşaması, bu eylemin temeli ve giriş mahiyetidir, okuyucunun abeceyi bilmesidir. Sözcüklerin beyne iletimini ifade eden "sindirme" aşamasından sonra sözcüklerden tümceye varmayı betimleyen "geçişli bütünleştirme"; edinilen bilgilerin korunmasını ve belirli ölçüde dahi olsa muhafaza edilmesi için sık tekrarı öngören "saklama ve koruma" ; lüzum olduğunda bu bilgileri yeniden çağırıp işe koşmayı anlatan "anımsama" ve söz konusu bilgileri başkalarının da ortak kullanımına sunmayı ifade eden "iletişim" evreleridir.

Manaya doğru, uygun ve süratli bir şekilde ulaşmayı amaçlayan okuma eylemi, bunun için de; kelimelerin kendilerine has anlamlarını, ayırt edici özelliklerini kavramayı şart koşar, amaca bu yollarla ulaşılabileceğini öngörür (Çelenk, 2007: 139). Bu amaca sahip okuyucu, zihinsel süreçlerini aktif şekilde kullanır. Gökşen'e göre (1980: 24) bu eylem; okuru semboller, alfabeler üzerinde algılama sürecinden başlayarak saklı anlamlar bütününe ulaştırır bir süreçtir.

İnsanın bilgiye ulaşma ihtiyacını karşılamak, onda güzellik duygusu uyandırmak için yerine getirilen eyleme okuma diyoruz. Okuma eylemi bu anlamda, insanda ufuklar açan, belki yalnızlığını gideren veya farklı şekillerde insana iyi gelen bir süreç olarak da adlandırılabilir. Fakat okumanın bu görev ve yetki alanları içerisinde bilgiye ulaştırma rolü başat kabul edilir. Bu nedenle okuma eylemi, bilgiye ulaşma ihtiyacı hisseden, merak eden ve bu merakı giderme peşine düşen insanlar için hayatî bir ihtiyaç olarak telakki edilir (Aktaş ve Gündüz, 2014: 39).

Okuma eylemini bir yaşam biçimi olarak tanımlayan Uslucan'a göre (2005: 33) okumak, insanın mutluluk kaynağıdır, değerlendirme yapmaktır, kültür ve medeniyettir. Diğer bir tanıma göre de okuma; okuyucu, yazılı veya yazısız kaynak ve çevre öğeleri arasındaki dinamik bir süreç olarak kabul edilmektedir (Akyol, 2001: 14).

Bilgi ve fikrini yüzeysellikten kurtarmak isteyen insan, aktif olacağı bir eylem içerisine girer. Bu eylem de kuşkusuz okumaktır. Bu anlamda okumak; insanın fikrini derinleştirip bilgilerini artırmasının, sorgulamayı içselleştirmesinin son derece etkili bir metodudur (Bayrav, 2001, Sunuş). İnsan, hayatı boyunca bilgiye büyük ölçüde okuma eylemiyle ulaşır. Gerçeği merak eden, sorgulayan insanın ilk arzusu, bu merakını giderecek şekilde okuma yapmak olacaktır. Greenall ve Swan (1986: 2) da okumayı bir hedefe ulaşmak için gereken bilgileri elde etme yeteneği olarak tanımlamışlardır. O halde okuyan birey, öğrenmelerinin de sorumluluğunu almış olacaktır.

Okumak, tanımlardan da anlaşılacağı gibi edilgen bir eylem değildir. Çocuğun da farkında olarak ve belirli hızda okuması gerekmektedir. Okuma eylemi; bilişsel, duyuşsal ve fizyolojik etmenlerin rol oynadığı karmaşık bir süreçtir. Sadece yazın türlerinin gereksinimi ve güç aldığı nokta değil, bütün bir öğrenme-öğretme sürecinin de odağını oluşturur. Bu eylemin kendisine de bazen hedef rolü verilmiş bazen de vasıta görevi yüklenmiş; fakat her durumda dil eğitiminin vazgeçilmezi kimliğini korumuştur (Özbay ve Bahar, 2012: 161).

Eğitim ve öğretimin hemen hemen tüm aşamalarında okuma eylemi ile bilgi sahibi olunmakta ve ğretim programları da buna göre şekillenmektedir. Bireylerin yaşamları süresince sahip olageldikleri öğrenmelerde okuma eylemi büyük yere ve öneme sahiptir (Balcı, 2013: 2).

İnsan beyni, ocuk gelişimi ve davranış bilimleri üzerinde yapılan araştırmalar, okumanın beş temel ilkesi üzerinde durmaktadır (Akyol, 1997: 26).

Bu ilkeler şu şekilde açıklanmıştır:

- 1- Okuma, anlam oluşturma sürecidir. Okuyucu nbilgilerini kullanarak metni zmeye çalışır.
- 2- Okuma, akıcı olmak zorundadır. Tek tek kelimeleri değil bütün metni anlamaya yönelik olmalıdır.
- 3- Okumak için motive olmak gerekir.
- 4- Okuma, sürekli gelişen bir beceridir. Bu nedenle sürekli ve düzenli okuma eğitimi yapılmalıdır.
- 5- Okuma, mutlaka stratejik olmalıdır. Okuyucu kendisini metnin seviyesine, n bilgisine ve okuma amaçlarına göre ayarlayabilmelidir.

Hayatın erken dönemlerinde başlanılacak okuma eylemi, alışkanlığa daha çabuk dönüşecek ve bireyde daha kalıcı bir nitelik hâlini alacaktır. Çünkü insanın doğası gereği yaşamının ileriki yıllarında, önceki alışkanlıklarından kurtulması imkânsız olmasa dahi güçleşir. Ülkemizde de karşı karşıya bulunduğumuz ve eksikliği farklı alanlarda değişik biçimlerde hissedilen okumama probleminin zme kavuşturulmasında bazı müesseselerin sorumlulukları vardır. Bunların başında da aile kurumu gelmektedir. Çünkü aile, çocuğun ilk öğrenmelerini gerçekleştirdiği ve çocuğa doğru veya yanlış ilk alışkanlıkların kazandırıldığı ortamdır. Bu anlamda anne ve baba ocuk için bir rol modeldir. Evde ebeveynlerin her türden olumlu veya olumsuz davranış kalıpları çocuklar üzerinde büyük etkiye sahiptir. Çocuklarını birtakım olumsuz alışkanlıklardan uzak tutmak ve onlara okuma isteği kazandırmak isteyen ebeveynlere bu bağlamda büyük iş düşmektedir (Aktaş ve Gündüz, 2014:45).

Bu bilgi ve görüşlerden hareketle okumanın ne lde önemli bir aktivite olduğu açıktır. İnsan, hayatı boyunca edindiği bilgi ve grglerin hatrı sayılır bir kısmını okumayla elde eder. ğrenim hayatında olduğu kadar sosyal hayatta da

insana yol gösteren bir kılavuz olan okuma, insanı ahlaki anlamda da geliştirmektedir. Bu anlamda çocuğun okumayı bilinçli bir şekilde gerçekleştirmesi ve hayatının her alanında bu sorumluluğun farkında olması son derece önemlidir. Eğitim kurumlarının ve bu kurumlarda okutulacak eserlerin de bu amaçlara hizmet etmesi beklenmektedir. Bu sayede gerçekleşebilecek bireysel gelişim, toplumsal gelişimi de beraberinde getirecektir.

2.5. İLGİLİ YAYIN ve ARAŞTIRMALAR

Bu başlık altında; ilgili alanyazın taraması yapılmış, çocuk edebiyatının temel ilkeleri teması çerçevesinde yapılan araştırmalar incelenmiştir.

Literatürde, bu çalışmanın konusunu oluşturan ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin, okudukları hikâyeler üzerindeki görüşlerinin çocuk edebiyatı ölçütlerine göre değerlendirildiği çalışmalara rastlanmamakla birlikte, söz konusu çocuk edebiyatı ilkeleri ve eseri üzerinden değerlendirme yapılan yazar Memduh Şevket Esenal ile ilgili yapılan çalışmalar aşağıdaki gibidir.

Horasan (2015), doktora çalışmasında Zeynep Camali'nin roman ve öykülerini çocuk edebiyatının temel öğeleri bakımından inceleyerek yazarının eserlerinin değerini ve çocuk edebiyatındaki yerini ortaya koymayı amaçlamıştır. Çalışmada çocuk edebiyatının temel ilkeleri ortaya konmuş, yazarın roman ve öyküleri de bu kriterlere göre incelenmiştir. Araştırmada kullanılan döküman incelemeye dayalı nitel bir çalışmayı içeren yöntem uyarınca elde edilen veriler, yazarın ele alınan tüm eserleri, çocuğa ve çocuk edebiyatına bakış açısı göz önünde bulundurularak yorumlanmıştır.

Güler (2014) tarafından yapılan yüksek lisans tez çalışmasında çocuk edebiyatına dair kuramsal çerçeve oluşturulduktan sonra Mehmet Güler'in yaşamı ve sanat anlayışı hakkında ilk elden veri toplamak amacıyla yazarla görüşme yapılmıştır. Çalışmada betimsel analiz yöntemi kullanılmış, çocuk eğitimiyle alakalı öğelerin tespiti yapılmıştır.

Çer (2014) tarafından yapılan doktora çalışması, okul öncesi dönemdeki çocuklara dönük edebî ürünlerdeki çocuk gerçekliği ve çocuğa göreliğin temel değişkenlerini belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırma sonucundaki verilere göre çocuk gerçekliği; onun anlamlandırabilme kabiliyeti, ihtiyaç ve yönelimleri dikkate alınarak

tespit edilmiştir. Çocuğa görelilik ilkesinin bu temel koşulu sağlandıktan sonra da okul öncesi döneme yönelik kitapların çocuğa görelilik ilkesi bakımından incelenmesi yapılmıştır. Bir başka deyişle eserlerin iç ve dış yapı özellikleri; çocuğun gerçeklikleriyle sınıanmıştır. Bu çalışmayla ulaşılan sonuçlar ışığında okul öncesi dönemi kapsayan edebiyat ürünlerinin çocuk gerçekliğine uygun ve çocuğa göre olması için içerik ve biçim nitelikleri bilimsel kriterler çerçevesine belirlenmiştir.

Akyüz (2014) tarafından yapılan doktora çalışmasında, Muzaffer İzgü'nün çocuk kitapları çocuk edebiyatının temel ilkeleri bakımından incelenmiştir. Çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Verilerin analizi ile birlikte bazı sonuçlara ulaşılmıştır: Söz konusu kitapların tasarım nitelikleri, çocuk gerçekliğinin gözardı edildiğini ortaya koymaktadır. Buna ek olarak da çocuk edebiyatı ilkelerine sadık kalarak değil de ticari kaygılarla yayım yapıldığı gözlemlenmiştir. İçerik nitelikleri yönüyle de İzgü'nün öğretici, bir fikir buyurucu yazar sınıfında olduğu kanaatine varılmış, bununla beraber yazarın dil ve anlatımdaki ustalığı okunabilirliğini artıran bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yasa (2012) tarafından yapılan yüksek lisans çalışmasında, ekseriya masal türünde eserler kaleme alan Mevlâna İdris Zengin'in 42 masalı, çocuk edebiyatının temel öğeleri açısından incelenmiştir ve yapıtların çocuk yazını içindeki yeri tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışmanın amacı, Mevlâna İdris Zengin'in masal türündeki kitaplarının çocuk edebiyatı ürünlerinde bulunması gereken iç ve dış yapı kriterlerine ne ölçüde uygun olduğunu belirlemektir. Çalışmada betimsel tarama modeli benimsenmiştir. Araştırmada, çocuk yazını ürünlerinin taşınması gereken temel kriterler sunularak çalışma bir temele oturtulmuş, söz konusu eserler de bu kriterler uyarınca incelenmiştir.

Sarıçan (2012) yüksek lisans çalışmasında 2011-2012 eğitim-öğretim yılında Millî Eğitim Bakanlığı'nın 6., 7. ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarının tamamı ele alınarak bu kitaplarda bulunan metinlerin tümü, çocuk edebiyatı ölçütlerine uygunluğu yönüyle incelenmiştir. Araştırma sonucunda söz konusu ders kitaplarında yer alan metinlerin seçiminde, çocuk edebiyatı ilkelerine uygunluk bakımından yanlış seçimlerin yapıldığı, kullanılan metinlerin bir kısmının kriterleri karşılamadığı gözlemlenmiştir. Bu araştırma ile de ders kitaplarında kullanılacak metinlerin daha itinalı bir çalışma ile belirlenmesi gerektiği tespit edilmiştir.

Ünlü (2011), yüksek lisans çalışmasında II. Meşrutiyet dönemi çocuk dergisi Mektebli'de yayımlanan şiir ve manzûmeleri çocuk yazını ilkeleri bakımından değerlendirmeyi amaçlamıştır. Derginin basılan tüm sayılarında da yer alan şiir ve manzûmeler ele alınıp Türkçeye çevrilerek çocuk gerçekliği, iletiler, temalar ve edebî deyişler bağlamında incelenmiştir.

Dellal (2010) ortaya koyduğu yüksek lisans çalışmasının birinci bölümünde, dil, edebiyat, öykü, çocuk ve eğitim kavramlarını, ele almış, bu kavramların birbiriyle ilişkilerini açıklamış, bu ilişkiyi ortaya koyarken, çocuk edebiyatından söz ederek bu alanın sınırlarını çizmeye ve çocuk edebiyatıyla ilgili tartışmalara dikkat çekmeye çalışmıştır. Dil ve edebiyat eğitimi, öğretimi konusunda bilgi vererek bu eğitimin çocuk için ne kadar gerekli olduğuna değinmiştir. Çocuk edebiyatının eğitim içindeki işlevine, öykü türünün önemine dikkat çekmiştir. Öykü türünü tanıtmayı ve öykü türünün çocuğa olan etkilerini incelemeye çalışmıştır. İkinci Bölüm'de, yazılı anket çalışmasında uyguladığı öykülerin çözümlemesini yapmıştır. Öyküler olay örgüsü, dil ve üslup bakımından, taşıdığı mesaj yönünden çözümlenmiştir. Gülten Dayıoğlu'nun Azat Kuşu, Gökçen Kız Çeşmesi, Annemin Salataları Ninemin Turpları, Neşeli Boyacı adlı öykülerini, genel olarak çözümlemesinin amacı belirlenen öyküler ve kavramlar ile ilgili genel bir hükme sahip olmaktır. Aynı zamanda öyküleri okumayanlar için bilgi sahibi kılmak amaçlanmıştır. Üçüncü Bölüm'de öğrencilerin, belirlenen öyküleri okumadan önceki kavramlara bakış açılarını, tutumlarını, görüşleri tablolar hâlinde göstermiştir. Okuma sonrası öğrencilerin bakış açısı, tutumları ve görüşleri tablolar hâlinde göstermiştir. Her iki anket çalışması karşılaştırılarak değerlendirilmiş ve bir sonuca gidilmiştir. Yine her iki anket arasındaki benzerlikler, farklar ve değişimler tespit edilmiştir. Çıkan sonuca göre, öykü türünün çocuğa katkıları gösterilmiştir. Öykü türünün çocuğun kavram gelişimindeki değişimi ortaya konulmuştur. İlköğretim 4. ve 5. sınıfların, öykülerden belirlenen kavramları öyküleri okumadan önce ve okuduktan sonra nasıl algıladıkları ortaya konulmuştur.

Erşahin (2009), yüksek lisans çalışmasında; Millî Eğitim Bakanlığınca ortaokullarda okutulmakta olan Türkçe ders kitaplarında bulunan metinlerin nitelik ve yeterliklerini ele almış, karşılaşılan bazı sorunları ortaya koymuş ve ek olarak bazı etkinliklere yer vermiştir. Bu araştırmayla amaçlanan, Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin çocuk yazını ilkelerinin gereklerini yerine getirip getirmediğini ve bu yolla, hedeflenen eğitsel amaçlara ulaşıp ulaşılamayacağını belirlemektir.

Sağlam (2009)'ın yüksek lisans çalışmasında, Harf Yayınları'ndan çıkan çocuk edebiyatı çeviri eserleri, çocuk edebiyatı ölçütlerine göre değerlendirilmiştir. Çıkış noktası, çocuk yazını yayınları alanında eksikliği görülen eleştiri olan bu araştırmanın amacı da çocuk okurların çocuk edebiyatının nitelikli ürünleriyle buluşmalarını gerçekleştirmek, bu alanda sorumlulukları bulunan tüm paydaşların ilgilerini çekmek, anne-babalara ve eğitimcilere yol göstermektir. Çalışmada çocuk, edebiyat, Türkiye ve dünyada çocuk edebiyatının ortaya çıkışı ve günümüzdeki durumu hakkında bilgiler yer almaktadır. Ayrıca çocuk edebiyatı ürünlerinde uyulması gereken ilkelere yer verilmiş ve söz konusu yayınlardan seçilen eserlerin çocuk edebiyatı ölçütlerine göre değerlendirmesi yapılmış ve ulaşılan sonuçlara göre de birtakım önerilerde bulunulmuştur.

Ayrıca literatürde, bu araştırmanın konusu olan Memduh Şevket Esendal ile ilgili birtakım çalışmalar da söz konusudur.

Torusdağ'ın (2015) doktora çalışmasında Esendal'ın Karga Yavrusu, Kızımız, Dursunhacı, Arabacı Ali ve Kayışı Çeken isimli hikâyeleri temelinde metindilbilimin bağdaşıklık ve bağdaşıklık kriterlerine göre metindilbilimsel tahlil örnekleri yapılmıştır. Araştırmayla ulaşılan noktada kapsamlı bir okuma yapılarak iç yapı ve dış yapı bütünlüğü içinde metinlerin temaları belirlenmiştir. Memduh Şevket Esendal'ın hikâyelerinin, metindilbilimin kriterleri bağlamında tahlil edilebileceği, hikâyelerin metinsellik kriterlerini karşıladığı ve tahlil edilen hikâyelerin Türkçe öğretiminde kullanılabilecek türden metinler olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yıldırım (2013), yüksek lisans çalışmasında, Memduh Şevket Esendal'ın öykülerini bürokrasi teması altında incelemiştir. Araştırmada Memduh Şevket Esendal'ın yaşamı ve sanatçı yönüyle beraber bürokrasiyle olan ilişkisi üzerinde durulmuştur. Çeşitli kurumlardaki bürokratik işleyişin ele alındığı çalışmada, bu sistemin karakteristikleri, ast-üst ilişkileri; bunların özel yaşamları bağlamında gözler önüne serilmiştir. Araştırmanın sonuç kısmında ise Esendal'ın eleştirel biçimde yaklaştığı bürokrasi kavramı, öyküleri bağlamında bütüncül olarak değerlendirilmiştir.

Aladağ (2012), yüksek lisans çalışmasında Memduh Şevket Esendal'ın Hikâyeler-Birinci Kitap ve Hikâyeler-İkinci Kitap adlı eserlerindeki hikâyelerini, Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki 14 ana tema ve metin seçim kriterleri açısından incelemektedir. Çalışmadaki amaç da sözkonusu öykülerin, programdaki temalarla ilişki düzeyini ve uygunluğunu tespit etmektir.

Şimşek (2011), Memduh Şevket Esendal'ın romanlarındaki cümle çeşitlerinin özelliklerini yüksek lisans tez konusu olarak belirlemiştir. Esendal'ın "Ayaşlı ile Kiracıları", "Miras" ve "Vassaf Bey" adlı romanlarından seçilen cümleler geleneksel yöntemle incelenmiş ve sanatçının dili kullanmadaki mahareti ortaya konmuştur.

Gözcü (2004)'nün yüksek lisans çalışmasında, Memduh Şevket Esendal'ın

Ayaşlı ile Kiracıları romanının biçimlenmesinde önemli konumda bulunan anlatıcı karakterinin işlevi, kültürel, sınıfsal ve anlatısal açılardan değerlendirilmiştir. Romanda bir banka memuru olan anlatıcı, sonradan yaşamaya başladığı pansiyon denebilecek bir apartmanda tanışıp zaman içinde yakından tanımaya başladığı karakterleri gözlemler ve bu gözlemlerini de hatıra gibi aktarır. Fakat o, zamanla gayri ahlaki bir ortamın içinde bulunduğunu fark eder ve bu durumdan son derece rahatsız olur. Şahit olduklarıyla o, bambaşka değerleri temsil etmektedir. Romanın sonunda yaptığı evlilik de bunun ispatı gibidir. Esendal bu eserinde anlatıcıyı pasif gözlemci ve eleştirel olarak iki şekilde konumlandırır. Anlatıcının eleştirel konumu, değer yargısında bulunmaktan ziyade durum tespiti yapma tarafındadır. Bu bağlamda anlatıcı ile apartman sakinlerinin tamamen zıt ahlaki çizgisi belirgin bir şekilde gözler önüne serilir.

Öztürk (2002)'ün doktora çalışmasında, Memduh Şevket Esendal'ın, yayımlanan ilk sekiz hikâye kitabında yer alan öykülerindeki zarf-fiiller ve zarf-fiil grupları; işlevleri ve yapıları açısından incelenmiş, tümcedeki yerleri ve öğelerle olan ilişkileri belirlenmiş, sonuçlar tablo şeklinde ifade edilmiştir. Türkçe dil bilgisinde uzun cümleler kurmaya ve kesintisiz anlatıma olanak sağlayan fiilimsiler, özelde ise zarf-fiiller; dilin ifade gücünü ortaya koymaktadır. Türkçenin eski dönemlerinde bulunmayan zarf-fiil yapılarının günümüz Türkçesinde meydana çıkması da dilin zenginliğini artırmakta ve anlatım olanaklarını genişletmektedir. Araştırmadaki bu bulguların da zarf-fiillerin işlevleri, yapıları ve diğer öğelerle ilişkileri bakımından dil bilgisine katkıda bulunabileceği düşünülmüştür.

Çetişli (2011), kitap olarak da yayımlanan doktora çalışmasında; Memduh Şevket Esendal'ın edebî ve siyasi hayatı, eserleri, edebiyata bakışı ve sanatın diğer alanlarında verdiği eserleri, dil ve üslubu, öykücülüğü hakkında geniş bilgiler vermiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde; araştırmanın modeli, araştırmanın çalışma grubu, veri toplama aracı ve yöntemi, verilerin toplanması ve araştırma verilerinin analizine ilişkin bilgiler sunulmuştur.

3. 1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Memduh Şevket Esendal'ın öykülerinin, çocuk edebiyatının temel ilkeleri bakımından öğrenci görüşlerine göre değerlendirildiği bu çalışma, öykülere ve öğrencilerin görüşlerine herhangi bir müdahale olmadığından genel tarama modeline göre yapılan betimsel bir araştırmadır. Genel tarama modeli, fazla sayıda unsurdan meydana gelen bir evrende, evrene dair bütüncül bir değerlendirmeye ulaşmak amacıyla, evrenin bütünü veya ondan alınacak bir örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir (Büyüköztürk *vd.*, 2015: 14).

Nitel araştırma; gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, olay ve olguların derinlemesine incelendiği bir araştırmadır (Saban, 2006). Nitel araştırmalarda genelleme, bir amaç değildir. Bunun yerine belirli bir durumun, olgunun detaylı olarak araştırılması ve “nasıl”, “ne” sorularına cevap almak, öncesinde ortaya konulmuş ilişkileri kavramak daha önemlidir (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 57).

Nitel araştırmalarda, veri elde etmek amacıyla birçok yöntem kullanmak mümkündür. Bu yöntemlerden en yaygın olanları görüşme, gözlem ve doküman incelemesidir. Araştırmacı, kendi çalışma probleminin niteliğine göre çalışmada bu yöntemlerden birini ya da birden fazlasını kullanabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 96).

Memduh Şevket Esendal'ın öykülerini, çocuk edebiyatının temel ilkeleri bakımından öğrenci görüşlerine göre değerlendirmeyi amaçlayan bu araştırmamızda

görüşme tekniği kullanılmıştır. Görüşmeler yüz yüze yapılmış ve not tutma yöntemi ile kayıt altına alınmıştır.

3.2. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI

Araştırmanın çalışma grubunu, 2016-2017 eğitim-öğretim yılının ikinci yarısında, Kahramanmaraş ili Dulkadiroğlu ilçesi Yavuz Selim Ortaokulu'nda 8-A ve 7-B sınıflarına devam eden 35 öğrenci oluşturmuştur. Söz konusu çalışma grubu yansız atama ile belirlenmiştir. Öğrencilerin sınıflara ve cinsiyetlere göre dağılımı Tablo 3.1 'de gösterilmiştir.

Tablo 3.1. Öğrencilerin Sınıflara ve Cinsiyetlere Göre Dağılımı

| | | | |
|-----------------|--------------|---------------|-----------|
| Sınıflar | (8-A) | Kız: | 10 |
| | | Erkek: | 7 |
| | (7-B) | Kız: | 12 |
| | | Erkek: | 6 |
| Toplam | | | 35 |

Araştırmada incelenen dökümanlar, Memduh Şevket Esendal'ın uzman görüşüyle belirlenen 12 öyküsüdür. Bu öykülerin seçilmesinde; Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (2015: 16-17,19) yer alan temalar ve metin seçim kriterleri esas alınmıştır. Anılan temalar ve öykülerin temalara göre dağılımı EK-2 ve EK-3'te gösterilmiştir. Bu anlamda çocuklar için olumsuz örnek oluşturabilecek ifade, olay ve durumlardan kaçınma gereği ve öykülerin, yazarın hikâye anlayışının farklı dönemlerini temsil etmesi gibi unsurlar da göz önünde bulundurulmuştur.

3.3. VERİ TOPLAMA ARACI VE YÖNTEMİ

Bu çalışmada, araştırmanın amacına uygun olduğu düşünüldüğünden, yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırma verileri, araştırmacı tarafından geliştirilen “Görüşme Formu (EK-1)” ile elde edilmiştir.

Araştırmada kullanılan görüşme formu, çocuk edebiyatının temel ilkeleri esas alınarak oluşturulan sorularla geliştirilmiş olan yarı yapılandırılmış görüşme formudur. Formda yer alan görüşme sorularının kullanım amacına uygunluğu uzmanlarca incelenmiş ve oluşturulan görüşme formlarının veri toplama aracı olarak

kullanımı uygun bulunmuştur.

Form, Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın (MEB, 2015) temel yaklaşımı uyarınca öğrencilerin birikim, beceri ve düzeyleri dikkate alınarak, çocuk edebiyatı ilkelerine karşılık gelecek 30 sorudan oluşmaktadır. Sorular, literatür taranarak belirlenen çocuk edebiyatının temel ilkelerine dayandırılmıştır. Formda yer alan ve bu ilkelerden hareketle oluşturulan sorulardan yola çıkarak Memduh Şevket Esendal'ın çalışma kapsamına dahil edilen öykülerinin katılımcı öğrenciler tarafından nasıl algılandığı belirlenmeye çalışılmıştır.

3.3. VERİLERİN TOPLANMASI

Yarı yapılandırılmış görüşme formları gözden geçirilerek hazırlandıktan sonra, veri toplamak için öğrencilerle görüşmelere başlanmıştır. Söz konusu görüşmeler, 2016-2017 eğitim öğretim yılının birinci ve ikinci yarısında yapılmıştır.

Görüşme formunun iç geçerliğini denetlemek amacıyla bir öğretim üyesi tarafından formun incelenmesi sağlanmış ve 3 öğrenci ile ön uygulama yapılmıştır. Bu süreçte formdaki soruların açık ve anlaşılır olup olmadığının kontrolü yapılmış, formdaki sorulara verilen cevapların da araştırmaya uygun nitelikli veri elde etmede yeterli olup olmadığı sıvanmış ve alınan olumlu sonuçla uygulama aşamasına geçilmiştir.

Görüşmelere başlamadan önce, okuduğunu anlama sorunu veya öğrenme güçlüğü yaşadığına dair herhangi bir kayda rastlanılmayan öğrencilere, görüşmenin amacı, içeriği ve soruları ile ilgili bilgi verilmiştir. Ardından, görüşme yapılacak öğrencilerden her biri için görüşme gün ve saati belirlenmiştir. Öğrencilerden, görüşmeye gelmeden önce Memduh Şevket Esendal'ın, belirlenen 12 öyküsünü okumaları istenmiştir. Görüşme gün ve saati kararlaştırılan öğrencilerle de görüşmelere başlanmıştır.

Görüşmeler, not tutarak kayıt altına alınmıştır. İlk önce ses kayıt cihazı ile kayıt yapılmaya çalışılmış; fakat öğrencilerin rahat olamadığı, yeterli ve gerekli cevabı vermekten uzaklaştıkları görüldüğünden, nitelikli veri edinmek için görüşmeleri not tutarak kayıt altına alma yöntemi tercih edilmiştir. Öğrencilerle yapılan her bir görüşme yaklaşık 30-40 dakika sürmüştür. Öğrencilerin veriye konu öyküleri okumaları ise her bir öğrenci için yaklaşık olarak 7-10 gün sürmüştür.

3.4. VERİLERİN ÇÖZÜMLENMESİ

Çalışmada, görüşmelerden elde edilen veriler betimsel analiz tekniği kullanılarak analiz edilmiş, buna ek olarak da gerekli görülen yerlerde öğrenci cevaplarının frekans ve yüzdeleri alınmıştır. Betimsel analiz; elde edilen verilerin daha önceden belirlenen temalara göre özetlenip yorumlanmasıdır. Betimsel analizde, görüşme ve gözlem sürecinde kullanılan sorular veya boyutlar dikkate alınarak veriler sunulabilir. Bu teknikte, görüşme yapılan kişilerin görüşlerini sağlıklı ve etkili bir şekilde ortaya koymak için doğrudan alıntılara çokça yer verilir (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 256). Bu yöntemde araştırmacı, görüşme yapılan bireyin söylemek istediği önem arz eden bilgileri tespit eder ve çalışmada sadece o verilerin bulunmasını sağlar. Çalışma konusu dışında kalabilecek ilgisi ve gereği bulunmayan verilere dikkate almaz (Büyüköztürk *vd.*, 2012: 174).

Bu çalışmadaki temalar belirlenirken TDOP (2015)'de yer verilen temalar esas alınmış ve ön uygulama esnasında öğrenci görüşlerinde en sık karşılaşılan cevaplar sıralanmış ve kodlar oluşturulmuştur. Kodlar oluşturulurken alanında uzman 3 öğretmenin görüşüne başvurulmuş ve kendilerinden bunları derslerinde ön uygulama olarak gerçekleştirmeleri istenmiş ve son şekli verilmiştir.

Bu çalışmada gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmede, öğrencilerin görüşme sorularına verdikleri yanıtlar, betimsel analiz tekniği ile çözümlenerek, her bir soruya verilen yanıtların dökümü yapılmıştır, gerekli görülen yerlerde frekans ve yüzdeleri alınmıştır. Geçerliliği artırmak amacıyla doğrudan alıntılara yer verilmiştir. Elde edilen bulgular belirli temalar altında açıklanmıştır. Söz konusu bulgular gerekli görülen durumlarda da sayısallaştırılmış, daha sonra da yorumlanmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR ve YORUM

Bu bölümde; Memduh Şevket Esendal’ın öykülerini çocuk edebiyatının temel ilkeleri bakımından değerlendirmek üzere yapılan görüşmelere dayalı bulgulara ve bulgulara ilişkin yorumlara yer verilmiştir. Bulgular, yapılan görüşmelerin analiz edilmesiyle elde edilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formu ile elde edilen veriler, betimsel analiz yoluyla analiz edilmiştir. Bulgu ve yorumlar; önce tekil öykülere yönelik öğrenci görüşleri, ardından da öykülerin tümüne yönelik öğrenci görüşleri dikkate alınarak sunulmuştur. Elde edilen her bir görüşmeye Ö 1, Ö 2... isimleri verilmiştir.

4.1. I. ALT PROBLEME YÖNELİK BULGULAR

4.1.1. Çocuk Okurların Görüşlerinden Hareketle, Memduh Şevket Esendal’ın Öykülerinin Çocuk Edebiyatının Temel İlkelerinden “Çocuk Gerçekliği” İlkesine Uygunluk Durumu Nedir?

Görüşmeler sırasında öğrencilere “‘Ev Ona Yakıştı’ öyküsünün kahramanının (Silgioğlu Hâlil) içinde bulunduğu toplumun (aile, iş, arkadaş ortamı) etkisiyle hareket ettiğini söyleyebilir miyiz?” sorusu yöneltilmiştir. Öğrencilerin bu soruya verdikleri yanıtların frekans ve yüzdeleri tablo 4.1’de verilmiştir.

Tablo 4.1. Öğrencilerin “ ‘Ev Ona Yakıştı’ öyküsünün kahramanının (Silgioğlu Hâlil) içinde bulunduğu toplumun (aile, iş, arkadaş ortamı) etkisiyle hareket ettiğini söyleyebilir miyiz?” Sorusuna Verdiği Cevaplar

| | Frekans f | Yüzde % |
|---------------|--------------|------------|
| Evet | 30 | 86 |
| Hayır | 5 | 14 |
| Toplam | 35 | 100 |

Soruya verilen cevaplardan görüleceği üzere görüşme yapılan öğrencilerin büyük kısmı (f=30), soruya “evet” yanıtını vermiş ve kahramanın çevreden etkilendiği yönünde görüş bildirmişlerdir. “Evet” cevabını veren öğrencilerden bazılarının görüşleri şu şekildedir:

“Çünkü Silgioğlu Hâtil, Çarşılının sözüyle binbaşığı rahatsız ediyor.” Ö. 12

“Bunu öykünün kahramanının sözünden anlıyoruz. ‘Sizin de bir sözünüz bir sözünüze uyuyor mu? Ucuza verdin, çıkar, dediniz. Herifi çıkardık. Şimdi de yazık oldu diyorsunuz’”. Ö.1

“Çünkü evi kiraya verdikten sonra arkadaşlarının sözlerinin etkisinde kalıyor ve evden çıkarıyor.” Ö. 30

Bu bulguların ışığında öğrencilerin öyküdeki kahramanın durumunu algıladıkları, içinde bulunduğu durumu sezdikleri ve kahramanın çevre baskısı altında kalarak hareket ettiğini gördükleri sonucuna ulaşılmıştır. Bulgunun “çocuk gerçekliği” ilkesine dayanan kısmının karşılığını bulduğunu, çocukların öyküyü alımladıklarını söylemek mümkündür. Zira gerçekte de durum böyledir, öykünün kahramanı “Silgioğlu Hâtil”, çevresinin etkisiyle hareket etmiş, bundan pişmanlık ve öfke duymuştur.

4.1.1.2. Öğrencilerin, “ ‘Celile’ Öyküsünde Yazarın Eczacıya Karşı Çıkmasını Hangi Duyguya Bağlıyorsunuz?” Sorusuna Verdiği Yanıtlar

Yarı yapılandırılmış görüşmeler sırasında öğrencilere “Celile Öyküsünde Yazarın Eczacıya Karşı Çıkmasını Hangi Duyguya Bağlıyorsunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Öğrencilerin bu soruya verdikleri yanıtların frekans ve yüzdeleri tablo 4.2’de verilmiştir.

Tablo 4.2. Öğrencilerin, “ ‘Celile’ Öyküsünde Yazarın Eczacıya Karşı Çıkmasını Hangi Duyguya Bağlıyorsunuz?” Sorusuna Verdiği Yanıtlar

| | Frekans f | Yüzde % |
|---------------|--------------|------------|
| Sıkıntı | 1 | 3,4 |
| Öfke | 25 | 86,2 |
| Gurur | 1 | 3,4 |
| Merhamet | 2 | 6,8 |
| Toplam | 29 | 100 |

Tablo 4.2’de, öğrencilere sorulan “Celile” Öyküsünde Yazarın Eczacıya Karşı Çıkmasını Hangi Duyguya Bağlıyorsunuz?” sorusuna büyük kısmının “öfke” yanıtını verdikleri görülmektedir.

Tabloya ilişkin bazı (f=25) öğrenci görüşleri şu şekildedir:

“Yazarın eczacıya karşı çıkmasını insana verilen değer ve merhamet, haksızlığa karşı öfke duymasına bağlıyorum.” Ö. 1

“Kızgınlık, öfke ağır basıyor. Çünkü tepkili.” Ö. 3

“Hastaların ihtiyacını karşılamadığı için ona öfke duymuş ama aynı zamanda onu anlamıştır.” Ö. 5

“Kızgınlık. Çünkü her şeyin parayla satın alınabileceğini düşünüyor.” Ö. 15

Öğrencilerden bir kısmı ise (f=2) şu şekilde görüş bildirmiştir:

“Hastaların daha rahat yatabilmesi içindir.” Ö. 12

Bu yanıtlardan hareketle öğrencilerin yazarın öyküdeki tepkisini haklı bulduğu, yazarın hastalara merhamet duygusu hissettiği için eczacıya öfkelenildiğini düşündükleri sonucuna varılmıştır.

Bu sorunun yanıtları da çocuk edebiyatı ilkelerinden “çocuk gerçekliği” ilkesinin kapsamına girmektedir; zira çocuklar kahramanın duygusunu fark edebilmiş, genel itibarıyla öyküyü alımlamış ve buna uygun görüş bildirmişlerdir.

4.1.1.3. Öğrencilerin, “Mendil Altında Öyküsünde Ana Kahraman (Cavit Bey) Nasıl Bir Ruh Hâli İçindedir?” Sorusuna Verdiği Yanıtlar

Yarı yapılandırılmış görüşmeler sırasında öğrencilere “Mendil Altında Öyküsünde Ana Kahraman (Cavit Bey) Nasıl Bir Ruh Hâli İçindedir?” sorusu yöneltilmiştir. Öğrencilerin bu soruya verdikleri yanıtların frekans ve yüzdeleri tablo 4.3’te verilmiştir.

Tablo 4.3. Öğrencilerin, “ ‘Mendil Altında’ Öyküsünde Ana Kahraman (Cavit Bey) Nasıl Bir Ruh Hâli İçindedir?” Sorusuna Verdiği Yanıtlar

| | Frekans f | Yüzde % |
|---------------|--------------|------------|
| Sıkıntılı | 19 | 76 |
| Tepkisiz | 1 | 4 |
| Pişman | 1 | 4 |
| Sinirli | 4 | 16 |
| Toplam | 25 | 100 |

Tablo 4.3'te öğrencilere sorulan “Mendil Altında Öyküsünde Ana Kahraman (Cavit Bey) Nasıl Bir Ruh Hâli İçindedir?” sorusuna büyük kısmının (f=19) “sıkıntılı” cevabını verdikleri görülmektedir. Yine aynı soruya bazı öğrenciler de (f=4) “sinirli” cevabını vermişlerdir. Tabloya ilişkin bazı öğrenci görüşleri (f=19) şu şekildedir:

“Ana karakter Cavit Bey, maddi açıdan sıkıntılı, rüyasında bile hayal gören, kendini kahraman sanan ruh hâli vardır.” Ö. 1

“Cavit Bey, para sıkıntısı nedeniyle ne yapacağını bilemez hâldedir.” Ö. 3

“Cavit Bey sıkıntılı ve düşüncelidir. Çünkü Cavit Bey’in para sıkıntısı vardır. Ayrıca insaf duygusu içindedir. İşten çıkan o adamı düşünür.” Ö. 6

Bu yanıtlardan hareketle öğrencilerin ana karakterin duygusuna ortak oldukları, ana karakterin duygusunu anlayabildikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu yanıtlar da, bu öykünün çocuk edebiyatının temel ilkelerinden “çocuk gerçekliği” ilkesinin bu öyküde karşılık bulunduğunu göstermektedir.

4.1.1.4. Öğrencilerin “Sizce ‘Rüya Nasıl Çıktı?’ Öyküsündeki Olaylar Gerçekten Yaşanmış Olabilir mi? Neden?” Sorusuna Verdiği Cevaplar

Yarı yapılandırılmış görüşmeler sırasında öğrencilere “Sizce “Rüya Nasıl Çıktı?” öyküsündeki olaylar gerçekten yaşanmış olabilir mi? Neden?” sorusu yöneltilmiştir. Öğrencilerin bu soruya verdikleri yanıtların frekans ve yüzdeleri tablo 4.4’te verilmiştir.

Tablo 4.4. Öğrencilerin “ ‘Sizce ‘Rüya Nasıl Çıktı?’ öyküsündeki olaylar gerçekten yaşanmış olabilir mi? Neden?’ Sorusuna Verdiği Cevaplar

| | Frekans f | Yüzde % |
|---------------|--------------|------------|
| Evet | 20 | 57 |
| Hayır | 15 | 43 |
| Toplam | 35 | 100 |

Tablo 4.4. ‘te öğrencilere “ ‘Sizce “Rüya Nasıl Çıktı?’ öyküsündeki olaylar gerçekten yaşanmış olabilir mi?” sorusu sorulmuş ve öğrencilerin cevaplarda ikiye bölündüğü gözlemlenmiştir. “Evet”(f=20) cevabını verip nedeni açıklaması istenen öğrencilerden bazıları şu şekilde görüş bildirmiştir:

“Bu öyküdeki olaylar, bana göre gerçekten yaşanmış ve yaşanması gerçek olan olay örgüsü vardır. Çünkü öyküde olağanüstü bir durum sözkonusu değildir. Tevfik Efendi'nin kişilik özelliğine sahip çevremde birçok insan var. Ayrıca geçirmiş olduğu olay, dedemin köyünde de yaşanan kazalardan biridir. Bunu sonucu olarak da bu öykünün yaşanmaması için hiçbir olağanüstülük yoktur.” Ö. 1

“Yaşanmış olabilir. Bazen rüyalar gerçekleşebilir.” Ö. 12

“Evet yaşanmış olabilir. Çünkü her şey doğal ve akıcıydı.” Ö. 9

Yine bu tabloya göre “hayır” (f=15) cevabını veren öğrencilere nedeni sorulduğunda şöyle görüş bildirmişlerdir:

“Çünkü rüyasında kötü bir şey olursa başına kötü bir şey geleceğini sanıyor.”

“Olamaz çünkü adı üzerinde rüya olduğu için gerçek olamaz.”

“Çünkü rüyada görülenler gerçek hayatta yaşanmaz.”

Soruya “evet” yanıtını veren öğrencilere, devamında “Öyküde inandırıcı bulmadığınız bölüm var mıdır?” sorusu yöneltilmiş ve “evet” cevabını veren öğrencilerden 7'sinin öykü içinde inandırıcı bulmadıkları bölümler olduğu görülmüş ve anılan öğrencilerden bazıları şu şekilde görüş bildirmişlerdir:

“Rüya çıktığı için değil tesadüfen olabilir.” Ö. 12

“Çünkü bir insanın gördüğü rüyanın birebiri hiç çıkmaz.”

“İzzet Bey'i rüyada görmesi. Çünkü olağandışı.”

“Bu öykünün sonundaki olayların İzzet Bey'in rüyasıyla alakalı olduğunu düşünen Tevfik Bey'in hareketlerini inandırıcı bulmadım.”

Bu cevaplardan hareketle bu öykünün “çocuk gerçekliği” ilkesine tam olarak dayanmadığı, çocukların bu öyküyü tam olarak alımlayamadıkları; çünkü gerçekdışı olabileceğini düşündükleri olayla karşılaştıklarından öykünün “gerçeklik algısı”na kısmen de olsa aykırı durumda bulunduğu gözlemlenmiştir.

4.1.1.5. Öğrencilerin “ ‘Ev Ona Yakıştı’ Öyküsünde Günlük Hayata Bakışınızı Değiştiren Bir Olay/Durum Oldu mu?” Sorusuna Verdiği Cevaplar

Yarı yapılandırılmış görüşmeler sırasında öğrencilere, “Ev Ona Yakıştı” öyküsünde günlük hayata bakışınızı değiştiren bir olay/durum oldu mu?” sorusu yöneltilmiştir. Öğrencilerin bu soruya verdikleri yanıtların frekans ve yüzdeleri tablo 4.5'te verilmiştir.

Tablo 4.5. Öğrencilerin “ ‘Ev Ona Yakıştı’ öyküsünde günlük hayata bakışınızı değiştiren bir olay/durum oldu mu?” Sorusuna Verdiği Cevaplar

| | Frekans f | Yüzde % |
|---------------|----------------------------|--------------------------|
| Evet | 22 | 62 |
| Hayır | 13 | 38 |
| Toplam | 35 | 100 |

Tablo 4.5.’e bakıldığında, “ ‘Ev Ona Yakıştı’ öyküsünde günlük hayata bakışınızı değiştiren bir olay/durum oldu mu?” sorusuna öğrencilerin büyük çoğunluğunun (f=22) “evet” cevabını verdiği görülmektedir. Aynı soruya diğer öğrenciler de (f=13) “hayır” cevabını vermiştir. Soruya “evet” yanıtını veren öğrencilerden bazılarının görüşleri şu şekildedir:

“İnsanların sözüne göre hareket etmemeyi, kendi düşüncemizin doğru olduğunu öğrendim.” Ö. 13

“İnsanların düşünceleri farklı olabilir. Ama kendi düşüncelerimize karışmalarını engellemeliyiz.” Ö. 7

“Tabi ki içinde yaşadığımız toplum da çok önemli ama kendi düşüncelerimizle yapacaklarımıza yön vermemiz bizim için daha önemli. Bu yüzden kararlarımızı toplum baskısı altında kalmadan kendi düşüncelerimize yön verebiliriz.” Ö. 1

“Bence kimsenin aklıyla yaşamamalıyız. Kendi aklımızı kullanmalıyız.” Ö.8

Öğrencilerin bu soruya verdikleri yanıtlardan hareketle, öykünün; “çocuk gerçekliği” ilkesine uygun olduğu, çocukların dünyaya, kendilerine has bakış açısını yansıttığı ve öyküyü alımladığı gözlemlenmiştir.

4.1.1.6. Öğrencilerin “Sizce bu öyküler gerçekten yaşanmış olabilir mi?” Sorusuna Verdiği Cevaplar

Yarı yapılandırılmış görüşmeler sırasında öğrencilere, okudukları öykülerin tümüne yönelik olarak “Sizce bu öyküler gerçekten yaşanmış olabilir mi?” sorusu yöneltilmiştir. Öğrencilerin bu soruya verdikleri yanıtların frekans ve yüzdeleri tablo 4.6’da verilmiştir.

Tablo 4.6. Öğrencilerin “Sizce bu öyküler gerçekten yaşanmış olabilir mi?” Sorusuna Verdiği Cevaplar

| | Frekans f | Yüzde % |
|---------------|----------------------------|--------------------------|
| Evet | 33 | 94 |
| Hayır | 2 | 6 |
| Toplam | 35 | 100 |

Tablo 4.6’da öğrencilere “Sizce bu öyküler gerçekten yaşanmış olabilir mi?” sorusu yöneltilmiş ve öğrencilerin hemen hepsi (f=33) öykülerin genelini inandırıcı ve yaşanması mümkün bulmuş, geri kalan (f=2) kısım ise inandırıcı bulmamıştır. Soruya “evet” yanıtını veren öğrencilerden bazıları şu şekilde görüş bildirmişlerdir:

“Bence bu öyküler gerçek hayatta yaşanmış olabilir. Çünkü bu hikâyelerin çoğunda anlatılan durumlar yaşanabilecek hadiseler.”

“Olabilir. Çünkü hayatta olmayacak yok. Yaşanması çok mümkün. O yüzden hepsi inandırıcı.”

“Çünkü bunlar bizim karşılaşılabileceğimiz türden olaylar.”

“Bana göre bu öyküler gerçekte yaşanmış veya yaşanması mümkün olan olaylardır. Hiçbir öyküde olağanüstü bir durum anlatılmamıştır.”

Bu cevaplardan da anlaşıldığı üzere öğrenciler öykülerin genelini inandırıcı ve gerçekçi bulmuşlardır.

Sorunun devamında sorulan “Bu öykülerden inandırıcı bulmadıklarınızı belirtiniz.” sorusuna da öğrencilerin cevapları şu şekilde olmuştur. (Tablo 4.7)

Tablo 4.7 Öğrencilerin, Genelini İnandırıcı Bulmakla Birlikte İnandırıcılığını Zayıf Buldukları Öyküler

| | Frekans f | Yüzde % |
|------------------|----------------------------|--------------------------|
| Hasta | 2 | 15.3 |
| Celile | 3 | 23 |
| Pazarlık | 2 | 15.3 |
| Rüya Nasıl Çıktı | 4 | 30 |
| İki Anne İki Kız | 1 | 7.7 |
| İşin Bitti | 1 | 7.7 |
| Toplam | 13 | 100 |

Bu tablodaki verilerle de öğrencilerin, öykülerin genelini inandırıcı ve gerçekçi bulmakla birlikte, öykü içerisindeki bazı unsurlardan hareketle inandırıcılığını zayıf buldukları öyküler gösterilmiştir. Tüm bu bulgular göz önünde bulundurulduğunda öğrencilerin, öyküleri; esas itibarıyla inandırıcı ve gerçekçi buldukları, alımladıkları ve öykülerin de “çocuk gerçekliği” ilkesine dayandığı gözlemlenmiştir.

4.1.1.7. Öğrencilerin, “Okuduğunuz öykülerde günlük hayata bakışınızı değiştiren bir olay/durum oldu mu?” Sorusuna Verdiği Cevaplar

Yarı yapılandırılmış görüşmeler sırasında öğrencilere, “Okuduğunuz öykülerde günlük hayata bakışınızı değiştiren bir olay/durum oldu mu?” sorusu yöneltilmiştir. Öğrencilerin bu soruya verdikleri yanıtların frekans ve yüzdeleri tablo 4.8’de verilmiştir.

Tablo 4.8. Öğrencilerin, “Okuduğunuz öykülerde günlük hayata bakışınızı değiştiren bir olay/durum oldu mu?” Sorusuna Verdiği Cevaplar

| | Frekans f | Yüzde % |
|---------------|--------------|------------|
| Evet | 23 | 65 |
| Hayır | 12 | 35 |
| Toplam | 35 | 100 |

Tablo 4.8’e göre öğrencilere “Okuduğunuz öykülerde günlük hayata bakışınızı değiştiren bir olay/durum oldu mu?” sorusu sorulmuş ve çoğunluğunun (f=23) soruya olumlu cevap verdiği görülmüştür. Yine aynı soruya diğer öğrenciler de (f=12) “hayır” cevabını vermiştir. Soruya “evet” cevabını veren öğrencilerin öykülere göre yanıtı tablo 4.9’da gösterilmiştir.

Tablo 4.9. “Okuduğunuz öykülerde günlük hayata bakışınızı değiştiren bir olay/durum oldu mu?” Sorusuna “Evet” Cevabını Veren Öğrencilerin Öykülere Dağılımı

| | Frekans f | Yüzde % |
|------------------|--------------|------------|
| Hasta | 1 | 5 |
| Ev Ona Yakıştı | 14 | 73 |
| İhtiyar Çilingir | 2 | 10 |
| Celile | 2 | 10 |
| Toplam | 19 | 100 |

Tablo 4.9 incelendiğinde öğrencilerin büyük kısmının (f=14) “Ev Ona Yakıştı” cevabını verdiği görülmektedir. “Okuduğunuz öykülerde günlük hayata bakışınızı değiştiren bir olay/durum oldu mu?” sorusuna verilen cevapların geneli göz önünde bulundurulduğunda, çocukların bu öyküleri alımladıkları ve dünyaya bakışlarında kendilerinden bir parça buldukları ve söz konusu öykülerin de temelde “çocuk gerçekliği” ilkesine dayandığı gözlemlenmiştir.

4.1.1.8. Öğrencilerin, “Okuduğunuz öykülerde, içinde bulunduğu ortamın (aile, iş, arkadaş ortamı) etkisiyle hareket eden kahraman var mıdır?” Sorusuna Verdiği Cevaplar

Yarı yapılandırılmış görüşmeler sırasında öğrencilere, “Okuduğunuz öykülerde, içinde bulunduğu ortamın (aile, iş, arkadaş ortamı) etkisiyle hareket eden kahraman var mıdır?” sorusu yöneltilmiştir. Öğrencilerin bu soruya verdikleri yanıtların frekans ve yüzdeleri tablo 4.10’da verilmiştir.

Tablo 4.10. Öğrencilerin, “Okuduğunuz öykülerde, içinde bulunduğu ortamın (aile, iş, arkadaş ortamı) etkisiyle hareket eden kahraman var mıdır?” Sorusuna Verdiği Cevaplar

| | Frekans f | Yüzde % |
|---------------|--------------|------------|
| Evet | 32 | 91.5 |
| Hayır | 3 | 8.5 |
| Toplam | 35 | 100 |

Tablodan da görüldüğü üzere öğrencilerin hemen hepsi (f=32) soruya “evet” cevabını vermiştir. “Evet” yanıtını veren öğrencilerin öykülere göre dağılımı da tablo 4.11’deki gibidir.

Tablo 4.11. “Okuduğunuz öykülerde, içinde bulunduğu ortamın (aile, iş, arkadaş ortamı) etkisiyle hareket eden kahraman var mıdır?” Sorusuna “Evet” Cevabını Veren Öğrencilerin Öykülere Dağılımı

| Öyküler | Frekans f | Yüzde % |
|--------------------------------------|--------------|------------|
| Ev Ona Yakıştı (Silgioğlu Hâilil) | 29 | 82 |
| Ana Baba (Çocuk) | 1 | 2.85 |
| İki Anne İki Kız (I.Kız) | 2 | 5.71 |
| Celile (Celile) | 3 | 8.5 |

| | | |
|---------------|----|-----|
| Toplam | 35 | 100 |
|---------------|----|-----|

Bu tablo “Okuduğunuz öykülerde, içinde bulunduğu ortamın (aile, iş, arkadaş ortamı) etkisiyle hareket eden kahraman var mıdır?” sorusuna “Evet” cevabını veren öğrencilerin öykülere dağılımını göstermektedir. “Okuduğunuz öykülerde, içinde bulunduğu ortamın (aile, iş, arkadaş ortamı) etkisiyle hareket eden kahraman var mıdır?” sorusuna verilen cevapların geneli göz önünde bulundurulduğunda, çocukların bu öyküleri, ipuçlarından hareketle alımladıkları ve söz konusu öykülerin de “çocuk gerçekliği” ilkesine dayandığı gözlemlenmiştir.

4.1.1.9. Öğrencilerin “Bu öykülerle, sizde çağrıştırdıkları duyguları eşleştiriniz.” Sorusuna Verdikleri Cevapların Öykülere Dağılımı

Yarı yapılandırılmış görüşmeler sırasında öğrencilere okudukları öykülerin tümüne yönelik olarak, “Bu öykülerle, sizde çağrıştırdıkları duyguları eşleştiriniz.” sorusu yöneltilmiştir. Öğrencilerin bu soruya verdikleri yanıtlar belirli kategoriler altında birleştirilerek tablo 4.12’de gösterilmiştir.

Tablo 4.12. Öğrencilerin “Bu öykülerle, sizde çağrıştırdıkları duyguları eşleştiriniz.” Sorusuna Verdikleri Cevapların Öykülere Dağılımı

| Öyküler | Heyecan | Korku | Merak | Merhamet (Sevgi) | Sorumluluk (Saygı) | Tutku | Keyif (Eğlence) |
|---------------------|---------|-------|-------|---------------------|-----------------------|-------|--------------------|
| Ev Ona Yakıştı | | 2 | 1 | 1 | 3 | 1 | |
| İşin Bitti | 4 | 1 | | | | 1 | |
| Ana Baba | 1 | 5 | 1 | 6 | 7 | | |
| Rüya Nasıl Çıktı | | 5 | 4 | 1 | | | |
| İki Ana İki Kız | | 2 | 3 | 8 | 8 | | |
| Türbe | | | 1 | 1 | | | |
| Celile | | | 2 | 17 | 1 | | |
| İhtiyar Çilingir | | | | | 4 | 9 | 1 |
| Pazarlık | 2 | | 1 | | 1 | | 1 |
| Gül Hanım’ın Annesi | 2 | | 2 | 4 | | | 2 |
| Mendil Altında | | | | | 1 | | 3 |
| Hasta | 1 | | | 4 | | | 2 |

Tablo 4.12’deki veriler, her öykünün öğrenciler tarafından hangi duyguya karşılık geldiğini göstermektedir. Öğrenciler bu soruya cevap verirken her bir öykü için bir duygu belirlemek şeklinde değil, sadece herhangi bir duyguya karşılık bulabildikleri bazı öykülerin isimlerini belirtmişlerdir. Öykülerin çocukların duygu dünyasına hitap etmesi öykünün okunabilirliğini artırmakta, öğrencilerin dikkat ve

ilgisini çekmekte ve onlara keyif vermektedir. Bu da kuşkusuz çocukta okuma zevkinin oluşturulup geliştirilmesinde son derece gereklidir.

4.2. II. ALT PROBLEME YÖNELİK BULGULAR

4.2.1. Çocuk Okurların Görüşlerinden Hareketle, Memduh Şevket Esenal'ın Öykülerinin Çocuk Edebiyatının Temel İlkelerinden “Çocuğa Görelik” İlkesine Uygunluk Durumu Nedir?

4.2.1.1. Öğrencilerin “ ‘Gül Hanım’ın Annesi’ öyküsünde en beğendiğiniz bölümü nedenleriyle birlikte yazınız.” Sorusuna Cevapları

Yarı yapılandırılmış görüşmeler sırasında öğrencilere, “Gül Hanım’ın Annesi” öyküsünde en beğendiğiniz bölümü nedenleriyle birlikte yazınız.” sorusu yöneltilmiştir. Öğrencilerin bu soruya verdikleri yanıtların frekans ve yüzdeleri tablo 4.13’te verilmiştir. Tabloda, öykünün beğenilen kısmının beğenilme nedenleri kategoriler altında birleştirilmiş şekilde görülmektedir.

Tablo 4.13. “ ‘Gül Hanım’ın Annesi’ öyküsünde en beğendiğiniz bölümü nedenleriyle birlikte yazınız.” Sorusundaki Öykünün Beğenilen Kısımlarının Beğenilme Nedenleri

| Beğenilme Nedenleri | Frekans f | Yüzde % |
|----------------------|--------------|------------|
| Komik-Eğlenceli | 22 | 70 |
| İlginç-Dikkat Çekici | 9 | 30 |
| Toplam | 31 | 100 |

Tabloda görüldüğü üzere öğrencilerin büyük kısmının (f=22) öyküyü beğenme nedeni öykünün ilgili bölümünü “komik-eğlenceli” bulmaları olarak tespit edilmiştir. Öğrencilerin diğer kısmının cevapları (f=9) da “ilginç-dikkat çekici” olarak sınıflandırılmıştır. Öğrencilerin “komik-eğlenceli” kategorisine giren cevaplarından bazıları şu şekildedir:

“Gül Hanım’ın annesinde ben en çok Edibe Hanım’a anlattığı anıları ve hikâyeleri benim çok hoşuma gitti çünkü komik.” Ö. 18

“Bebeğe balık yağı içirmesi beni çok güldürdü.” Ö. 2

“Bebeğe balık yağı içirmesi beni güldürdü bayağı. Çünkü kendisi küçük bir çocuk. Hata yapınca bebeğin balık yağı içmek istediğini söyledi.” Ö. 12

Soruya “ilginç-dikkat çekici” kategorisine giren cevapları veren öğrencilerden bazılarının görüşleri de şu şekildedir:

“Kızın çok hareketli olması. Böyle kızlar bana ilginç geliyor.” Ö.9

“Kızın oteldeki herkesi tanınması, ahbab olması, çünkü böyle çocuklar benim dikkatimi çekiyor.” Ö. 5

Görüşmedeki bu öğrenci yanıtları, her öğrencinin bu öyküde çeşitli sebeplerle beğendiği bir taraf olduğunu göstermektedir. Bazı öğrenciler öyküyü; komik-eğlenceli, bazıları da ilginç-dikkat çekici bulmuşlardır. Bu yanıtlar da öykünün, çocuk edebiyatının temel ilkelerinden “çocuğa göre” olduğunu ortaya koymaktadır.

4.2.1.2. Öğrencilerin, “‘Pazarlık’ öyküsü, okudukça merakınızı uyandırdı/artırdı mı?” Sorusuna Verdiği Cevaplar

Yarı yapılandırılmış görüşmeler sırasında öğrencilere, “Pazarlık” öyküsü, okudukça merakınızı uyandırdı/artırdı mı?” sorusu yöneltilmiştir. Öğrencilerin bu soruya verdikleri yanıtların frekans ve yüzdeleri tablo 4.14’te verilmiştir.

Tablo 4.14. Öğrencilerin, “ ‘Pazarlık’ öyküsü, okudukça merakınızı uyandırdı/artırdı mı?” Sorusuna Verdiği Cevaplar

| | Frekans f | Yüzde % |
|---------------|--------------|------------|
| Evet | 18 | 51.5 |
| Hayır | 17 | 48.5 |
| Toplam | 35 | 100 |

Tablodaki bulgulara göre öğrencilerin yarısından biraz fazlası (f=18), “Pazarlık” öyküsü, okudukça merakınızı uyandırdı/artırdı mı?” sorusuna “evet” cevabını vermiş, diğerleri de (f=17) “hayır” cevabını vermiştir. “Evet” cevabını veren öğrencilerden bazılarının görüşleri şu şekildedir:

“Evet, çünkü pazarlığa girmesi güzeldi ve gittikçe heyecan arttı.” Ö. 16

“Çünkü hikâyenin sonunda hangi kararı vereceklerini merak ettim.” Ö. 12

“Çünkü ortada bir tartışma vardı. Hangi taraf doğruyu söylüyordu ya da tahmininde daha başarılıydı? Bende merak uyandırdı.” Ö. 11

“Hayır” cevabını veren öğrencilerden bazılarının ise görüşü şu şekildedir:

“Çünkü aksiyon, heyecan, macera, gizem gibi herhangi bir merakımı artıracak duygu yok.” Ö. 2

“Çünkü bu hikâyede hiçbir heyecan verici olay ya da dikkat çeken bir şey yok.”

Ö.7

“Çünkü öykünün başlığını ve giriş bölümünü okuyunca gelişme ve sonuç bölümlerini tahmin edebilen bir okur olduğum için sonucu zaten tahmin etmişim.”

Ö.1

Görüşme sonucunda alınan bu cevaplardan hareketle öykünün “çocuğa görelilik” ilkesini kısmen karşıladığı görülmektedir. Çünkü öyküdeki “merak unsuru” görüşme yapılan öğrencilerin geneli için geçerli olmamış ve merak uyandırmamıştır. Yine de öykünün kısmen de olsa “çocukta merak duygusu”nu karşılayabilecek düzeyde olduğu gözlemlenmiştir.

4.2.1.3. Öğrencilerin, “ ‘Hasta’ öyküsü, sizde yazarın diğer eserlerini okuma isteği uyandırdı mı?” Sorusuna Verdiği Cevaplar

Yarı yapılandırılmış görüşmeler sırasında öğrencilere, “Hasta” öyküsü, sizde yazarın diğer eserlerini okuma isteği uyandırdı mı?” sorusu yöneltilmiştir. Öğrencilerin bu soruya verdikleri yanıtların frekans ve yüzdeleri tablo 4.15’te verilmiştir.

Tablo 4.15. Öğrencilerin, “ ‘Hasta’ öyküsü, sizde yazarın diğer eserlerini okuma isteği uyandırdı mı?” Sorusuna Verdiği Cevaplar

| | Frekans f | Yüzde % |
|---------------|--------------|------------|
| Evet | 15 | 43 |
| Hayır | 20 | 57 |
| Toplam | 35 | 100 |

Tablodaki bulgulara göre öğrencilerin bir kısmı (f= 15) , “Hasta” öyküsü, sizde yazarın diğer eserlerini okuma isteği uyandırdı mı?” sorusuna “evet” cevabını verirken, diğer kısmı da (f=20) “hayır” cevabını vermiştir. “Hayır” yanıtını veren öğrencilerden bazılarının görüşleri şu şekildedir:

“Çünkü sonunu güzel tamamlayamamış.” Ö. 22

“Çünkü öykü sıradan bence. Belirgin özelliği yok.” Ö. 32

“Çünkü ben bu tür hikâyeleri okumam ve sevmem. Daha aksiyon verici hikâyeleri okurum ve ayrıca herhangi bir komik laf veya söz yok.” Ö. 13 Bu görüşü bildiren öğrenci, öyküde heyecan ve sürükleyicilik aradığını belirtmiştir.

Soruya “evet” cevabını veren öğrencilerden bazıları da şu şekilde görüş

bildirmişlerdir:

“Çünkü dokunaklı yazılmıştır.” Ö. 4

“Çünkü bu hikâyenin sonunda ne olacağını çok merak ettim. “ Ö. 2 Bu görüşüyle öğrenci, öykünün “merak unsuru”nu ön plana çıkarmıştır.

“Çünkü öyküyü sıkılmadan okudum.” Ö. 1

Görüşmedeki bu cevaplardan hareketle sözkonusu öykünün, çocukların yazarın diğer eserlerini okuma isteğini artırmada kısmen başarılı olduğu gözlemlenmiştir. Bu durum da öykünün, “çocuğa görelilik” ilkesini karşılamada kısmen yeterlilik gösterdiği anlamına gelmektedir. Çünkü okuma isteği, çocuklara seslenen bir edebî yapıtta aranan ve karşılanması gereken bir durumu ifade etmektedir.

4.2.1.4. Öğrencilerin, “ ‘İşin Bitti’ öyküsünün sonunu değiştirmek istesenez nasıl değiştirirsiniz?” Sorusuna Verdiği Cevaplar

Yarı yapılandırılmış görüşmeler sırasında öğrencilere, “İşin Bitti” öyküsünün sonunu değiştirmek istesenez nasıl değiştirirsiniz?” sorusu yöneltilmiştir. Öğrencilerin bu soruya verdikleri yanıtlar belirli kategoriler altında birleştirilmiş ve frekans ile yüzdeleri tablo 4.16’da verilmiştir.

Tablo 4.16. Öğrencilerin, “ ‘İşin Bitti’ öyküsünün sonunu değiştirmek istesenez nasıl değiştirirsiniz?” Sorusuna Verdiği Cevaplar

| | Frekans f | Yüzde % |
|--|--------------|------------|
| Biraz daha heyecan katardım | 12 | 80 |
| Öykünün unsurlarında değişiklik yapardım | 3 | 20 |
| Toplam | 15 | 100 |

Görüşmeler sırasında sözkonusu öykünün sonunu değiştirmek isteyen öğrencilerden bazıları (f=12) öyküye daha fazla heyecan ve macera unsuru katmak istemişlerdir. Diğer öğrenciler de (f=3) öykünün unsurlarında (zaman, mekan, şahıs vs.) değişiklik yapmak istedikleri yönünde görüş bildirmişlerdir. Görüşmeye katılan öğrencilerin kalan kısmı ise (20 öğrenci), öykünün sonunda herhangi bir değişiklik yapmak istememişlerdir. Öyküye heyecan katmak-maceralı bir son vermek isteyen öğrencilerden bazılarının görüşleri şu şekildedir:

“Öykünün sonunu jandarma karakoluna giden Hâilil’e askerler tarafından özel görevler verilmiş, Hâilil bu görevleri yaparken başını birçok belaya sokmuş, ama bu

belalardan her seferinde bir şekilde kurtulmuş olarak getirirdim. Çünkü öykü böyle yazılmış olsaydı daha heyecan verici ve dikkat çekici olurdu.” Ö. 3

“Öykünün sonunda jandarmaya giden Hâilil’e gizli görevler verip aksiyonu daha çok artırırdım.” Ö. 14

Öğrencilerin bu görüşleriyle öyküde daha çok heyecan ve macera unsuru istediklerini söylemek mümkündür. Bu hâliyle kalmasını isteyen öğrencilerle beraber öyküye heyecan-macera unsuru katmak isteyen öğrenciler birlikte düşünüldüğünde öykünün “çocuğa görelilik” ilkesinin gereklerini karşıladığını, çocukların da öyküde bu unsurlara önem ve öncelik vererek bu ilkenin önemli derecede belirleyici olduğunu söylemek mümkündür.

4.2.1.5. Öğrencilerin, “ ‘İki Ana İki Kız’ öyküsünde sizi etkileyen cümle hangisidir?” Sorusuna Verdiği Cevaplar

Yarı yapılandırılmış görüşmeler sırasında öğrencilere, “İki Ana İki Kız” öyküsünde sizi etkileyen cümle hangisidir?” sorusu yöneltilmiştir. Öğrencilerin bu soruya verdikleri yanıtlar belirli kategoriler altında birleştirilmiş ve frekans ile yüzdeleri tablo 4.17’de verilmiştir. Tabloda öğrenci cevaplarının nedeni kategori altında gösterilmiş, doğrudan alıntı yoluyla da öğrencilerin bazı görüşlerine başvurulmuştur.

Tablo 4.17. Öğrencilerin, “ ‘İki Ana İki Kız’ öyküsünde sizi etkileyen cümle hangisidir?” Sorusuna Verdiği Cevaplar

| | Frekans f | Yüzde % |
|---------------------------------|--------------|------------|
| Komik-eğlenceli bulduğumdan | 10 | 37 |
| Sempatik-cana yakın bulduğumdan | 13 | 48 |
| İlginç bulduğumdan | 4 | 15 |
| Toplam | 27 | 100 |

Tabloda, öğrencilerin öyküde etkilendiği cümleler nedenlerine göre kategoriler altında gösterilmiştir. Buna göre öğrencilerin bir kısmı (f=10) “komik-eğlenceli” buldukları cümlelerden etkilenmiş, bir kısmı (f=13) “sempatik-cana yakın” buldukları cümlelerden etkilenmiş, diğerleri de (f=4) “ilginç” buldukları cümlelerden etkilenmiştir. Cümleleri “komik-eğlenceli” bulunduğu için etkilendiklerini söyleyen öğrencilerden bazıları şu şekilde görüş bildirmiştir:

“Ben o ilaçtan korkuyorum...Haydi tut burnunu.” Ö. 16

“Yok..! Karnım korkuyor.” Ö. 3

“İlaçtan korkulur mu hiç?” Ö. 22

Cümleleri “sempatik-cana yakın” bulduğu için etkilendiklerini söyleyen öğrencilerin bazıları da şu şekilde görüş bildirmiştir:

“Anası son derece sabırlı, mğtevekkil görünüyor. Bekliyor.” Ö.19

“Bak arkasından sana portakal vereceğim.” Ö. 7

“Ben ondan korkarım anneciğim..” Ö. 5

Cümleleri “ilginç” bulduğu için etkilendiklerini söyleyen öğrencilerin bazıları da şu şekilde görüş bildirmiştir:

“Annesi hem kızının densizliğine kızıyor, hem de onu seviyordu.” Ö. 12

“Yer katında, bahçe üstünde bir oda.” Ö. 8

Bu cevaplarından yola çıkarak öğrencilerin sözkonusu öykünün cümlelerini “komik-eğlenceli”, “sempatik-cana yakın” ve “ilginç” buldukları için beğendikleri görülmektedir. Bu anlamda öykünün, çocukların duyuşsal dünyalarına hitap ederek “çocuğa görelilik” ilkesinin gereklerinden birini yerine getirdiğini söylemek mümkündür.

4.2.1.6. Öğrencilerin, “ ‘Ana Baba’ öyküsünün size hangi mesajları verdiğini düşünüyorsunuz?” Sorusuna Verdiği Cevaplar

Yarı yapılandırılmış görüşmeler sırasında öğrencilere, “‘Ana Baba’ öyküsünün size hangi mesajları verdiğini düşünüyorsunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Öğrencilerin bu soruya verdikleri yanıtlar belirli kategoriler altında birleştirilmiş ve frekans ile yüzdeleri tablo 4.18’de verilmiştir.

Tablo 4.18. Öğrencilerin, “ ‘Ana Baba’ öyküsünün size hangi mesajları verdiğini düşünüyorsunuz?” Sorusuna Verdiği Cevaplar

| | Frekans f | Yüzde % |
|------------------------------------|--------------|------------|
| Anne babamızın sözünü dinlemek | 20 | 80 |
| Hatalarımızı kabullenmek gerektiği | 2 | 8 |
| Fedakârlık | 3 | 12 |
| Toplam | 25 | 100 |

Tablodaki bulgulara göre görüşme yapılan öğrencilerin hemen hepsi (diğer öğrencilerden nitelikli veri edinilememesi nedeniyle verdikleri yanıtlar kategorilerin değerlendirilmesinde dikkate alınmamıştır.) sözkonusu öykünün bir mesaj verdiğini düşünmüş ve kendilerine göre bu mesajı değerlendirmiştir. Büyük kısmı (f=20)

aldıkları mesajın “anne babamızın sözünü dinlemek” olduğunu belirtmiş, bir kısmı (f=2) “hatalarımızı kabul edip onlarla yüzleşmek”, diğerleri de (f=3) “fedakârlık” üzerine mesaj aldıkları yönünde görüş bildirmişlerdir.

Sorunun devamında, öğrencilere öykülerin tümüne yönelik olarak “Bu öykülerden size bir ders/mesaj verdiğini düşündüğünüz öykü var mıdır? Eğer varsa hangi öyküden ne gibi bir mesaj/ders çıkardınız?” sorusu sorulmuştur. Soruya cevap veren 23 öğrenciden 21’i, birçok öyküden kendine göre ders çıkardıklarını belirtmiştir. Bu öğrencilerden bazılarının görüşleri şu şekildedir:

“ ‘Ana Baba’ öyküsünden annemizin ve babamızın sözünü dinleyerek onlara yardım etmek, dersini çıkardım.” Ö.22

“ ‘Ev Ona Yakıştı’ öyküsünde ‘Kimsenin sözüyle, lafıyla düşünmeden hareket etmememiz gerektiği’ mesajını veriyor.” Ö.27

“ ‘Ana Baba’ öyküsünde ‘boş bir şey için, bilmediğin bir konu için kızmamalısın.’ var.” Ö.20

“ ‘İhtiyar Çilingir’ öyküsünde ‘Para ile maddi olan her şeyi alabiliriz, ama kırk yıllık helal yapılan şeyi asla değiştiremeyiz.’ Ö. 21

Birbirinin devamı olan iki sorunun yanıtlarından hareketle, nitelikli veri alınan öğrencilerin ‘İki Ana İki Kız’ öykünün iletisini edindikleri, devam sorusuna ise ders çıkardıkları şeklinde yanıt veren öğrencilerin kendilerine göre öykülerden mesaj aldıkları ve öykünün de “çocuğa görelilik” ilkesinin gereğini “temel ileti” boyutunda yerine getirdiği görülmüştür.

4.2.1.7. Öğrencilerin, “ ‘İhtiyar Çilingir’ Öyküsünde Yazarın Olayın İçinde Olmasını Samimi Bulup Benimsediniz mi, Yoksa Sadece Anlatmasını mı Tercih Ederdiniz?” Sorusuna Verdiği Cevaplar

Yarı yapılandırılmış görüşmeler sırasında öğrencilere, “İhtiyar Çilingir” öyküsünde yazarın olayın içinde olmasını samimi bulup benimsediniz mi, yoksa sadece anlatmasını mı tercih ederdiniz? Ayrıca öykü bu hâliyle kolay anlaşılabilir mi; mecazlı, sanatlı söyleyişlerle öykünün anlaşılması zorlaşıyor mu?” sorusu yöneltilmiştir. Öğrencilerin bu sorulara verdikleri yanıtların frekans ve yüzdeleri tablo 4.19 ve 4.20’de verilmiştir.

Tablo 4.19. Öğrencilerin, “ ‘İhtiyar Çilingir’ öyküsünde yazarın olayın içinde olmasını samimi bulup benimsediniz mi, yoksa sadece anlatmasını mı tercih ederdingiz?” Sorusuna Verdiği Cevaplar

| | Frekans f | Yüzde % |
|-----------------------------|--------------|------------|
| Öykünün içinde olmasını | 25 | 72 |
| Öykünün anlatıcısı olmasını | 7 | 20 |
| İkisini de | 3 | 8 |
| Toplam | 35 | 100 |

Tablodaki bulgulara göre görüşme yapılan öğrencilerin büyük kısmı (f=25) yazarın öykünün içinde kahramanlardan biri olmasını samimi bulup benimsemiş, bir kısmı (f=7) aksi yönde görüş bildirmiş diğerleri de (f=3) farkının olmadığını, iki tür lüsünü de benimsediklerini belirtmişlerdir. Yazarın öykünün kahramanlarından biri olmasını samimi bulan öğrencilerden bazılarının görüşleri şu şekildedir:

“Öyküyü daha anlaşılır hâle getirmiş.” Ö.18

“Olayların içinde olmasını samimi bulup benimsedim. Ben yaşamış gibi oluyorum çünkü.” Ö.7

“Bu öyküde yazarın olayın içinde olması bana göre samimi geldi. Hatta yazarın öyküye kattığı gözlem ve kişisel görüşleri öyküyü daha da zenginleştirmiştir.” Ö. 1

Bulgulara göre öğrenciler, yazarın öykünün kahramanlarından biri olmasını böylece olaylara dahil olmasını samimi, kendilerini yakın bulmuş ve bunun da okumayı, anlamayı kolaylaştırdığını belirtmişlerdir. Öykünün bu görüşlerden hareketle “çocuklara göre” olduğu söylemek mümkündür. Zira öykü; içerik yapılarından “bakış açısı” ögesini, birinci ağızdan anlatım yapmak suretiyle gerçekleştirmiş, öğrenciler tarafından samimi ve anlaşılır bulunarak “çocuğa görelilik” ilkesinin gereğini yerine getirmiştir.

Sorunun devamında öğrencilere “Ayrıca öykü bu hâliyle kolay anlaşılabilir mi; mecazlı, sanatlı söyleyişlerle öykünün anlaşılması zorlaşıyor mu?” şeklinde bir soru yöneltilmiştir. Soruya verilen cevapların frekans ve yüzdeleri tablo 4.20’de gösterilmiştir.

Tablo 4.20. Öğrencilerin, “Öykü bu hâliyle kolay anlaşılabilir mi; mecazlı, sanatlı söyleyişlerle öykünün anlaşılması zorlaşıyor mu?” Sorusuna Verdiği Cevaplar

| | Frekans f | Yüzde % |
|---------------------|--------------|------------|
| Kolay anlaşılabilir | 31 | 89 |
| Zor anlaşılıyor | 4 | 11 |
| Toplam | 35 | 100 |

Görüşme yapılan öğrencilerin büyük kısmı (f=31) öykünün kolay anlaşıldığını, mecazlı veya sanatlı söyleyişlerle anlaşılmasının zorlaşmadığını belirtmişlerdir. Diğer öğrenciler de (f=4) öykününün bu sebeple zor anlaşıldığını belirtmişlerdir. Öykünün kolay anlaşıldığı yönünde görüş bildiren öğrencilerden bazılarının görüşleri şu şekildedir:

“Öykü ayrıca, anlaşılıyor, zorlaşmıyor, rahat anlayabiliyorum. Mecazlı, sanatlı söyleyişler buna engel olmuyor.” Ö. 11

“Sanatlı olmamasına rağmen söyleyişleri güzel kılıyor. Anlatımı zorlaştırmıyor.” Ö. 8

“Öykü anlaşılmaz ve sanatlı değil.” Ö. 23

Öğrencilerle yapılan görüşmelerden edinilen bu verilere göre öykü öğrencilerin seviyesine uygun, kolay anlaşılır durumdadır. Bu da öykünün; çocuk edebiyatının temel ilkelerinden “çocuğa görelilik” ilkesine uygun olduğunu ortaya koymaktadır.

4.2.1.8. Öğrencilerin, “ ‘Türbe’ öyküsü söz varlığınıza (kelime dağarcığı, söz kalıpları vs.) katkıda bulundu mu?” Sorusuna Verdiği Cevaplar

Yarı yapılandırılmış görüşmeler sırasında öğrencilere, “ ‘Türbe’ öyküsü söz varlığınıza (kelime dağarcığı, söz kalıpları vs.) katkıda bulundu mu?” sorusu yöneltilmiştir. Öğrencilerin bu sorulara verdikleri yanıtların frekans ve yüzdeleri tablo 4.21’de verilmiştir.

Tablo 4.21. Öğrencilerin, “ ‘Türbe’ öyküsü söz varlığınıza (kelime dağarcığı, söz kalıpları vs.) katkıda bulundu mu?” Sorusuna Verdiği Cevaplar

| | Frekans f | Yüzde % |
|---------------|--------------|------------|
| Evet | 21 | 60 |
| Hayır | 14 | 40 |
| Toplam | 35 | 100 |

Bu bulguların ışığında öğrencilerin çoğunluğu (f=21) öykünün söz varlıklarına katkıda bulunduğunu belirtmiş, diğer öğrenciler de (f=14) söz varlıklarına katkıda bulunmadığını belirtmişlerdir. Soruya “katkıda bulunmadı” cevabını veren öğrencilerin bazılarının görüşleri şu şekildedir:

“Bildiğim kelime ve sözlerdi.” Ö. 5

“Genelde hep benim kullandığım kelimeler kullanılmış.” Ö. 3

“Çünkü bu öyküde kullanılmış olan kelime ve söz kalıplarını önceden biliyordum. Sadece tekrar etmiş oldum.” Ö.2

Öykünün söz varlıklarını zenginleştirdiğini belirten öğrencilerin bazılarının görüşleri şu şekildedir:

“Yeni kelimeler öğrendim.” Ö. 14

“Öyküler söz varlığımızı zenginleştirir. Zenginleşen kelime dağarcığı daha geniş, daha etkili düşündürür. Etkindir, etkileyicidir. Cümlelerde fark ettiricilik yaratır.” Ö. 1

Görüşmenin bu kısmındaki bulgular da öğrencilerin çoğunluğunun (60%) bu öykünün söz varlıklarına katkıda bulunduğu yönünde olmuştur. Bu durum bizlere iki gerçeği işaret etmektedir: Öykü, anlaşılmayı güçleştirecek bilinmeyen kelimelerle yüklü değildir. Ayrıca da öğrenciler çoğunluk itibariyle öyküden yeni kelimeler öğrenerek faydalanmışlardır. Anılan sebeplerle de öykünün “çocuğa göre” olduğunu söylemek mümkündür.

4.2.1.9.Öğrencilerin, “Beğenip arkadaşlarınıza tavsiye edeceğiniz öyküleri çoktan aza doğru sebepleriyle birlikte sıralayınız.” Sorusuna Verdiği Cevaplar

Yarı yapılandırılmış görüşmelerin bu kısmında ise öğrencilere, görüşme kapsamında okutulan öykülerin geneline dönük olarak sorular yöneltilerek öykülerde “çocuğa görelilik” ilkesine uygunluk aranmıştır. Öğrencilere “Beğenip arkadaşlarınıza tavsiye edeceğiniz öyküleri çoktan aza doğru sebepleriyle birlikte sıralayınız.” sorusu yöneltilmiştir. Öğrencilerin bu soruya verdikleri yanıtlara göre öykülerin beğenilme ve tavsiye edilme sıklığı tablo 4.22’de gösterilmiştir.

Tablo 4.22. Öğrencilerin, “Beğenip arkadaşlarınıza tavsiye edeceğiniz öyküleri çoktan aza doğru sebepleriyle birlikte sıralayınız.” Sorusuna Verdiği Cevaplara Göre Öykülerin Beğenilme ve Tavsiye Edilme Sıklığı

| Öyküler | Frekans f |
|---------------------|--------------|
| Ana Baba | 20 |
| Ev Ona Yakıştı | 20 |
| Celile | 18 |
| İhtiyar Çilingir | 16 |
| Pazarlık | 15 |
| Gül Hanım’ın Annesi | 10 |
| Mendil Altında | 10 |
| Hasta | 10 |
| Rüya Nasıl Çıktı | 10 |
| İşin Bitti | 9 |
| Türbe | 7 |
| İki Ana İki Kız | 6 |
| Toplam | 35 |

Tabloya göre öğrenciler tarafından en çok beğenilip tavsiye edilen öyküler sırasıyla “Ana Baba” ve “Ev Ona Yakıştı” (f=20), “Celile” (f=18), “İhtiyar Çilingir” (f=16), “Pazarlık” (f=15), “Gül Hanım’ın Annesi”, “Mendil Altında”, “Hasta”, “Rüya Nasıl Çıktı” (f=10), “İşin Bitti” (f=9), “Türbe” (f=7), “İki Ana İki Kız” (f=6) şeklindedir.

Görüşme esnasında “**İhtiyar Çilingir**” öyküsünü tercih eden öğrencilerden birinin görüşü şu şekildedir:

“Çünkü adamın işine olan ilgisi benim dikkatimi çekti.” (Ö. 2)

Görüşmede “**İşin Bitti**” öyküsünü tercih eden öğrencilerden birinin görüşü ise şu şekildedir:

“Çünkü jandarmaların Hâilil’i götürmesi süresindeki olayların sonucu benim heyecanımı artırdı.” (Ö. 2)

Görüşmede “**Hasta**” öyküsünü tercih eden öğrencilerden bazılarının görüşü şu şekildedir:

“Çünkü bu hikâyedeki olaylar süresindeki ziyaretler, davranışları gerçekten ilgi çekici buldum.” (Ö. 2)

“Çok hoşuma gitti. Metin akıcıydı.” (Ö. 24)

Görüşmede “**Ev Ona Yakıştı**” öyküsünü tercih eden öğrencilerden bazılarının görüşü şu şekildedir:

“Çünkü insanların kendi düşüncelerini başkalarının değiştirmesine izin vermememiz gerektiğini öğrendim bir kez daha.” (Ö. 8)

“Çünkü birinin aklına uymak iyi değildir.’ Mesajını veriyor.” (Ö. 11)

Görüşmede “**Ana Baba**” öyküsünü tercih eden öğrencilerden bazılarının görüşü şu şekildedir:

“Anne babalarımızın sözlerini dinlememiz gerektiğini anlattığı için.” (Ö.13)

“Çünkü anlaşılır, akıcı bir metin.” (Ö.21)

Görüşmede “**Celile**” öyküsünü tercih eden öğrencilerden bazılarının görüşü şu şekildedir:

“İnsanlar boş şeylerden hayal kurup hayat boyu acı çekmemeli’ mesajından dolayı beğendim.” (Ö. 12)

“İnsan, sevgisini sadece bir hata yüzünden bitirmemeli.’ mesajından dolayı.” (Ö. 5)

Görüşmede “**Rüya Nasıl Çıktı**” öyküsünü tercih eden öğrencilerden bazılarının görüşü şu şekildedir:

“Bazı olayları sadece bir inanışa bağlamamalıyız.’ mesajı verdiği için”(Ö. 3)

“Çünkü gerçekçi bulmadım.” (Ö. 20)

Görüşmede “**Pazarlık**” öyküsünü tercih eden öğrencilerden bazılarının görüşü şu şekildedir:

“Tahminde bulunurken ölçüyü kaçırmamalıyız.’ mesajından dolayı.” (Ö. 3)

“Çünkü okudukça merakımız artıyor.” (Ö. 15)

Sorunun devamında sorulan “Okuduğunuz öykülerden beğenmediğiniz ve tavsiye etmediğiniz öykü var mı?” sorusuna öğrencilerin verdikleri yanıtların öykülere dağılımı tablo 4.23’te gösterilmiştir.

Tablo 4.23. Öğrencilerin, “Okuduğunuz öykülerden beğenmediğiniz ve tavsiye etmediğiniz öykü var mı?” Sorusuna Verdiği Cevapların Öykülere Dağılımı

| Öyküler | Frekans f |
|------------------|--------------|
| Pazarlık | 5 |
| Türbe | 4 |
| Celile | 4 |
| Rüya Nasıl Çıktı | 3 |
| İşin Bitti | 2 |
| İhtiyar Çilingir | 2 |
| Mendil Altında | 1 |
| Hasta | 1 |
| Toplam | 35 |

Tablodaki verilere göre öğrenciler tarafından beğenilmeyip tavsiye edilmeyen öyküler “Pazarlık” (f=5), “Türbe” ve “Celile” (f=4), “Rüya Nasıl Çıktı” (f=3), “İşin Bitti” ve “İhtiyar Çilingir” (f=2), “Mendil Altında” ve “Hasta” (f=1) şeklindedir.

Görüşmedeki soruya “**Celile**” ve “**Pazarlık**” cevabını veren iki öğrencinin (Ö. 13 ve Ö. 2) görüşleri, sırasıyla şu şekildedir:

“Çünkü sıkıcı, yorucu, uzun olması insanı okutturmadığından ben bu öyküyü tavsiye etmiyorum.” (Ö.13)

“Eğlenceli değil. Komik sözler, ilginç lafların olmaması hikâyeyi sıkıcı kıldığından ben tavsiye etmiyorum.” (Ö. 13)

“Çünkü bu iki öykü hiç merakımı uyandırmıyor.” (Ö.2)

Görüşmedeki soruya “**İhtiyar Çilingir**” cevabını veren öğrencilerden birisinin görüşleri şu şekildedir:

“Çünkü sıkıcı. Akıcı gelmedi.” (Ö. 9)

Öğrencilerin, görüşmenin bu sorusuna verdikleri yanıtlardan hareketle öykülerin çocuklara çeşitli yönlerden hitap ettiğini ve onlara göre olduğunu söylemek mümkündür. Bu durum da öykülerin “çocuğa görelilik” ilkesine karşılık geldiğini ortaya koymaktadır.

4.2.1.10.Öğrencilerin, “Okudukça merakınızı uyandıran/artıran öykü oldu mu?” Sorusuna Verdiği Cevaplar

Yarı yapılandırılmış görüşmeler sırasında öğrencilere, “Okudukça merakınızı uyandıran/artıran öykü oldu mu? Neden?” sorusu yöneltilmiştir. Öğrencilerin bu sorulara verdikleri yanıtların frekans ve yüzdeleri tablo 4.24’te verilmiştir.

Tablo 4.24. Öğrencilerin, “Okudukça merakınızı uyandıran/artıran öykü oldu mu?” Sorusuna Verdiği Cevaplar

| | Frekans f | Yüzde % |
|---------------|--------------|------------|
| Evet | 30 | 86 |
| Hayır | 5 | 14 |
| Toplam | 35 | 100 |

Öğrenciler, görüşmede “Okudukça merakınızı uyandıran/artıran öykü oldu mu?” sorusuna büyük çoğunlukla (f=30) “evet” cevabını, bir kısmı da (f=5) “hayır” cevabını vermiştir. “Evet” cevabının öykülere dağılımı tablo 4.25’teki gibidir.

Tablo 4.25. Öğrencilerin, “Okudukça merakınızı uyandıran/artıran öykü oldu mu?” Sorusuna Verdiği “Evet” Cevaplarının Öykülere Dağılımı

| Öyküler | Frekans f | Yüzde % |
|------------------|--------------|------------|
| Celile | 11 | 36 |
| Hasta | 6 | 20 |
| Ev Ona Yakıştı | 4 | 14 |
| Pazarlık | 4 | 14 |
| İhtiyar Çilingir | 3 | 10 |
| Ana Baba | 1 | 3 |
| Rüya Nasıl Çıktı | 1 | 3 |
| Toplam | 30 | 100 |

Okudukça merakınızı uyandıran/artıran öykü oldu mu?” sorusuna “**Ev Ona Yakıştı**” öyküsü cevabını veren öğrencilerden bazılarının görüşleri şu şekildedir:

“Bu öyküdeki konular eğlenceli, değişik ve merakımı artırdı.” (Ö. 11)

“Çünkü bu öykünün sonunda Silgioğlu Hâilil’in nasıl pişman olacağını merak ettim.” (Ö. 2)

Okudukça merakınızı uyandıran/artıran öykü oldu mu?” sorusuna “**Celile**” öyküsü cevabını veren öğrencilerden bazılarının görüşleri şu şekildedir:

“Çünkü ilk başta sır gibi saklanan hayal kırıklığı var. Bunu hikâyenin sonunda söylediği için dikkat çekici.” (Ö. 3)

“Çünkü insanın okuyup okuyası geliyor.” (Ö. 9)

“Çünkü farklı bir öykü olduğu için.” (Ö. 10)

Okudukça merakınızı uyandıran/artıran öykü oldu mu?” sorusuna “**Hasta**” öyküsü cevabını veren öğrencinin görüşü şu şekildedir:

“Ne olduğunu öğrenmek istedim çünkü.” (Ö. 6)

Okudukça merakınızı uyandıran/artıran öykü oldu mu?” sorusuna “**Ana Baba**” öyküsü cevabını veren öğrencinin görüşü şu şekildedir:

“Çünkü karşılıklı fedakârlık var.” (Ö. 5)

Okudukça merakınızı uyandıran/artıran öykü oldu mu?” sorusuna “**Rüya Nasıl Çıktı**” öyküsü cevabını veren öğrencinin görüşü şu şekildedir:

“Çünkü Tevfik’in başına ne geleceğini merak ettim.” (Ö. 15)

Okudukça merakınızı uyandıran/artıran öykü oldu mu?” sorusuna “**Pazarlık**” öyküsü cevabını veren öğrencinin görüşü şu şekildedir:

“Acaba gerçekten de köprüde kaç kişi vardı? Bunu merak etmişim.” (Ö. 17)

Okudukça merakınızı uyandıran/artıran öykü oldu mu?” sorusuna “**İhtiyar Çilingir**” öyküsü cevabını veren öğrencinin görüşleri şu şekildedir:

“Çünkü öyküde ‘Birkaç hâlkayı hazırlamış ve onun açık tarafını ateşe tutuyor.’ cümlesini okurken merak ettim ‘Acaba devamında ne olacak?’ dedim.” (Ö. 19)

Öğrencilerin, görüşmenin bu sorusuna verdikleri cevapların çoğunluğu (86%) öykülerin merak unsurunu içerdiğini ortaya koymaktadır. İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin bir edebî ürünü, özelde de bir öyküyü okumalarında, okuma eylemlerini sürdürmede, ilgilerini canlı tutmada merak unsurunun önemi su götürmez bir gerçektir. Bu gerçek, öğrencilerin verdikleri cevaplardan da açıkça görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında öykülerin , içerdikleri merak unsuruyla, çocuk edebiyatının temel ilkelerinden “çocuğa görelilik” ilkesine uygun olduğunu ifade etmek mümkündür.

4.2.1.11. Öğrencilerin, “Okuduğunuz bu öyküler, sizde yazarın diğer eserlerini okuma isteği uyandırdı mı?” Sorusuna Verdiği Cevaplar

Yarı yapılandırılmış görüşmeler sırasında öğrencilere, “Okuduğunuz bu öyküler, sizde yazarın diğer eserlerini okuma isteği uyandırdı mı? Neden?” sorusu yöneltilmiştir. Öğrencilerin bu sorulara verdikleri yanıtların frekans ve yüzdeleri tablo 4.26’da verilmiştir.

Tablo 4.26. Öğrencilerin, “Okuduğunuz bu öyküler, sizde yazarın diğer eserlerini okuma isteği uyandırdı mı?” Sorusuna Verdiği Cevaplar

| | Frekans f | Yüzde % |
|---------------|--------------|------------|
| Evet | 18 | 52 |
| Hayır | 4 | 11 |
| Kısmen | 13 | 37 |
| Toplam | 35 | 100 |

Tablodaki verilere göre öğrencilerin yarısından fazla bir kısmı (f=18) soruya “evet” cevabını vermiş, bir kısmı (f=13) soruya “kısmen” şeklinde cevap verirken, diğer öğrenciler de (f=4) “hayır” cevabını vermiştir.

Soruya “**evet**” yanıtını veren öğrencilerden bazılarının görüşleri şu şekildedir:

“Çünkü hepsini beğenmişim.” Ö. 5

“Çünkü hikâyelerde okuyucuyla sohbet havası vardı.” Ö. 8

“Geneli için evet. Çünkü sürükleyici ve akıcıydı. Bilhassa ‘Rüya Nasıl Çıktı’,

‘Celile’, ‘Hasta’, ‘İhtiyar Çilingir’. Bunlarda dersler de var, biraz güldürü de.” Ö.12
Soruya “**hayır**” yanıtını veren öğrencilerden bazılarının görüşleri şu şekildedir:

“Hayır, çünkü çok fazla ilgimi çekmedi.” Ö. 9

“Çünkü hiç heyecanlanmadım.”Ö. 13

Soruya “hayır” cevabını öğrencilerin öykülerde ‘ilgi’ ögesi ve ‘heyecan’ duygusu eksikliği üzerinde durdukları görülmektedir.

Soruya “**kısmen**” yanıtını veren öğrencilerden bazılarının görüşleri ise şu şekildedir:

“Bazılarında benim sevdiğim konular , aksiyon, heyecan ve merak ettirici olmadığı için uyandırmadı.” Ö. 7

“Bazı öykülerde istedim. Çünkü yazarın akışı, biçim ve olaya girişlerinde sıkıcı anlatım, boğucu cümleler yok ve insanın okuyası geliyor.” Ö. 4

Bu cevaplardan hareketle öykülerin tümüne yönelik görüşlerin, “yazarın diğer eserlerini okuma isteği”ni karşılamada çoğunlukla birleştiğini söylemek mümkündür.

4.2.1.12. Öğrencilerin, “Sonunu değiştirmek istediğiniz bir öykü oldu mu?” Sorusuna Verdiği Cevaplar

Yarı yapılandırılmış görüşmeler sırasında öğrencilere, “Sonunu değiştirmek istediğiniz bir öykü oldu mu, neden?” sorusu yöneltilmiştir. Öğrencilerin bu sorulara verdikleri yanıtların frekans ve yüzdeleri tablo 4.27’de verilmiştir.

Tablo 4.27. Öğrencilerin, “Sonunu değiştirmek istediğiniz bir öykü oldu mu?” Sorusuna Verdiği Cevaplar

| | Frekans f | Yüzde % |
|---------------|--------------|------------|
| Evet | 21 | 60 |
| Hayır | 14 | 40 |
| Toplam | 35 | 100 |

Tablodaki verilere göre öğrencilerin bir kısmı (f=21) bazı öykülerin sonunu değiştirmek isterken, diğerleri de (f=14) öykülerin bu hâliyle kalmasını tercih etmiştir. Öykülerin sonunu değiştirmek isteyen öğrencilerin, sonunu değiştirmek istedikleri öykülere göre dağılımı tablo 4.28’deki gibidir.

Tablo 4.28. Öğrencilerin, Sonunu Değiştirmek İstedikleri Öykülere Göre Dağılımı

| Sonu Değiştirilmek İstenen Öyküler | Frekans f | Yüzde % |
|------------------------------------|--------------|------------|
| Hasta | 11 | 52 |
| İşin Bitti | 4 | 19 |
| Ana Baba | 2 | 9 |
| Celile | 1 | 4 |
| Rüya Nasıl Çıktı | 1 | 4 |
| İhtiyar Çilingir | 1 | 4 |
| İki Ana İki Kız | 1 | 4 |
| Toplam | 21 | 100 |

Tablodaki verilere göre öğrencilerin büyük kısmı (f=11) “Hasta” öyküsünün, bir kısmı (f=4) “İşin Bitti” öyküsünün, bir kısmı (f=2) “Ana Baba” öyküsünün ve herbirinden birer öğrenci olmak üzere “Celile”, “Rüya Nasıl Çıktı”, “İhtiyar Çilingir” ve “İki Ana İki Kız” öykülerinin sonlarını değiştirmek istemişlerdir.

Öğrencilerden bazıları, “**Hasta**” öyküsünün sonunu şu sebeplerle değiştirmek istediklerini söylemişlerdir:

“ ‘Hasta’ öyküsünün sonu biraz daha uzun olabilirdi. O zaman hikâyedeki olaylar hem çabuk bitmez hem de daha eğlenceli olabilirdi.” Ö.2

“ ‘Hasta’ öyküsü daha uzun olabilirdi. Birden bitti sanki.” Ö.10

Öğrencilerden bazıları, “**Ana Baba**” öyküsünün sonunu şu sebeplerle değiştirmek istediklerini söylemişlerdir:

“Öykü çok akıcı bir anlatım kullanmış fakat sonunun hemen bitmesi iyi olmamış.” Ö.11

Öğrencilerden bazıları, “**Celile**” öyküsünün sonunu şu sebeplerle değiştirmek istediklerini söylemişlerdir:

“ ‘Celile’ öyküsünün sonunu daha merak uyandırıcı yapardım.” Ö. 7

Öğrencilerden bazıları, “**İşin Bitti**” öyküsünün sonunu şu sebeplerle değiştirmek istediklerini söylemişlerdir:

“Öykünün sonunu espiye vurmuş, güzel olmuş bence; fakat sadece adam orada büyük bir öfke patlaması yaşayabilirdi.” Ö. 16

“Çünkü adamı yanına çağırıp kendi köylüsünden başkasını çağırarak adamı haberci gibi kullanmışlar.” Ö. 22

“Muhtara gitmesini kibarca söylemsini beklerdim.” Ö.29

Öğrencilerden bazıları, “**İhtiyar Çilingir**” öyküsünün sonunu şu sebeplerle değiştirmek istediklerini söylemişlerdir:

“Öykünün sonu ‘Sanat onlara kaydedilmiş bir bilgi gibi.’ olsa daha iyi olurdu.”

Ö. 19

Katılımcı görüşlerinin analizi sonucunda öğrencilerin öykülerde gerilim, merak unsurlarının ve duygusal durumların biraz daha fazla yer almasını tercih ettiklerini söylemek mümkündür.

4.2.1.13. Öğrencilerin “Okuduğunuz öykülerde sizi etkileyen cümle hangisidir?” Sorusuna Verdiği Cevaplar

Yarı yapılandırılmış görüşmeler sırasında öğrencilere, “Okuduğunuz öykülerde sizi etkileyen cümle hangisidir? Neden?” sorusu yöneltilmiştir. Öğrencilerin bu soruya verdikleri yanıtlar belirli kategoriler altında birleştirilerek frekans ve yüzdeleri tablo 4.29’da verilmiştir. Görüşülen 35 öğrenciden 29’u öykülerde beğendikleri cümleler olduğunu belirtmiş, veriler de sözkonusu 29 öğrencinin cevaplarıyla alınmıştır. Tabloda, öykünün beğenilen kısmının beğenilme nedenleri kategoriler altında birleştirilmiş şekilde görülmektedir.

Tablo 4.29. “Okuduğunuz öykülerde sizi etkileyen cümle hangisidir?” Sorusundaki Öykünün Beğenilen Kısımlarının Beğenilme Nedenleri

| Kategoriler | Frekans f | Yüzde % |
|------------------------|--------------|------------|
| Mesaj/Nasihat içermesi | 11 | 38 |
| Komik/Eğlenceli Olması | 7 | 24 |
| İlginç Olması | 11 | 38 |
| Toplam | 29 | 100 |

Tablodaki verilere göre öğrencilerin bir kısmı (f=11) öykülerde etkilendikleri cümlelerin sebebi olarak öykülerin “mesaj/nasihat içermesi”ni işaret etmiş, bir kısmı (f=7) “komik/eğlenceli” olması nedeniyle etkilendiklerini belirtmiş, diğer kısmı da (f=11) “ilginç olması”ni sebep göstermiştir.

“**Mesaj/nasihat**” içermesi bakımından etkilendiklerini söyleyen öğrencilerden bazılarının görüşleri şu şekildedir:

“ ‘Ana Baba’ hikâyesindeki ‘Sen yatarsın, ben de görürsem çalışmaya devam ederim.’ cümlesiydi. Çünkü oğlunun suçunu affediyor.” Ö. 8

“ ‘İhtiyar Çilingir’deki ‘Biz para aşıkısı değiliz, var başka yerde yaptır.’

Çünkü bu hayatta her şey para demek değildir. Paranın gücünün yetmeyeceği değerler vardır.” Ö. 1

“ ‘Celile’ öyküsünden ‘Dayakla iş yürümez.’ cümlesi. Çünkü yazar oradaki tokat yiyen insanları savunuyor.” Ö. 26

“ ‘Ana Baba’ öyküsündeki ‘Yokluk içinde yüzer bu evde bir lamba kırmanın ne acıklı bir şey olduğunu anlarsınız.’ Çünkü etkileyici ve öz bir cümle. Aza kanaat var.” Ö.20

“**İlgi çekici**” olması bakımından etkilendiklerini söyleyen öğrencilerden bazılarının görüşleri de şu şekildedir:

“ ‘Celile’ öyküsünde ‘Allah sana akıllar versin.’ sözü çok ilgi çekici olduğu için.” Ö. 11

“ ‘İki Ana İki Kız’ öyküsündeki ‘Yok, karnım korkuyor!’ Çünkü en çok bu dikkatimi çekti.” Ö. 2

“ ‘İki Ana İki Kız’ öyküsündeki ‘Yalnız bahtlı değil, akıllı kızsın.’ Çünkü bu cümle bana çok değişik geldi.” Ö. 23

“**Komik/eğlenceli**” olması bakımından etkilendiklerini söyleyen öğrencilerden bazılarının görüşleri ise şu şekildedir:

“ ‘Ev Ona Yakıştı’ öyküsünden ‘Yeni kiracılar evi beğendiler sanırım.’ Günlük hayatta da kullanıldığı için o an beğendim.” Ö.10

“ ‘İki Ana İki Kız’ öyküsünde ‘Haydi kızım tut burnunu.’ lafı komik.” Ö. 7

“ ‘İhtiyar Çilingir’deki ‘Kolaysa başına gelsin.’ sözü komik.” Ö.17

Bu bulgular değerlendirildiğinde, öğrencilerin öykülerden farklı sebeplerle beğendikleri cümlelerin olduğu gözlemlenmiştir. Öğrencilerin büyük çoğunluğunun (83%) öykülerde beğendiği cümlelerin olması, bizi, bu öykülerin onlara göre olduğu değerlendirmesine götürmektedir.

4.2.1.14. Öğrencilerin “Yazarın bu öyküleri anlatmasını mı yoksa olaylara

dahil olmasını mı samimi bulup benimsediniz? Ayrıca öyküler bu hâliyle kolay anlaşılabilir mi; mecazlı, sanatlı söyleyişlerle öykülerin anlaşılması zorlaşıyor mu?” Sorularına Verdiği Yanıtlar

Yarı yapılandırılmış görüşmeler sırasında, öğrencilerin hangi tür bakış açısını benimsediklerini belirlemek ve öykülerin dilini nasıl bulduklarını ortaya koymak amacıyla öğrencilere, “Yazarın bu öyküleri anlatmasını mı yoksa olaylara dahil olmasını mı samimi bulup benimsediniz? Ayrıca sözkonusu öyküler bu hâliyle kolay

anlaşılabilir mi; mecazlı, sanatlı söyleyişlerle öykülerin anlaşılması zorlaşıyor mu?” sorusu yöneltilmiştir. Öğrencilerin bu sorulara verdikleri yanıtların frekans ve yüzdeleri tablo 4.30 ve 4.31’de gösterilmiştir.

Tablo 4.30. Öğrencilerin, “Yazarın bu öyküleri anlatmasını mı yoksa olaylara dahil olmasını mı samimi bulup benimsediniz? Sorusuna Verdiği Cevaplar

| | Frekans f | Yüzde % |
|-------------------------------|--------------|------------|
| Öykülerin içinde olmasını | 30 | 88 |
| Öykülerin anlatıcısı olmasını | 3 | 6 |
| İkisini de | 2 | 6 |
| Toplam | 35 | 100 |

Tablodaki bulgulara göre görüşme yapılan öğrencilerin büyük kısmı (f=30) yazarın öykülerin içinde kahramanlardan biri olmasını samimi bulup benimsemiş, bir kısmı (f=3) aksi yönde görüş bildirmiş diğerleri de (f=2) farkının olmadığını, iki türünü de benimsediklerini belirtmişlerdir. Yazarın öykünün kahramanlarından biri olmasını samimi bulup benimseyen öğrencilerden bazılarının görüşleri şu şekildedir:

“Öyküyü daha anlaşılır hâle getirmiş.” Ö.3

“Ben yaşıyormuş gibi oluyorum.” Ö. 10

“Dahil olması işi akıcılaştırmış.” Ö. 20

Bulgulara göre öğrenciler, yazarın öykülerin kahramanlarından biri olmasını böylece olaylara dahil olmasını ve birinci ağızdan anlatmasını; samimi, kendilerini yakın bulmuş ve bunun da okumayı, anlamayı kolaylaştırdığını belirtmişlerdir. Öykülerin bu görüşlerden hareketle “çocuklara göre” olduğu söylemek mümkündür. Zira öyküler; içerik yapılarından “bakış açısı” ögesini, birinci ağızdan anlatım yapmak suretiyle gerçekleştirmiş, öğrenciler tarafından samimi ve anlaşılır bulunarak “çocuğa görelilik” ilkesinin gereğini yerine getirmiştir.

Sorunun devamında öğrencilere “Öyküler bu hâliyle kolay anlaşılabilir mi; mecazlı, sanatlı söyleyişlerle öykülerin anlaşılması zorlaşıyor mu?” şeklinde bir soru yöneltilmiştir. Soruya verilen cevapların frekans ve yüzdeleri tablo 4.31’de gösterilmiştir.

Tablo 4.31. Öğrencilerin, “Öyküler bu hâliyle kolay anlaşılabilir mi; mecazlı, sanatlı söyleyişlerle öykülerin anlaşılması zorlaşıyor mu?” Sorusuna Verdiği Cevaplar

| | Frekans f | Yüzde % |
|---------------------|--------------|------------|
| Kolay anlaşılabilir | 31 | 89 |
| Zor anlaşılıyor | 4 | 11 |
| Toplam | 35 | 100 |

Tabloya göre öğrencilerin büyük bölümü (f=31) öykülerin kolay anlaşıldığını, diğer öğrenciler de (f=4) öykülerin anlaşılmasında güçlük yaşadıklarını belirtmiştir.

Öykünün kolay anlaşıldığı yönünde görüş bildiren öğrencilerden bazılarının görüşleri şu şekildedir:

“Mecazlı, sanatlı söyleyişlerle daha da güzel hâle getiriyor, anlaşılıyor.” Ö.11

“Bazen sanatlı olması cümleleri karıştırıyor ama anlatım güzelleşiyor. Öyküler anlaşılmaz değil.” Ö. 8

“Hayır zorlaşmıyor. Çünkü sade bir dil var.” Ö.23

Öğrencilerle yapılan görüşmelerden edinilen bu verilere göre öykü öğrencilerin seviyesine uygun ve kolay anlaşılır durumdadır. Öğrencilerin büyük bölümü (89%) öykülerin dilini sade ve anlaşılır bulmuştur. Bir edebiyat ürününün okuyucusu tarafından anlaşılması, kuşkusuz eğitimde istenen bir durumdur. Bu gerçekten hareketle öykülerin; çocuk edebiyatının temel ilkelerinden “çocuğa görelilik” ilkesine uygun olduğunu söylemek mümkündür.

4.2.1.15. Öğrencilerin, “Okuduğunuz öykülerin söz varlığınıza (kelime dağarcığı, söz kalıpları vs.) belirgin katkıları oldu mu?” Sorusuna Verdiği Cevaplar

Yarı yapılandırılmış görüşmeler sırasında öğrencilere, “Okuduğunuz öykülerin söz varlığınıza (kelime dağarcığı, söz kalıpları vs.) belirgin katkıları oldu mu? Örneklerle açıklayınız.” sorusu yöneltilmiştir. Öğrencilerin bu sorulara verdikleri yanıtların frekans ve yüzdeleri tablo 4.32’de gösterilmiştir.

Tablo 4.32. Öğrencilerin, “Okuduğunuz öykülerin söz varlığınıza (kelime dağarcığı, söz kalıpları vs.) belirgin katkıları oldu mu?” Sorusuna Verdiği Cevaplar

| | Frekans f | Yüzde % |
|---------------|--------------|------------|
| Evet, oldu | 18 | 52 |
| Hayır, olmadı | 17 | 48 |
| Toplam | 35 | 100 |

Görüşme esnasındaki soruya öğrencilerin bir kısmı (f=18) “evet, oldu” cevabını verirken diğer kısmı da (f=17) “hayır, olmadı” cevabını vermiştir. Soruya “**evet**” cevabını veren öğrencilerden bazılarının görüşleri şu şekildedir:

“ ‘İhtiyar Çilingir’de ‘müzeyyen, edevat vs.’ kelimelerinin anlamlarını öğrendim.” Ö.9

“Mesela ‘Rüya Nasıl Çıktı’ öyküsündeki ‘Allah hayırlara tebdil etsin.’ sözü.” Ö.11

“Örnek olarak ‘Rüya Nasıl Çıktı’ öyküsünde bulunan ‘peyke, çıra, kenef ve sangılık’ kelimeleri olabilir.” Ö. 2

“ ‘İki ana İki Kız’daki ‘mütevekkil’ sözü buna örnektir.” Ö.7

“ ‘Türbe’ öyküsündeki bazı kelimelerin anlamlarını bilmiyordum, öğrendim. Mesela ‘şeyh, mürit’.” Ö.27

Bu tablodaki veriler ve öğrencilerin alıntılanan görüşleri öykülerin, öğrencilerin yarısından biraz fazla kısmının söz varlıklarına katkıda bulunduğunu, diğer kısmının söz varlıklarına ise belirgin katkıları olmadığını söylediklerini göstermektedir. Bu durumu iki türlü değerlendirmek mümkündür. İlk olarak, görüşme yapılan öğrencilerin öykülerde yabancı oldukları sözcük veya deyiş bulunmadığından öykülerin okunup anlaşılmasında sorun yaşamadığıdır. Diğer husus ise öykülerin sözkonusu öğrencilerin söz varlığını geliştirmede yeterli olmayabileceği durumudur. Öte yandan diğer öğrenciler, öyküleri anlamakta bir sorun yaşamamalarına ek olarak yeni sözcük ve deyişlerle de karşılaştıklarını belirterek söz varlıklarını geliştirdikleri yönünde görüş bildirmişlerdir. Tüm bu hususlar göz önünde bulundurulduğunda öykülerin; “söz varlığı” bakımından “çocuğa görelilik” ilkesine uygun olduğunu ifade etmek mümkündür.

4.2.1.16. Öğrencilerin “Okuduğunuz öykülerin genel olarak,(sebepleriyle birlikte)

- a. Dilini nasıl buldunuz? (akıcı, ağır, anlaşılır, sade, doğal, sanatlı vs.)**
- b. Olay örgüsü hakkında ne düşünüyorsunuz? (karmaşık, sürükleyici vs.)**
- c. Kahramanlar inandırıcı ve gerçekçi mi, kendinizi hangi kahramana yakın hissettiniz ?**
- d. Konuları ilgi alanınıza giriyor mu?” Sorularına Verdiği Cevaplar**

Yarı yapılandırılmış görüşmeler sırasında öğrencilere, “Okuduğunuz öykülerin genel olarak,(sebepleriyle birlikte)

- a. Dilini nasıl buldunuz? (akıcı, ağır, anlaşılır, sade, doğal, sanatlı vs.)
- b. Olay örgüsü hakkında ne düşünüyorsunuz? (karmaşık, sürükleyici vs.)
- c. Kahramanlar inandırıcı ve gerçekçi mi, kendinizi hangi kahramana yakın hissettiniz ?

d. Konuları ilgi alanınıza giriyor mu?” soruları yöneltilmiştir. (Bu sorunun “c” seçeneğine verilen öğrenci cevapları, başka bir alt problem olarak “kahramanla özdeşim kurma” alt başlığında değerlendirilmiştir.) Öğrencilerin bu sorulara verdikleri yanıtların frekans ve yüzdeleri sırasıyla tablo 4.33, 4.34 ve 4.35’te gösterilmiştir.

Tablo 4.33. Öğrencilerin, “Okuduğunuz öykülerin dilini nasıl buldunuz? (akıcı, ağır, anlaşılır, sade, doğal, sanatlı vs.)” Sorusuna Verdiği Cevaplar

| | Frekans f | Yüzde % |
|----------------------|--------------|------------|
| Anlaşılır/sade/doğal | 34 | 97 |
| Sanatlı/ağır | 1 | 3 |
| Toplam | 35 | 100 |

Tablodaki verilere göre öğrencilerin büyük kısmı (f=34) soruya “anlaşılır/sade/doğal” cevabını verirken sadece bir öğrenci “sanatlı/ağır” cevabını vermiştir. Soruya “anlaşılır/sade/doğal” cevabını veren öğrencilerden bazılarının görüşleri şu şekildedir:

“Daha önce söylediğim gibi küçüklüğümden beri kitap okuyan biri olduğum için öykülerin dilini akıcı, eğlenceli, anlaşılır buldum.” Ö. 1

“Çünkü zor değil.” Ö.12

“Çünkü genelde konuları derinleştirmemiş ve bundan dolayı da doğal ve sade hâle dönüşmüş.” Ö. 11

“Çünkü anlamak daha kolay ve fazla konu yok.” Ö. 7

Bu verilerden hareketle sözkonusu öykülerin; öğrenciler tarafından anlaşıldığından, dillerinin sade ve anlaşılır bulunduğundan, çocuk edebiyatının temel ilkelerinden “çocuğa görelilik” ilkesine, anlaşılabilirlik-sadelik boyutuyla uygun olduğunu söylemek mümkündür.

Tablo 4.34. Öğrencilerin, “Okuduğunuz öykülerin olay örgüsü hakkında ne düşünüyorsunuz? (karmaşık, sürükleyici vs.) Sorusuna Verdiği Cevaplar

| | Frekans f | Yüzde % |
|---------------|--------------|------------|
| Karmaşık | 6 | 17 |
| Sürükleyici | 29 | 83 |
| Toplam | 35 | 100 |

Soruya öğrencilerin çoğunluğu (f=29) “sürükleyici” cevabını verirken diğer öğrenciler de (f=6) “karmaşık” şeklinde cevap vermiştir. Soruya “sürükleyici” cevabını veren öğrencilerden bazılarının görüşleri şu şekildedir:

“Çünkü insanı merak ettiriyordu.” Ö.7

“Çünkü sıkıcı yazmamış, olayları karmaşık hâle dönüştürmemiş.” Ö. 11

“Çünkü karmaşık değil, anlayabiliyorum.” Ö.12

Soruya “karmaşık” cevabını veren öğrencilerden birisinin görüşü ise şu şekildedir:

“Çünkü olaydan olaya atlıyor.” Ö.4

Öğrencilerin bu soru hakkındaki görüşleri öykülerin sürükleyici olduğu yönünde olmuştur. Öğrencilerin bir öyküyü okurken sıkılmadan sonunu getirebilmeleri istenen bir durumdur. Bu gerçekten hareketle bu öykülerin “çocuğa görelilik” ilkesine dayandığını söylemek mümkündür.

Tablo 4.35. Öğrencilerin, “Okuduğunuz öykülerin konuları ilgi alanınıza giriyor mu?” Sorusuna Verdiği Cevaplar

| | Frekans f | Yüzde % |
|---------------|--------------|------------|
| Evet | 7 | 20 |
| Hayır | 17 | 48 |
| Kısmen | 11 | 32 |
| Toplam | 35 | 100 |

Tablodaki verilere göre öğrencilerin bir kısmı (f=17) “Okuduğunuz öykülerin konuları ilgi alanınıza giriyor mu?” sorusuna “hayır” cevabını vermiş, bir kısmı (f=7) “evet” yanıtını verirken diğer öğrenciler de (f=11) soruyu “kısmen” şeklinde cevaplamıştır.

Bu öykülerin de dahil olduğu ikinci dönem hikâyeciliğinde Memduh Şevket Esendal’ın öykülerinin konuları, “evlilik müessesesi, kadın erkek ilişkisi, yöneten-yönetilen, çocuk ve çocukluk, yozlaşma” üzerinedir. Görüşme yapılan öğrencilerden, konuların ilgi alanına girmediğini söyleyenlerin bu konuları kendine yakın bulmadığını, ilgi alanlarına girmediğini ifade etmek mümkündür. Bu da öğrenci görüşleriyle sabittir. Ancak bu durum çocukların, öykülerin dilini anlaşılır ve olay örgüsünü de sürükleyici bularak okumalarına herhangi bir engel teşkil etmemiştir. (Tablo 4.33 ve 4.34).

4.3. III. ALT PROBLEME YÖNELİK BULGULAR

4.3.1. Çocuk Okurların Görüşlerinden Hareketle, Memduh Şevket Esendal'ın Öykülerinin Çocuk Edebiyatında 'Değerler Eğitimi' İlkesine Uygunluk Durumu Nedir?

4.3.1.1. Öğrencilerin, "Okuduğunuz 'Celile' öyküsü; sizce, hangi erdemli davranışa örnek oluşturur?" Sorusuna Verdiği Cevaplar

Yarı yapılandırılmış görüşmeler sırasında öğrencilerin okudukları öykülerin hangi değerleri işleyip ele aldığını belirlemek ve öğrencilerin çıkarımlarını ortaya koymak amacıyla öğrencilere "Okuduğunuz 'Celile' öyküsü; sizce, hangi erdemli davranışa örnek oluşturur? (Sorumluluk, insan ve hayvan sevgisi, ahlâk, fedakârlık, dürüstlük, kıskançlıktan uzak durma, saygı, hoşgörü, çalışkanlık, yardımseverlik vb.)" sorusu yöneltilmiştir. Esasında öğrenciler bu soruya birden çok cevap vermiş; fakat öğrencilerin akıllarına ilk gelenler veya anlatmak istedikleri düşünülen yanıtlar verilere dahil edilmiştir. Verilen cevaplar belirli kategoriler altında birleştirilerek tablo 4. 36'da gösterilmiştir.

Tablo 4.36. Öğrencilerin, "Okuduğunuz 'Celile' öyküsü; sizce, hangi erdemli davranışa örnek oluşturur?" Sorusuna Verdiği Cevaplar

| Kategoriler | Frekans f | Yüzde % |
|---------------------------|--------------|------------|
| Yardımseverlik/Fedakârlık | 12 | 34 |
| Sorumluluk | 7 | 20 |
| İnsan sevgisi | 13 | 37 |
| Ahlak | 1 | 3 |
| Saygı | 2 | 6 |
| Toplam | 35 | 100 |

Tablodaki verilere göre öğrencilerin bir bölümü (f=12) soruya "yardımseverlik/fedakârlık", bir kısmı (f=13) "insan sevgisi", bir kısmı (f=7) "sorumluluk", bir kısmı saygı (f=2) ve biri de "ahlak" cevabını vermiştir. Soruya "insan sevgisi" cevabını veren öğrencilerden bazılarının görüşleri şu şekildedir:

"Çünkü yazar kendisi hasta olduğu hâlde diğer hastaların ihtiyaçlarını gidermek için elinden geleni yapmıştır." Ö.32

"Kesinlikle 'insan sevgisi'. Yazar tamamen böyle davranıyor." Ö. 5

Soruya "yardımseverlik/fedakârlık" cevabını veren öğrencilerden bazılarının da

görüşleri şu şekildedir:

“Çünkü kadın bitleri ayıklıyor, yardımseverliğini gösteriyor.” Ö.20

“Tahtakurusunu başhemşireye diyor ama başhemşire yapmıyor. Ve kendisi gaz alıp koğuştaki tüm tahtakurularını temizliyor. Ve hastalara fedakârlık yapıyor.” Ö.16

Bu soruya koşut olarak öğrencilere, öykülerin tümüne yönelik olarak “Size göre hangi öykü, hangi erdemli davranışa örnek oluşturur?(Sevgi, Ahlak, Saygı, Hoşgörü, Çalışkanlık, Sorumluluk, Yardımseverlik)” sorusu sorulmuştur. Soruya 23 öğrenci cevap vermiş, bazı öykülerde kendilerince belirgin olan erdemli davranış örneklerini sıralamışlardır. Öğrencilerin çıkarım yaptıkları erdemli davranışların öykülere dağılımı şu şekilde olmuştur:

Tablo 4.37. “Size göre hangi öykü, hangi erdemli davranışa örnek oluşturur?” Sorusuna Cevap Veren 23 Öğrencinin Cevaplarının Öykülere Dağılımı

| Öyküler | Sevgi | Ahlak | Saygı | Hoşgörü | Çalışkanlık | Sorumluluk | Yardımseverlik |
|------------------|-------|-------|-------|---------|-------------|------------|----------------|
| Ana Baba | | | 1 | 1 | | 3 | |
| Celile | 8 | 1 | 1 | | | 2 | 3 |
| İki Ana İki Kız | 1 | | 1 | | | 5 | |
| Ev Ona Yakıştı | | | 1 | | | 1 | |
| İhtiyar Çilingir | | 1 | | | 1 | | |
| Hasta | | | | | | | 1 |
| Türbe | | | 1 | | | | |
| İşin Bitti | | 1 | | | | | |

Öğrenciler, özelde “Celile” öyküsünden ve diğer soruya cevap veren 23 öğrenci de diğer bazı öykülerden, kendi bakış açılarına göre bir erdemli davranış örneği çıkarsamışlardır, dolayısıyla bu değerler öykü aracılığıyla öğrencilere hissettirilmiştir. “Değerler eğitimi”, çocuk edebiyatı ürünlerinde üzerinde hassasiyetle durulması ve öğrencilere metinlerle benimsetilmesi gereken bir unsurdur. Yaşı gereği soyut işlemler döneminde bulunan ilköğretim ikinci kademe öğrencisi bu metinler yoluyla sözkonusu değerlerle karşılaşacak ve onları hayatına tatbik etme fırsatını yakalayacaktır. Bu gerçekten hareketle öykünün “değerler eğitimi” ilkesine dayandığını söylemek mümkündür.

4.4. IV. ALT PROBLEME YÖNELİK BULGULAR

4.4.1. Çocuk Okurlar Memduh Şevket Esenal'ın Öykülerindeki Kahramanlarla Özdeşleşebiliyor Mu?

Çocuk edebiyatı ürünlerinde çocukların, okudukları eserin kahramanı ile özdeşleşim kurabilmesi, eseri anlamlandırabilmeleri ve ona ilgi duyabilmeleri bakımından son derece önemlidir. Karatay'a (2011: 99) göre çocuğun kitaptaki olumlu karakterle/kahramanla özdeşleşmesi, bütünleşmesi, anlatının içine girebilmesi için, yazarın eserde betimlediği karakterin inandırıcı, güvenilir, günlük yaşamdaki kadar gerçekçi ve çocukla aynı yaş düzeyinden olması gerekir.

4.4.1.1. Öğrencilerin “‘Ana Baba’ öyküsünde ana kahraman olan yazarla kendinizi özdeşleştirdiniz mi?” Sorusuna Verdiği Cevaplar

Yarı yapılandırılmış görüşmeler esnasında öğrencilere, “ ‘Ana Baba’ öyküsünde ana kahraman olan yazarla kendinizi özdeşleştirdiniz mi? Neden?” sorusu yöneltilmiştir. Öğrencilerin bu sorulara verdikleri yanıtların frekans ve yüzdeleri tablo 4.38’de gösterilmiştir.

Tablo 4.38. Öğrencilerin “‘Ana Baba’ öyküsünde ana kahraman olan yazarla kendinizi özdeşleştirdiniz mi?” Sorusuna Verdiği Cevaplar

| | Frekans f | Yüzde % |
|---------------|--------------|------------|
| Evet | 23 | 66 |
| Hayır | 11 | 31 |
| Kısmen | 1 | 3 |
| Toplam | 35 | 100 |

Tablodaki verilere göre öğrencilerin büyük bölümü (f=23) soruya “evet” yanıtını vermiş, bir kısmı (f=11) “hayır” yanıtını verirken bir öğrenci de soruyu “kısmen” şeklinde cevaplamıştır. Soruya “**evet**” yanıtını veren öğrencilerden bazılarının görüşleri şu şekildedir:

“Çünkü genelde ben de böyle uyarılara aldırış etmiyorum ve sonunda yazarın başına gelen benim başıma da geliyor. Bu yüzden özdeşleştirdim.” Ö. 7

“Çünkü bir şeyler kırınca ben de yazarla aynı duyguları yaşıyorum.” Ö. 8

“Çünkü genelde evde bir şey kırıldığında genelde verilen tepki böyle oluyor.”

Ö.4

“Çünkü ben de aynısını yapardım.” Ö. 5

“Çünkü anne babamla bazen ben de kavga ediyorum.” Ö. 12

Soruya “**kısmen**” yanıtını veren öğrencilerden bazılarının görüşleri şu şekildedir:

“Kendimi fazla özdeşleştiremedim. Birer muhafazakar aile çocuğu olmamız bunda etkili olabilir. Ama ben annemin veya babamın ilk uyarılarını çok dikkate alır, ikinci uyarıyı veya o sert bakışı, annemin tatlı ama içinde acı barındıran söz öbeklerini kaldıramam. Bana daha çok ağır gelir.” Ö.1

Soruya “**hayır**” yanıtını veren öğrencilerden bazılarının görüşleri:

“Çünkü ben anne ve babamın bana ‘Yapma!’ deyip beni uyardıkları konuları yapmıyorum.” Ö.2

“Çünkü çok rahat davranmış. Ben olsam davranamazdım.” Ö. 21

“Çünkü benzer yönümüz yok.” Ö.24

“Çünkü kendimi onunla özdeşleştireceğim güzel bir davranışı yoktu ana kahramanın.” Ö.20

Görüşmenin bu sorusuna koştur olarak öğrencilerin okudukları öykülerin tümüne yönelik olarak “Okuduğunuz öyküleri genel olarak değerlendirecek olursanız kahramanlar inandırıcı ve gerçekçi mi, kendinizi hangi kahramana yakın hissettiniz?” sorusu sorulmuştur. Soruya verilen yanıtların frekans ve yüzdeleri tablo 4.39’da gösterilmiştir.

Tablo 4.39. Öğrencilerin “Okuduğunuz öyküleri genel olarak değerlendirecek olursanız kahramanlar inandırıcı ve gerçekçi mi, kendinizi hangi kahramana yakın hissettiniz?” Sorusuna Verdiği Cevaplar

| | Frekans f | Yüzde % |
|---------------------|--------------|------------|
| İnandırıcı/gerçekçi | 33 | 94 |
| Gerçekçi değil | 1 | 3 |
| Kısmen | 1 | 3 |
| Toplam | 35 | 100 |

Öğrencilere sorulan “Okuduğunuz öyküleri genel olarak değerlendirecek olursanız kahramanlar inandırıcı ve gerçekçi mi, kendinizi hangi kahramana yakın hissettiniz?” sorusunu, öğrencilerin büyük çoğunluğu (f=33) “inandırıcı/gerçekçi” olarak yanıtlamış, diğer iki öğrenci de “gerçekçi değil” ve “kısmen” olarak cevaplamıştır. Soruya “inandırıcı/gerçekçi” cevabını veren öğrencilerden bazılarının

görüşleri şu şekildedir:

“Öykülerdeki kahramanlar neticede günlük hayatta karşılaşılabileceğimiz insane tiplerine yakın olduğu için bana göre gerçekçi.” Ö.1

“Çünkü hayattan ve gerçek yaşantıdan bahsediyor.” Ö.34

Soruya “inandırıcı/gerçekçi” cevabını veren 33 öğrenciden 31’i, kendilerini herhangi bir öykü kahramanına yakın hissetmiştir. Bu 31 öğrencinin kendilerine yakın hissettiklerini söyledikleri kahramanların öykülere dağılımı tablo 4.40’ta gösterilmiştir.

Tablo 4.40. “Okuduğunuz öyküleri genel olarak değerlendirecek olursanız kahramanlar inandırıcı ve gerçekçi mi, kendinizi hangi kahramana yakın hissettiniz?” Sorusuna ‘İnandırıcı/gerçekçi’ Cevabını Veren Öğrencilerin, Kendilerine Yakın Hissettiklerini Söyledikleri Kahramanların Öykülere Göre Dağılımı

| Öyküler | Frekans | Yüzde |
|---------------------|-----------|------------|
| | f | % |
| Ana Baba | 10 | 33 |
| Celile | 9 | 30 |
| Gül Hanım’ın Annesi | 1 | 3 |
| İki Ana İki Kız | 2 | 6 |
| Rüya Nasıl Çıktı | 5 | 16 |
| İhtiyar Çilingir | 3 | 9 |
| Hasta | 1 | 3 |
| Toplam | 31 | 100 |

Tablodaki verilere göre 10 öğrenci ‘Ana Baba’, 9 öğrenci ‘Celile’, 5 öğrenci ‘Rüya Nasıl Çıktı’, 3 öğrenci ‘İhtiyar Çilingir’, 2 öğrenci ‘İki Ana İki Kız’, 1’er öğrenci de ‘Hasta’ ve ‘Gül Hanım’ın Annesi’ öykülerinin karakterini kendilerine yakın hissetmiştir.

Öykü karakterleriyle özdeşim kuran öğrencilerin bazılarının görüşleri şu şekildedir:

“Kendime ‘Ana Baba’ öyküsündeki çocuğu yakın buldum. Çünkü benim karakterime çok benziyor.” Ö.4

“Kendimi ‘Ana Baba’ öyküsündeki kıza benzettim.Çünkü ben de öyleyim.” Ö.11

“Çilingir ile ortak karakter çizgileri taşıyorum.” Ö.1

“ ‘Rüya Nasıl Çıktı’ öyküsünden Tevfik Efendi’ye. Çünkü birisinden emanet aldım mı kaybedecek gibi oluyorum.” Ö.22

“ Postacı Tevfik Efendi. Çünkü kendisi sakın, kaba değil.”26

“ ‘Celile’ öyküsündeki yazarın hareketlerini ve tavırlarını yakın hissettim. Ben de öyleyim.” Ö.27

Görüşmedeki bu iki sorunun cevapları aynı kategori altında birlikte değerlendirildiğinde, öğrenciler, genel itibariyle öykünün ana kahramanı ile özdeşleşmiş, çünkü benzer olayları yaşadıklarını veya benzer durumlarda gösterecekleri/karşılaşacakları tepkilerin benzer olacağını belirtmişlerdir. Bu durumda öykünün çocuk edebiyatının temel ilkelerinden “kahramanla özdeşleşme” ilkesiyle bağdaştığını ifade etmek mümkündür.



BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Bu bölümde; araştırmanın bulgularına dayalı olarak elde edilen sonuçlar değerlendirilmiştir. Aynı zamanda, araştırmanın amaç ve sonuçları doğrultusunda bazı önerilerde bulunulmuştur.

5.1. SONUÇLAR VE TARTIŞMA

Memduh Şevket Esendal'ın öykülerinin çocuk edebiyatının temel ilkeleri bakımından değerlendirildiği bu araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda şu sonuçlara ulaşılmıştır:

- Memduh Şevket Esendal'ın öyküleri “çocuk gerçekliği” ilkesi temel alınarak incelendiğinde şu sonuçlara ulaşılmıştır:
 - a) Çocukların, öykülerin özelinde (Ev Ona Yakıştı) ve genelinde öyküdeki kahramanın durumunu algıladıkları, içinde bulunduğu durumu sezdikleri ve kahramanın çevre baskısı altında kalarak hareket ettiğini gördükleri sonucuna ulaşılmıştır. Bulgunun “çocuk gerçekliği” ilkesine dayanan kısmının karşılığını bulduğunu, çocukların öyküyü alımladıklarını söylemek mümkündür.
 - b) Çocuklar, ‘Mendil Altında’ ve ‘Celile’ öykülerinden yola çıkarak öykü kahramanlarının bakış açısını alımlayabilmiş ve öykünün anlam dünyasına ortak olabilmıştır.
 - c) Çocukların, öykü özelinde (Rüya Nasıl Çıktı) kısmen olsa da öykülerin genelini; inandırıcı ve gerçekçi buldukları, kurgusal dünyaya hakim oldukları ve öyküleri alımladıkları gözlemlenmiştir.
 - d) Öykü özelinde (Ev Ona Yakıştı) ve genel itibarıyla öykülerin çocukların dünyaya, kendilerine has bakış açısını yansıttığı ve öyküyü alımladığı saptanmıştır.

Bu sonuçlar da Memduh Şevket Esendal'ın öykülerinin, çocuk edebiyatının temel ilkelerinden çocuk gerçekliği ilkesine uyumunu ortaya koymaktadır.

- Esendal'ın öyküleri “çocuğa görelilik” ilkesi temel alınarak incelendiğinde ilkeye uygun olarak şu sonuçlara ulaşılmıştır:
 - a) Çocuklar, öykü özelinde (Gül Hanım'ın Annesi) ve öykülerin genelinde, farklı nedenlerle (ilgi çekicilik, merak uyandırma vs.) beğendikleri bölüm ve cümleler olduğunu belirtermişlerdir.
 - b) Çocuklar, öykü özelinde (İki Ana İki Kız) ve öykülerin genelinde, farklı nedenlerle (mesaj/nasihat içermesi, komik/eğlenceli olması, ilginç olması) etkilendikleri yerler olduğunu belirtmişlerdir.
 - c) Çocuklar, öykü özelinde (İhtiyar Çilingir) ve öykülerin genelinde, yazarın öykü kahramanlarından biri olmasını, dolayısıyla birinci kişi bakış açısıyla öykülere dahil olmasını samimi bulup benimsemişlerdir.
 - d) Çocuklar, öykülerin dilini sanatlı ve ağır değil; doğal, sade ve anlaşılır bulmuşlardır.
 - e) Çocuklar, öykü özelinde (Türbe) ve öykülerin genelinde, öykülerin, söz varlıklarına belirgin katkıları olduğunu belirtmişlerdir.
 - f) Çocuklar, öykülerin olay örgülerinin sürükleyici olduğunu belirtmişlerdir.
 - g) Çocuklar, öykü özelinde (Hasta) kısmen olsa da öykülerin genelinde, öykülerin yazarın diğer eserlerini okuma isteğini uyandırdığını belirtmişlerdir.
 - h) Çocuklar, öykü özelinde (Pazarlık) kısmen olsa da öykülerin genelinde, okudukça meraklarını artırdıklarını belirtmişlerdir.
 - i) Çocuklar, öykülerin büyük çoğunluğunun, beğenip arkadaşlarına tavsiye edebilecekleri nitelikte olduğunu belirtmişlerdir.
 - j) Çocuklar, öykü özelinde (Ana Baba) ve öykülerin genelinde, öykülerden bir mesaj/ders çıkardıklarını belirtmişlerdir.

Bu sonuçlara ulaşılmakla birlikte sözkonusu öykülerin konularının, çocukların ilgi alanına yeteri kadar girmediği yönünde görüş bildirdiklerini de ifade etmek gerekir. Bunun, Esendal'ın toplumsal konuları işleme eğiliminde olmasından kaynaklandığını öne sürmek çok yanlış olmaz. Zira Esendal, ikinci dönem öykücülüğünde evlilik müessesesi, kadın erkek ilişkisi, yöneten-yönetilen, çocuk ve çocukluk, yozlaşma gibi konuları işlemiş ve bu muhtevaların da bir öyküde ‘aksiyon, macera, heyecan’ aradığını söyleyen öğrencileri de belirli bir dereceye kadar ilgilendirdiğini belirtmek

gerekir. Bunun yanısıra öğrencilerin, öykülerin kurgusunu ve olay örgüsünü, anlaşılır ve sürükleyici buldukları da bu çalışma sonuçlarıyla tespit edilen bir diğer durumdur.

- Esendal’ın öyküleri “değerler eğitimi” ilkesi temel alınarak incelendiğinde ilkeye uygun olarak şu sonuçlara ulaşılmıştır:

- a) Çocuklar, öykü özelinde (Celile) ve öykülerin genelinde, bakış açılarına göre istisnasız şekilde bir erdemli davranış örneği çıkarsamışlardır. Dolayısıyla bu değerler öykü aracılığıyla öğrencilere hissettirilmiştir.

“Değerler eğitimi”, çocuk edebiyatı ürünlerinde üzerinde hassasiyetle durulması ve öğrencilere metinlerle benimsetilmesi gereken bir unsurdur. Yaşı gereği soyut işlemler döneminde bulunan ilköğretim ikinci kademe öğrencisi bu metinler yoluyla sözkonusu değerlerle karşılaşacak ve onları hayatına tatbik etme fırsatını yakalayacaktır.

- Esendal’ın öyküleri “kahramanla özdeşim kurma” ilkesi temel alınarak incelendiğinde ilkeye uygun olarak şu sonuçlara ulaşılmıştır:

- a) Çocuklar, öykü özelinde (Ana Baba) ve öykülerin genelinde öykünün ana kahramanı ile özdeşim kurmuş, çünkü benzer olayları yaşadıklarını veya benzer durumlarda gösterecekleri/karşılaşacakları tepkilerin benzer olacağını belirtmişlerdir. Bu durumda öykünün çocuk edebiyatının temel ilkelerinden “kahramanla özdeşim kurma” ilkesiyle bağdaştığını ifade etmek mümkündür.

İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin, içinde buldukları gelişim dönemi itibarıyla nitelikli çocuk edebiyatı ürünleriyle tanıştırılması, onlarda bir okuma kültürü oluşturulması ve anlam dünyalarının derinleştirilmesi için son derece önemlidir. Her bir eser, özelde her bir öykü, çocuk için birer yaşantı parçası, özdeşim kurabileceği kahramanlar aracılığıyla problemler çözüp okumanın tadına varabileceği birer kılavuz ve arkadaştır. Bu niteliğe sahip ürünlerin çocukların dil ve ahlak gelişimine olan katkısı da yadsınamaz bir gerçektir. Türkçe Dersi Öğretim Programı (2015: 5)’nin genel amaçları da bu gerçeğe dönüktür:

1. Sözlü iletişim, okuma ve yazma becerilerini geliştirmek,
2. Türkçeyi, konuşma ve yazma kurallarına uygun olarak bilinçli, doğru ve özenli kullanmalarını sağlamak,

3. Düşünme, anlama, sıralama, sınıflama, sorgulama, ilişki kurma, eleştirme, tahmin etme, yorumlama, analiz-sentez yapma ve değerlendirme becerilerini geliştirmek,

4. Okuduğu, dinlediği ve izlediğinden hareketle, söz varlığını zenginleştirerek dil zevki ve bilincine ulaşmalarını; duygu, düşünce ve hayal dünyalarını geliştirmelerini sağlamak,

5. Okuma ve yazma sevgisi ile alışkanlığını kazanmalarını sağlamak,

6. Duygu ve düşünceleri ile bir konudaki görüşlerini veya tezini sözlü ve yazılı olarak etkili ve anlaşılır biçimde ifade etmelerini sağlamak,

7. Bilimsel, yapıcı, eleştirel ve yaratıcı düşünme, kendini ifade etme, iletişim kurma, iş birliği yapma, problem çözme ve girişimcilik gibi temel becerilerini geliştirmek,

8. Bilgiyi araştırma, keşfetme, yorumlama ve zihinde yapılandırma becerilerini geliştirmek,

9. Basılı materyaller ile çoklu medya kaynaklarından bilgiye erişme, bilgiyi kullanma ve üretme becerilerini geliştirmek,

10. Çoklu medya ortamlarında aktarılanları sorgulamalarını sağlamak,

11. Kişisel, sosyal ve kültürel yönlerden gelişmelerini sağlamak,

12. Millî, manevi, ahlaki, tarihî, kültürel, sosyal, estetik ve sanatsal değerlere önem vermelerini sağlamak; millî duygu ve düşüncelerini güçlendirmek,

13. Türk ve dünya kültür ve sanatına ait eserler aracılığıyla millî ve evrensel değerleri tanımalarını sağlamaktır.

Memduh Şevket Esendal'ın öykülerinin çocuk edebiyatındaki yerini ve değerini tespit etmeye dönük olarak yapılan bu çalışmada yazarın öykülerinin birçok bakımdan çocuk edebiyatı ilkeleriyle bağdaştığı görülmüştür. Horasan (2015) da Zeynep Camali'nin eserlerinin değerini ve çocuk edebiyatındaki yerini tespit etmek için sözkonusu eserleri çocuk edebiyatının temel ilkeleri bağlamında ele almıştır. Çer (2014) de bu ilkelerin temelini oluşturan “çocuk gerçekliği” ve “çocuğa görelilik” kavramlarını ele aldığı çalışmasında çocuk edebiyatı ürünlerinin bilimsel kriterler çerçevesinde belirlemiştir. Benzer şekilde Akyüz (2014) de Muzaffer İzgü'nün eserlerini çocuk edebiyatının temel ilkeleri bakımından incelemiş ve olumlu/olumsuz değerlendirmelere ulaşarak eserlerin çocuk edebiyatındaki yerini, ilkeleri işe koşmak suretiyle ortaya koymuştur.

Çocuk edebiyatı sahasında ürün ortaya koymuş yazarların eserlerinin çocuk edebiyatının temel ilkeleri bakımından değerlendirilmesi ve bu değerlendirilmenin yapıldığı çalışmalar, yol gösterici olmaları ve uyaran konumunda olmaları bakımından kuşkusuz dikkate değerdir. Nitekim Yasa (2012) tarafından yapılan ve Mevlâna İdris Zengin'in eserlerinin çocuk edebiyatı ilkeleri bağlamında incelendiği çalışma da, yazarın eserlerinin çocuk edebiyatı içindeki yerini tespit etmek amacına yöneliktir. Bu maksatla da öncelikle çocuk edebiyatı kriterleri sunularak araştırma bir temele oturtulmuş ve eserler de bu ölçütlere göre incelenmiştir. İlköğretim ikinci kademe öğrencilerine Milli Eğitim Bakanlığı tarafından Türkçe ders kitaplarında okutulan metinleri, çocuk edebiyatı ölçütlerine uygunluğuna göre inceleyen Sarıçan (2012) da bu anlamda yol gösterici olabilecek birtakım sonuçlara ulaşmış, tespit ettiği kusur ve eksiklikler çerçevesinde önerilerde bulunmuştur.

Çocukların dilin yetkin örnekleriyle tanıştırılması, onlarda edebî bir zevkin ve okuma isteğinin oluşmasında onlara hitap eden eserlerin niteliği de önem kazanmaktadır. Bu çalışmanın sonucunu destekleyen bir diğer çalışmada Dellal (2010), bu konunun gereği üzerinde durmuş, çocuk edebiyatının eğitim içindeki işlevine ve öykü türünün önemine dikkat çekmiş, çocukların çeşitli kavramları, değerleri tanıma ve anlamlandırmasında öykülerin ne derece etkili bir konumda bulunduğunu ortaya koymuştur.

Harf Yayınları'nın çocuk edebiyatı eserlerini, çocuk edebiyatının temel ilkeleri bakımından değerlendirdiği çalışmasında Sağlam (2009); çocukların nitelikli eserlerle buluşmalarına katkıda bulunmak, eğitimcilere, yazarlara ve ebeveynlere yol göstermek amacıyla söz konusu yayınlardan seçilen eserlerin anılan ilkelere göre değerlendirmesini yapmış ve ulaştığı sonuçlara göre önerilerde bulunmuştur. Çocuklara seslenen ürünlerin, çocuk edebiyatının temel ilkelerine göre değerlendirilmesi, çalışmalarla ortaya konulduğu üzere, konunun paydaşları için birçok yönden gerekli ve faydalı bir faaliyettir.

Araştırmaya Memduh Şevket Esenal ve öykülerinin konu edilmesinde; daha önce de ifade edildiği gibi, yazarın Türk edebiyatındaki yeri ve öykü türüne ağırlık vermesi önemli bir rol oynamıştır. Nitekim Torusdağ (2015) da Esenal'ın öykülerinin çeşitli yönleriyle Türkçe öğretiminde kullanılabilecek türde metinler olduğunu yaptığı doktora çalışmasıyla ortaya koymuştur. Çiftçi (2006: 23) de Esenal'ın öykücülüğünün başarısından bahsetmiş, tertemiz bir dille içtenlikle ve doğal bir biçimde yazdığını ifade etmiştir. Yine bu çalışmanın sonuçlarını destekler şekilde

Enginün (2006: 296-297), Esendal'ın öykülerinde okuyucunun olayın içine çekildiğini ve okurda merak duygusunun körüklendiğini belirtmiştir.

Bu çalışmanın ve ilgili araştırmaların sonuçları beraber değerlendirildiğinde Memduh Şevket Esendal'ın öykülerinin çocuk edebiyatının temel ilkeleri bakımından incelenebilir ve bu ilkelerden hareketle ilköğretim ikinci kademe öğrencilerine okutulabilir nitelikte olduğu düşünülmektedir.

5.2. ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırmadan elde edilen sonuçlar doğrultusunda uygulayıcılar ve alan araştırmacıları için birtakım önerilerde bulunulmuştur. Buna göre;

- İlköğretim ikinci kademe öykülere; çocukların okumaktan hoşlandığı ve gerek görece kısa oluşu gerekse de kurgusal olarak çocuklar tarafından akıcı bulunduğu için ders içi ya da ders dışı okuma etkinliği olarak daha çok yer verilmelidir. Bu sayede öğrencilerde belirli bir okuma zevki oluşturulabilecektir.
- İlköğretim ikinci kademe öğrencilerine okutulacak öykülerin konuları çocukların ilgi alanına girebilecek şekilde belirlenmelidir. Bu araştırmada çocukların, Esendal'ın öykülerinin konularına duydukları ilginin sınırlı ölçüde kaldığı görüldüğünden konu seçiminde çocukların gelişim dönemi, ilgi ve ihtiyaçları göz önünde bulundurulmalı, “çocuğa görelilik” ilkesi gözetilmelidir.
- Çocukların öykülerin temel iletilerini edinmede herhangi bir güçlük yaşamadığı, aksine görüşme yapılan her öğrencinin kendine göre bir çıkarım yapabildiği görüldüğünden, çocuklara okutulacak veya tavsiye edilecek öykülerin bu hassasiyetle kaleme alınması gerekmektedir. Buna koşut olarak bu araştırmayla, erdemli davranışların örneklendiği öykülerin çocukların dikkatini ve ilgisini çektiği görüldüğünden, öyküler, buyurgan olmayan bir tavırla bu davranışları örneklemeli, çocuklara benimsetmelidir.
- Görüşmeler sonucu çocukların, anlatımı birinci ağızdan yapılan ve yazarın olayların içinde olduğu öyküleri daha samimi ve anlaşılır buldukları görüldüğünden öykülerde bu hususa da dikkat edilmelidir.
- Bu çalışmayla ortaya konan diğer durum da öğrencilerin farklı sebeplerden kendilerine yakın buldukları kahraman/karakterlerle özdeşim

kurma eğiliminde olduklarından, öykü kahramanlarını/karakterlerini kurgularken bu gerçeğe dikkat edilmeli, olumsuz örnek oluşturabilecek durumlardan kaçınılmalıdır.

- İlköğretim ikinci kademe öğrencilerine okutulacak öyküler, bu çalışmayla ortaya konulduğu üzere merak unsurunu da göz ardı etmemelidir. Zira yapılan görüşmeler sonucu öğrenciler, merak unsurunu ön planda tutmuş, bu unsurun bulunduğu öyküleri daha keyifle okudukları yönünde görüş bildirmişlerdir.
- Çocuklara okutulacak veya tavsiye edilecek öyküler; onların söz varlığına katkıda bulunmalı, belirli ölçüde ve bağlamdan anlamı çıkarılabilecek şekilde bilinmeyen sözcükler/söz grupları barındırmalıdır.
- Bu çalışmanın ortaya koyduğu bir diğer husustan hareketle öykülerin dili anlaşılır ve öğrenci seviyesinde olmalı, uzun cümleler ve anlaşılması güç sanatlı söyleyişlerle öykülerin anlaşılması zorlaştırılmamalıdır. Ancak bu, eserin; yazınsal ölçütleri yansıtmasına da engel olmamalı, çocuğun, eserin kurgusal dünyasına “çocuk gerçekliği” çerçevesinde ortak olmasına olanak sağlamalıdır.

KAYNAKÇA

- Akbayır, S. ve Şahin, Ş. (2005). Yaş Gruplarına Göre Çocuklar için Edebiyat, *Hece Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı*, Ağustos-Eylül, s. 197.
- Aktaş, Ş. ve Gündüz, O. (2014). *Yazılı ve Sözlü Anlatım*, 19. Baskı, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Akyol, H. (1997). Okuma Metinlerindeki Soruların Sınıflandırılması, *Eğitim ve Bilim*, TED. Sayı,7.
- Akyol, H. (2001). İlköğretim Okulları 5. Sınıf Türkçe Kitaplarındaki Okuma Metinleriyle İlgili Soruların Analizi, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, Bahar Sayısı.
- Akyüz, M. (2014). *Muzaffer İzgü'nün Çocuk Kitaplarının Çocuk Edebiyatının Temel İlkeleri Açısından İncelenmesi*, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Aladağ, F. (2012). *Memduh Şevket Esenal'ın Hikâyeler - Birinci Kitap ve Hikâyeler - İkinci Kitap Adlı Eserlerindeki Hikâyelerinin 2006 Türkçe Dersi Öğretim Programında Yer Alan Temalar ve Metin Seçim Kriterleri Açısından İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.
- Alangu, T. (1968). *Cumhuriyetten Sonra Hikâye ve Roman 1919-1930*, C. I, İstanbul, İstanbul Matbaası.
- Arısoy, M. S. (1952). M. Ş. Esenal'la Bir Konuşma, *Varlık*.
- Arpacı, Ö. (2006). *Çocuk Kitaplarında İletiler ve İletilerin Aktarım Biçimi* (Sevim Ak Örneği), Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Aytaş, G. (2006). *Edebi Türlerden Yararlanma*, Milli Eğitim Dergisi. (<http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/169/ay.pdf>)
- Balcı, A. (2013). *Okuma ve Anlama Eğitimi*, Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Bayrav, S. (2001). *Okuma Anlama Yorumlama*, İstanbul: Multilingual.
- Bozkurt, Ü. (2005). *Hikâye Haritası Yönteminin Okuduğunu Anlama Düzeyine Etkisi*, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (11. Baskı), Ankara: Pegem-A Yayıncılık.
- Çelenk, S. (2007) *İlk Okuma Yazma Programı ve Öğretimi*, Ankara: Maya Akademi.
- Çer, E. (2014) *Edebiyatta Çocuk Gerçekliği ve Çocuğa Görelik İlkelerinin İncelenmesi*, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çer, E. (2016). Türkçe Öğretiminde Çocuğa Görelik İlkesine Uygun Edebiyat Yapıtlarının Önemi, *İlköğretim Online*, 15(4).

- Çetişli, İ. (2011). *Memduh şevket Esendal*, 2. Baskı, Ankara, Akçağ Yayınları.
- Çılgın, A. S. (2007). *Çocuk Edebiyatı*, İstanbul, Morpa Kültür Yayınları.
- Çiftçi, S. (2006). *Memduh şevket Esendal'ın Hikâyelerinde Sözcük Gruplarının Türkçenin Öğretimi Bakımından Değerlendirilmesi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Dellal, M. (2010). *Çocuk Edebiyatında Öykü Türünün Çocuğun Kavram Gelişimine Etkileri Üzerine Bir Araştırma*, Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- Dilidüzgün, S. (2000). Dilidüzgün, Selahattin: *Çocuk Kitaplarında Yazınsal Nitelik, I. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu Sorunlar ve Çözüm Yolları*, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi ve TÖMER Dil Öğretim Merkezi, 20-21 Ocak 2000 Haz. Sedat Sever, Ankara, s.253-267.
- Dilidüzgün, S. (2004a). *İletişim Odaklı Türkçe Derslerinde Çocuk Kitapları*, İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Dilidüzgün, S. (2004b). *Çağdas Çocuk Yazını, Yazın Eğitime Atılan İlk Adım*, İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Enginün, İ. (2006). *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Erşahin, I. U. (2009). *Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Çocuk Edebiyatı Metinlerinin Çağdas Çocuk Edebiyatı İlkeleri Açısından Değerlendirilmesi ve Eğitsel Öneriler*, Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Esendal, M. ř. (1984). *İhtiyar Çilingir*, "Rüştiye", Ankara: Dost Yayınları.
- Esendal, M. ř. (1988). *Ayaşlı ile Kiracıları*, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Esendal, M. ř. (2001). *Kızıma Mektuplar*, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Esendal, M. ř. (2013). *Otlakçı*, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Esendal, M. ř. (2016). *Mendil Altında*, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Gökşen, E. N. (1980) *Örnekleriyle Çocuk Edebiyatımız*, 4. Basım, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Gövsa, İ. A. (1949). *Çocuk Ruhu*, İstanbul: M.E.B. Yayınları.
- Gözcü, S. (2004). *Ayaşlı ile Kiracıları'nda Anlatıcı Sorunsalı*, Yüksek Lisans Tezi, İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Grenall, S ve Swan, M. (1986). *Effective Reading*. London, Cambridge University Press.
- Güler, Emine. (2014). *Çocuk Edebiyatı Kapsamında Mehmet Güler'in Eserleri Üzerine Bir İnceleme*, Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Gültekin, A. (2009). *Çocuk ve Gençlerde Okuma Kültürü Oluşturma Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Eğitiminin Önemi*. Aydın Afacan (Edt.). *Çocuk ve Okuma Kültürü Sempozyumu*. (24-25 Mayıs 2008), Ankara, Eğitim Sen Yayınları.
- Güneş, F. (2009). *Zihinsel Verimlilik*, Kalkınmada Anahtar Verimlilik Gazetesi.
- Gürel, Z., Temizyürek, F., Şahbaz, N. K. (2007). *Çocuk Edebiyatı* (1. Baskı), Ankara, Öncü Kitap.
- Horasan, A., E. (2015). *Zeynep Cemali'nin Çocuk Kitaplarının Çocuk Edebiyatının Temel Öğeleri Açısından İncelenmesi*, Doktora Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Kabaklı, A. (1985). *Türk Edebiyatı*, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, (3), s.338.
- Karatay, H. (2011). *Çocuk Edebiyatı Metinlerinde Bulunması Gereken Özellikler*, Tacettin Şimşek (Ed.), *Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı* içinde (s. 96-100).
- Kayalan, M. (2002). *Etkili ve Hızlı Okuma Sanatı*, İstanbul: Alfa Yayınları.

- Kolcu, H. (2010). *Türk Dili*, Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- Nuhoğlu, M. ve Gökkaya, H. (2006). *Türkçe Öğretimi Uygulamaları*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Oğuzkan, F. (2000). *Çocuk Edebiyatı*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Oğuzkan, F. (2001). *Çocuk Edebiyatı*, (7. Baskı), Ankara: Anı Yayıncılık.
- Oktay, A. (2000). *Çocuk Eğitiminde Edebiyat Ürünlerinden Nasıl Yararlanılır? ” 99 Soruda Çocuk Edebiyatı*, Ed. Şirin, M.R., İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Özbay, M., ve Bahar, M. A. (2012). İleri Okur ve Üstbiliş Eğitimi, *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, Sayı: 1/1 2012 s. 158-177.
- Özçelik, O. F. (1951). M. Ş. E. ile İki Saat, *Hisar*, (19): 10.
- Özdemir, E. (1983). *Okuma Sanatı*, İstanbul: Varlık Yayınları.
- Özdemir, E. (2005). *Eleştirel Okuma*, İstanbul: Bilgi Yayınevi.
- Öztürk, J. (2002). *Memduh Şevket Esendal'ın İlk Sekiz Hikâye Kitabında Yer Alan Hikâyelerdeki Zarf-füller ve Zarf-fiil Grupları*, Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Polat, T. (2006). Okur Odaklı Bir Yaklaşımla Yazın Eğitimi, *Millî Eğitim Üç Aylık Eğitim ve Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl: 34, Sayı: 169.
- Saban, A. (2006). Lisansüstü Öğrencilerin Nitel Araştırma Metodolojisine İlişkin Algıları, *15. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi*, Muğla Üniversitesi. 469-485.
- Sağlam, Ö. (2009). *Harf Çocuk Edebiyatı Çeviri Kitaplarının Çocuk Edebiyatı Açısından İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Sallabaş, M. E. (2008). *İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Kendini Yazılı Olarak İfade Etme Kazanımlarına Ulaşma Düzeyi*, Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Sarıçan, E. (2012). *İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarındaki Edebi Metinlerin Çocuk Edebiyatı Kriterlerine Uygunluğu*, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.
- Sever, S. (2004). *Türkçe Öğretimi ve Tam Öğrenme*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sever, S. (2006). *Çocukla Yazınsal İletişim*, Çocuk ve İlkgençlik Edebiyatı Kurultayı 11-12 Kasım 2005 Bildiriler, T.C. Maltepe Üniversitesi Yayınları, 1, 21-35.
- Sever, S. (2015). *Çocuk ve Edebiyat*, 8. Baskı, Ankara: Kök Yayıncılık.
- Şimşek, A. (2011). *Memduh Şevket Esendal'ın Romanlarında Cümle*, Yüksek Lisans Tezi, Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.
- Şirin, M. R. (1987). *Çocuklar İçin Sanat ve Edebiyat*, Çocuk Edebiyatı Yıllığı, İstanbul: Gökyüzü yay.
- Şirin, M. R. (1998). *Çocuk Edebiyatı Nedir*, 99 Soruda Çocuk Dizisi Çocuk Edebiyatı, (2. Baskı 9-10), İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Tanpınar, A. ve H. (1977). *Edebiyat Üzerine Makaleler*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Tecer, A., K. (1952). Esendal, *Seçilmiş Hikâyeler Dergisi M.Ş.E. Özel Sayısı*, (VI), 21-25.
- Türkçe Sözlük (2005). Türk Dil Kurumu, Ankara.
- Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı. (2015). *İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı (1,8. Sınıflar)*, Ankara: MEB Yayınları.
- Torusdağ, G. (2015). *Memduh Şevket Esendal'ın Öykülerine Metindilbilimsel Bir Yaklaşım*, Doktora Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.
- Uslucan, F. (2005). Okuma Alışkanlığının Kazandırılmasında Çocuk Edebiyatının Rolü, *Hece Dergisi*, Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı, s. 33.

- Uyguner, M. (1991). *Memduh Şevket Esendal*, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Ünlü, S. (2011). *Mektebli Dergisindeki Şiir ve Manzûmelerin Çocuk Edebiyatı Açısından Değerlendirilmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Yalçın, A. ve Aytaş, G. (2002). *Çocuk Edebiyatı*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yalçın, A. ve Aytaş, G. (2014). *Çocuk Edebiyatı*, 7. Baskı, Ankara: Akçağ Yay.
- Yasa, M. (2012). *Mevlâna İdris Zengin'in Masal Kitaplarının Çocuk Edebiyatının Temel Öğeleri Açısından İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.
- Yıldırım, E. İ. (2013). *Memduh Şevket Esendal'ın Hikâyelerinde Bürokrasi*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.



EKLER

EK 1. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

ÖYKÜLERE YÖNELİK GÖRÜŞME FORMU

Görüşme Saati: 09.00

Tarih: 23/05/2017

Yer: Yavuz Selim Ortaokulu

Görüşmeyi Yapan Kişi: Türkçe Öğretmeni Bedirhan ARIKAN

Giriş

Merhaba. Görüşme teklifimi kabul ettiğiniz için teşekkür ederim. Görüşmeye başlamadan önce sizi çalışmanın amacı hakkında bilgilendirmek istiyorum. Bu çalışmanın amacı, Memduh Şevket Esendal'ın öykülerinin çocuk edebiyatının temel ilkeleri bakımından bir değerlendirmesini yapmaktır. Bu kapsamda bahsi geçen değerlendirme ile ilgili sizden değerli görüşleriniz alınacaktır. Görüşme sürecinde söyleyeceklerinizin tümü ve isimleriniz gizli tutulacaktır. İzin verirseniz görüşmeye başlamak istiyorum.

SORULAR

1. “Celile” öyküsünde yazarın eczacıya karşı çıkmasını hangi duyguya bağlıyorsunuz?
2. “Mendil Altında” öyküsünde ana kahraman (Cavit Bey) nasıl bir ruh hâlinindedir?
3. “Gül Hanım’ın Annesi” öyküsünde en beğendiğiniz bölümü nedenleriyle birlikte yazınız.
4. “Ana Baba” öyküsünde ana kahraman olan yazarla kendinizi özdeşleştirdiniz mi? Neden?
5. Sizce “Rüya Nasıl Çıktı?” öyküsündeki olaylar gerçekten yaşanmış olabilir mi? Neden? Ayrıca bu öyküde inandırıcı bulmadığınız olay/durumları sebepleriyle belirtiniz.

6. “Pazarlık” öyküsü, okudukça merakınızı uyandırdı/artırdı mı? Neden?
7. Okuduğunuz “Hasta” öyküsü, sizde yazarın diğer eserlerini okuma isteği uyandırdı mı? Neden uyanıp uyandırmadığını açıklayınız?
8. “İşin Bitti” öyküsünün sonunu değiştirmek isteseniz, nasıl değiştirirsiniz, neden?
9. Okuduğunuz “İki Ana İki Kız” öyküsünde sizi etkileyen cümle hangisidir? Neden?
10. Ev Ona Yakıştı” öyküsünde günlük hayata bakışınızı değiştiren bir olay/durum oldu mu? Açıklayınız.
11. Ana Baba” öyküsünün size hangi mesajları verdiğini düşünüyorsunuz?
12. “Ev Ona Yakıştı” öyküsünün kahramanının (Silgioğlu Hâtil) içinde bulunduğu toplumun (aile, iş, arkadaş ortamı) etkisiyle hareket ettiğini söyleyebilir miyiz? Açıklayınız.
13. “İhtiyar Çilingir” öyküsünde yazarın olayın içinde olmasını samimi bulup benimsediniz mi, yoksa sadece anlatmasını mı tercih ederdiniz? Ayrıca öykü bu hâliyle kolay anlaşılabilir mi? Mecazlı, sanatlı söyleyişlerle öykünün anlaşılması zorlaşıyor mu?
14. Okuduğunuz “Celile” öyküsü; sizce, hangi erdemli davranışa örnek oluşturur? (Sorumluluk, insan ve hayvan sevgisi, ahlak, fedakârlık, dürüstlük, kıskançlıktan uzak durma, saygı, hoşgörü, çalışkanlık, yardımseverlik vb.)
15. “Türbe” öyküsü söz varlığınıza (kelime dağarcığı, söz kalıpları vs.) katkıda bulundu mu? Açıklayınız.
16. a) Sizce bu öyküler gerçekten yaşanmış olabilir mi? Neden?
b) Okuduğunuz bu öykülerden inandırıcı bulmadıklarınızı sebepleriyle belirtiniz.
17. a) Beğenip arkadaşlarınıza tavsiye edeceğiniz öyküleri çoktan aza doğru sebepleriyle birlikte sıralayınız.
b) Okuduğunuz öykülerden beğenmediğiniz ve tavsiye etmediğiniz öykü var mı? Neden?
18. Okudukça merakınızı uyandıran/artıran öykü oldu mu? Neden?
19. Okuduğunuz bu öyküler, sizde yazarın diğer eserlerini okuma isteği uyandırdı mı? Neden?
20. Sonunu değiştirmek istediğiniz bir öykü oldu mu, neden?
21. Okuduğunuz öykülerde sizi etkileyen cümle hangisidir? Neden?
22. Okuduğunuz öykülerde günlük hayata bakışınızı değiştiren bir olay/durum oldu

mu? Açıklayınız.

23. Yazarın bu öyküleri anlatmasını mı yoksa olaylara dahil olmasını mı samimi bulup benimsediniz? Ayrıca öyküler bu hâliyle kolay anlaşılabilir mi; mecazlı, sanatlı söyleyişlerle öykülerin anlaşılması zorlaşıyor mu?

24. Okuduğunuz öykülerin söz varlığınıza (kelime dağarcığı, söz kalıpları vs.) belirgin katkıları oldu mu? Örneklerle açıklayınız.

25. Okuduğunuz öykülerde, içinde bulunduğu ortamın (aile, iş, arkadaş ortamı) etkisiyle hareket eden kahraman var mıdır? Açıklayınız.

26. Öykülerin isimlerini yazarak karşısına sizde çağrıştırdıkları duyguları yazınız.

27. Okuduğunuz öyküleri genel olarak, sebepleriyle birlikte değerlendirecek olursanız;

a. Dilini nasıl buldunuz? (Akıcı, ağır, anlaşılır, sade, doğal, sanatlı vs.)

b. Olay örgüsü hakkında ne düşünüyorsunuz? (Karmaşık, sürükleyici vs.)

c. Kahramanlar inandırıcı ve gerçekçi mi? Kendinizi hangi kahramana yakın hissettiniz?

d. Öykülerin konuları ilgi alanınıza giriyor mu?

28. Bu öykülerden size bir mesaj/ders verdiğini düşündüğünüz öykü var mıdır? Eğer varsa hangi öyküden ne gibi bir mesaj/ders çıkardınız?

29. Size göre hangi öykü hangi erdemli davranışa örnek oluşturur? (Sorumluluk, Sevgi, Ahlak, Saygı, Hoşgörü, Çalışkanlık, Yardımseverlik)

Görüşme burada sona ermiştir. Katılımınız ve zaman ayırdığınız için teşekkür ederim.

EK 2. Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (2015) Yer Alan Temalar:

| Temalar | Alt Temalar |
|---------------------------|--|
| Erdemler | Ahlâk, alçakgönüllülük, azim, cömertlik |
| Millî Kültürümüz | Geleneksel sanatlarımız, Türk büyükleri, Türk müziği, Zanaatlar, Seyirlik oyunlar, Spor, Oyunlar, Bayramlar |
| Millî Mücadele ve Atatürk | Atatürk, Millî Egemenlik, Millî İrade |
| Birey ve Toplum | Adalet, Barış, Küreselleşme, Medeniyet |
| Okuma Kültürü | Okuma sevgisi, Okuma alışkanlığı, Kitaplar, Süreli yayınlar, Kütüphaneler |
| İletişim | İnsanlarla iletişim, Uluslararası iletişim, Kültürel iletişim, Bilgi iletişimi, Aile iletişimi, Öğrenci öğretmen iletişimi, Diğer canlılarla iletişim, Kitle iletişim araçları, İletişim becerileri |
| Hak ve Özgürlükler | Bireysel haklar, İfade özgürlüğü, Eşitlik |
| Kişisel Gelişim | Kendini tanıma, Kendine saygı, Kişilik tipleri, Empati, Sorumluluk, Sosyal gelişim, Olumlu düşünme, Meslek seçimi, Karar verme, Başarı, Girişimcilik, Öz eleştiri |
| Bilim ve Teknoloji | İletişim araçları, Bilgisayar, Buluşlar, Teknoloji ve hayat |
| Sağlık ve Spor | Beden eğitimi, Öz bakım, Ruh sağlığı |
| Zaman ve Mekan | Odamız, Evimiz, Sınıfımız, Okulumuz, Şehirler, Ülkeler, Zaman planlaması, Geçmiş, şimdi, gelecek; Çevremiz |
| Duygular | Umut, Mutluluk, Heyecan, Korku, Kaygı, Üzüntü, Yalnızlık, Özlem, Sitem, Veda, Kıskançlık, Bağışlama, Takdir etme, Beğenme, Mizah |
| Doğa ve Evren | Mevsimler, İklim, Doğa olaylar, Canlılar, Doğadaki fiziksel değişiklikler, Doğal afetlerden korunma, Çevrenin korunması, Manzaralar, Kar, Yağmur, Yıldızlar, Renkler, Gezegenler, Dünya, Yeryüzü ve uzay |
| Sanat | Sinema, Tiyatro, Resim, Müzik, Fotoğraf, Mimarî, Heykel, Dans |
| Vatandaşlık | Emek, Eşitlik, Hukukun üstünlüğü |
| Çocuk Dünyası | Eğlence, Hayal, Geleneksel çocuk oyunları |

EK 3. Hikâyelerin 2015 TDÖP'deki Temalara Göre Sınıflandırılması

| Hikâyeler | İletişim | Toplum Hayatı | Sevgi-Saygı | Okuma Kültürü | Millî Kültür | Alışkanlıklar | Kişisel gelişim | Bilim ve teknoloji | Hak ve özgürlükler | Duygular | Güzel sanatlar | Doğa ve evren | Kavramlar ve çağrışımlar |
|---------------------|----------|---------------|-------------|---------------|--------------|---------------|-----------------|--------------------|--------------------|----------|----------------|---------------|--------------------------|
| Rüya Nasıl Çıktı | | | | | | | x | | | x | | | |
| Ana Baba | x | x | x | | | x | x | | | | | | |
| Hasta | x | x | | | | | x | | | x | | | |
| Mendil Altında | | x | x | | | x | | | x | | | | |
| Gül Hanım'ın Annesi | | | | | | | x | | | | | | |
| Celile | | | x | | | | x | | x | | | | |
| Pazarlık | | x | | | | | x | | | x | | | |
| İki Ana İki Kız | x | | x | | | | x | | | | | | |
| Türbe | | x | | | | x | | | | | | | |
| Ev Ona Yakıştı | x | | | | | | x | | | x | | | |
| İşin Bitti | x | | | | | | x | | | | | | |
| İhtiyar Çilingir | | x | x | | | | x | | | x | | | |

ÖZGEÇMİŞ

Bedirhan Arıkan, 1982 yılında Kahramanmaraş ili Göksun ilçesinde doğdu. İlk ve ortaöğrenimini aynı ilde tamamladı. Gazi Üniversitesi Türkçe Eğitimi bölümünden 2008 yılında mezun oldu ve aynı yıl Millî Eğitim Bakanlığı'nda Türkçe öğretmeni olarak göreve başladı. Arıkan, hâlen Kahramanmaraş ilinde Türkçe öğretmeni olarak görev yapmaktadır.

VITAE

Bedirhan Arıkan was born in 1982, in Göksun, Kahramanmaraş. He completed his primary and secondary education in the same province. He graduated Turkish Education Department, from Gazi University in 2008 and he started his job as a Turkish teacher in Ministry of Education in the same year. Arıkan, still works as a Turkish teacher in Kahramanmaraş.